

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YAŞAR KEMAL EDEBİYATINDA
ERKEKLİĞİN SUNUMU:
BİR ADA HİKAYESİ DÖRTLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Öznur YENİHAYAT YÜKSEL
2501412094

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Bedia DEMİRİŞ

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : ÖZNUR YENİHAYAT YÜKSEL Numarası : 2501412094
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : KADIN ÇALIŞMALARI Danışmanı : PROF.DR.BEDİA DEMİRİŞ
Tez Savunma Tarihi : 13.06.2019 Saati : 15:00
Tez Başlığı : YAŞAR KEMAL EDEBİYATINDA ERKEKLİĞİN SUNUMU: "BİR ADA HİKAYESİ
DÖRTLEMESİ"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-PROF.DR.SERPİL ÇAKIR		Kabul
2-PROF.DR.BEDİA DEMİRİŞ		KABUL
3-PROF.DR.FİRDEVS GÜMÜŞOĞLU		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1-DR.ÖĞR.ÜYESİ BERRİN OKTAY YILMAZ		
2-DR.ÖĞR.ÜYESİ TUBA DEMİRCİ YILMAZ		

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

YAŞAR KEMAL EDEBİYATINDA
ERKEKLİĞİN SUNUMU:
BİR ADA HİKAYESİ DÖRTLEMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Öznur YENİHAYAT YÜKSEL
2501412094

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Bedia DEMİRİŞ

İSTANBUL - 2019

ÖZ

YAŞAR KEMAL EDEBİYATINDA ERKEKLİĞİN SUNUMU: BİR ADA HİKAYESİ DÖRTLEMESİ

Öznur YENİHAYAT YÜKSEL

Türk Edebiyatının önemli temsilcilerinden olan Yaşar Kemal'in **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesi olarak yayınlanan **Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana, Karıncanın Su İçtiği, Tanyeri Horozları** ve **Çıplak Deniz Çıplak Ada** romanlarını inceledik.

Toplumsal cinsiyet 1970'lerden itibaren feministlerin ortaya koyduğu bir kavramdır. Toplumsal cinsiyetin biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal ve kültürel koşullar tarafından belirlendiğini söylemişlerdir. Bundan dolayı toplumsal cinsiyet toplumdaki topluma, tarihsel olarak değişmektedir. Çalışmamız toplumsal cinsiyet kalıplarının nasıl kurgulandığını, toplumsal cinsiyet ile iktidar arasındaki ilişkileri ve Türk Edebiyatındaki yansımalarını kapsamaktadır. Türk Edebiyatındaki romanlar açısından erkeklik çalışmaları oldukça yeni bir alandır. Yıllar içinde değişen erkeklik tanımları romanlara yansımıştır.

Türk Edebiyatının erkekliğin inşasında ve yeniden üretilmesindeki rolünü ve tarihsel koşulların değişimi ile erkeklik tanımının değişimini anlayabilmek için tarihsel dönemler üzerinden yola çıkılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu dönemler; Milli mücadele ve cumhuriyet dönemi, 1940 - 1960 ve 1970 - 1980 dönemlerinde yazılan romanlar, erkek karakterler ve toplumsal cinsiyet kalıpları açısından ele alınmıştır.

Tezimizde erkeklerin doğa, kadınlar ve birbirleriyle ilişkileri açısından erkekliğin nasıl anlatıldığını, sunulduğunu inceledik. İncelemenin temeli Yaşar Kemal'in **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesine dayanmaktadır.

Tezin birinci bölümünde toplumsal cinsiyet ve erkeklik kavramları tartışılmıştır. İkinci bölümde Türk Edebiyatında erkeklik konusu Yaşar Kemal'in ve başka yazarların yapıtları ışığında incelenmiştir. Tezin dörtlemenin incelendiği üçüncü bölümünde ise erkek kahramanların karşılaşmaları ve birbirleri arasındaki ilişkiler, kadınlarla ilişkileri ve doğa ile ilişkileri üzerinden ele alınmıştır.

İncelenen dörtlemede mübadele ve savaşlar sonucunda bir araya gelen insanların, yaşadıkları travmaları atlatma ve iletişim içinde bir arada yaşamaya çalışma arzusu ön plandadır. Travmaları atlatabilmek için birbirleriyle sürekli diyalog içinde olan erkek kahramanlar ne çıkmıştır. Dörtleme boyunca özellikle erkekler arasında gerçek yaşamda görülmeyen bir uyum ve birliktelik yaşanır gibidir. Drtlemedeki erkeklerin fikir birliği içinde oldukları en önemli konu savaşın kötülüğü ve yaşanan acılardır.

Romanlara genel olarak bakıldığında Yaşar Kemal erkek kahramanların ağzından sürekli var olan düzeni sorgular, dönüştürmek ister. Zaman zaman cinsiyet kalıplarına yönelik eleştirileri de olur. Bütünsel olarak bakıldığında ise savaş karşıtı bir anlatıdır. Tarihteki tüm savaşların insanlık için bir felaket olduğunu söyler. Drtlemedeki erkekler de sürekli savaşlardaki, kırımlardaki rollerini sorgular, vicdan azabı çeker. Yaşar Kemal bu romanlarda resmi tarih anlatısına karşı bir tarih anlatısı kurgular ve tarihsel anlatıyı destanlarla bir arada yazar. Ayrıca normatif erkeklik değerlerinden farklı erkekler yaratmayı istemiş, kadın erkek ilişkileri açısından da toplumsal değerleri sorgulamıştır.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet, erkeklik, iktidar, roman, savaş

ABSTRACT

PRESENTATION OF THE MALE IN YAŞAR KEMAL LITERATURE: AN ISLAND STORY QUADRILOGY

Öznur YENİHAYAT YÜKSEL

We studied the novels of **Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana**, **Karıncanın Su İçtiği**, **Tanyeri Horozları** and **Çıplak Deniz Çıplak Ada**, which are published as the quadrilogy of Yaşar Kemal, an Island Story.

Gender is a concept introduced by feminists since the 1970s. They said that gender is determined by social and cultural conditions, unlike biological sex. Therefore, gender is historically changing from society to society. Our study covers how gender stereotypes are constructed, the relationships between gender and power, and their reflections in Turkish literature. In terms of novels in Turkish literature, masculinity studies are a relatively new area. The definitions of masculinity changed over the years.

In order to understand the role of Turkish literature in the construction and reproduction of masculinity and the change of the historical conditions and the change of the definition of masculinity, it has been tried to be explained through the historical periods. These periods; The novels written in the period of national struggle and republic period, 1940 - 1960 and 1970 - 1980 were examined in terms of male characters and gender patterns.

In our thesis, we examined how masculinity is explained and presented in terms of relations between men, women and nature. The basis of the investigation is based on the quadrilogy of Yaşar Kemal's Island Story.

In the first part of the thesis, the concepts of gender and masculinity are discussed. In the second chapter, the subject of masculinity in Turkish literature was examined in the light of the works of Yaşar Kemal and other writers. In the third part of the thesis, the relation between male heroes and their relationships, relations with women and their relations with nature are discussed.

In the four quarters examined, people who come together as a result of exchange and wars are at the forefront of the desire to try to live together in a relation with communication. In order to survive the traumas, male heroes who are in constant dialogue with each other have come forward. During the quarrel, there is a harmony and unity that is not seen in real life, especially among men. The most important issue in which the men in the quadrilogy agree is the evil of the war and the suffering.

Looking at the Romanians in general, Yaşar Kemal asks about the order of the male heroes. From time to time there are criticisms of gender patterns. On the whole, it is an anti-war narrative. He says that “all wars in history are a disaster for humanity”. Men in the quadrilogy, too, constantly question their roles in wars, in the Crimea, suffer from conscience. In these novels Yaşar Kemal constructs a narrative of history against the official narrative and writes historical narrative with epics. He also sought to create men other than normative masculinities and questioned social values in terms of male and female relations.

Keywords: Gender, masculinity, power, novel, war

ÖNSÖZ

Yaşar Kemal, **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesinde savaş karşıtı söylemiyle beni oldukça etkilemiştir. Öğrenciliğimin ilk yıllarından itibaren edebiyat ve özellikle roman türü hayatımın merkezinde yer almıştır. Bu çalışmaya başlamadan önce beni en çok motive edecek alanı düşündüğüm ve bu yöndeki telkinler kararımı vermekte etkili oldu.

Erkeklik üzerine çalışma kararı ise bu konuda çalışmaların nispeten yeni ve daha az olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmaya başlama kararımı verdikten sonrasında tereddütsüz danışmanlık yapmayı kabul eden sevgili hocalarım Sema Bulutsuz ve Bedia Demiriş'e ne kadar teşekkür etsem azdır.

Uzun yıllar vermiş olduğum aradan dolayı çalışma esnasında yaşadığım zorluklarla baş edebilmeyi ve devam etmemi sağlayarak yanımda olan ve beni yüreklendiren herkese ayrı ayrı ne kadar teşekkür etsem az olur.

Bütün bunların dışında destekleriyle yanımda olan tüm bölüm hocalarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Öznur YENİHAYAT YÜKSEL

İstanbul, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ	1
1. TOPLUMSAL CİNSİYET	3
1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Erkeklik	3
1.2. İktidar Olarak Erkeklik	5
1.3. Türkiye’de Erkekliğin İnşasında Toplumsal ve Kültürel Koşullar	9
2. TÜRK EDEBİYATINDA ERKEKLİK	11
2.1. Erkekliğin İnşasında ve Yeniden Üretilmesinde Edebiyatın Rolü	11
2.2. Türk Edebiyatında Dönemlere Göre Erkeklik	12
2.2.1. Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi	12
2.2.2. 1940-1960 Dönemi	16
2.2.3. 1970-1980 Dönemi	18
2.3. Yaşar Kemal Hayatı ve Edebi Kişiliği	20
2.3.1. Yaşar Kemal Edebiyatında Erkeklik	22
2.3.2. İnce Memed	22
2.3.3. Dağın Öte Yüzü Üçlemesi	24
2.3.4. Akçasazın Ağaları Serisi	25
3. BİR ADA HİKAYESİ DÖRTLEMESİ ROMANLARI	27
3.1. Erkeklerin Karşılaşmaları Üzerinden İnceleme	27
3.1.1. Poyraz Musa	27
3.1.2. Mal Müdürü Abdülvahab	35
3.1.3. Poyraz Musa, Vasili ve Azınlıklar	37
3.1.4. Nüfus Müdürü Üzeyir Han	41
3.1.5. Ali Paşa Selim Bey	43
3.1.6. Doktor Salman Sami	43
3.1.7. Haçerli Efe	45
3.1.8. Yunan Mübadili Hüsmen	46
3.1.9. Nişancı Veli	46

3.1.10. Baytar Cemil.....	49
3.1.11. Musa Kazım Ağaefendi	50
3.1.12. Dengbej Uso	53
3.1.13. Kavlakzade Remzi	57
3.1.14. Asker Kaçağı Şehmus ve Hasan	62
3.2. Erkeklerin Kadınlar ile İlişkileri	63
3.2.1. Lena	64
3.2.2.Melek Hatun	65
3.2.3. Zehra	66
3.3. Erkeklerin Doğa ile İlişkileri	69
SONUÇ	73
KAYNAKÇA.....	76

GİRİŞ

Toplumsal Cinsiyet çalışmaları yakın tarihte başlamıştır. Toplumda cinsiyetler arası ilişkileri anlamak ve bunu diğer disiplinler açısından değerlendirebilmek toplumsal ilişkileri anlamak için son derece önemlidir. Toplumsal cinsiyet çalışmaları sosyal bilimler içerisinde diğer disiplinlerden de yararlanarak disiplinler arası bir yaklaşım izler. Dolayısıyla geniş bir alanda disiplinler arası çalışmaya imkan tanır. Buna göre bu çalışmada edebiyat metinlerinden yola çıkarak, edebiyatın içinde toplumsal cinsiyet olgusunu ve unsurlarını incelemek amacı söz konusudur.

Bu amaçla Yaşar Kemal'in **Bir Ada Hikayesi** drtlemesindeki erkek karakterlere, bu karakterlerin birbirleri ile ilişkileri ve kadın karakterler ve doğa ile kurdukları ilişkileri açısından bakılmıştır.

Tezin amacı Yaşar Kemal'in **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesinde ortaya koyduğu farklı erkeklik kalıplarını ve unsurlarını incelemektir. Bunu ortaya koyabilmek adına Yaşar Kemal'in **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesinin **Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana** (1998), **Karınca'nın Su İçtiği** (2002), **Tanyeri Horozları** (2002), **ıplak Deniz ıplak Ada** (2012) romanları incelenmektedir.

Edebiyat toplumsal hayatta her zaman etkin olmuş bir olgudur. Gerek dini metinler, gerekse dini temelli olmayan metinler yoluyla ilerlemiş ve toplumsal ilişkilerle bütünleşmiştir. Edebiyat ve toplum ilişkisinin en başında ise dil olgusu vardır. Çalışmada erkeklik olgusunun incelenmesi amacıyla edebiyat türlerinden roman seçilmiştir. Bunun nedeni romanın toplumsal hayat ve ilişkilere yönelik belirgin işaretler verdiğinin düşünülmesidir.

Birinci bölümde toplumsal cinsiyet kavramı irdelenerek, erkeklerin erkek egemen toplumsal yapı içinde bu durumdan nasıl çıkar sağladıkları veya mağduriyetleri değerlendirilmiştir. Bu kısımda gösterilmek istenen erkek egemen yapının kadını baskı altına alıp ezmesi kadar, hegemonik erkeklik açısından erkeği de baskı altına aldığını gösterebilmektir.

İkinci bölümde Türk edebiyatında erkeklik ve erkekliğin inşasında ve yeniden üretilmesinde edebiyatın rolü ele alınmıştır. Ayrıca Yaşar Kemal'in edebiyatında

erkeklik olgusu **İnce Memed** Serisi (1955-1987), **Dağın Öte Yüzü Üçlüsü** (1960-1968), **Akçasazın Ağaları** Serisi (1974-1975) adlı eserleri çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesi romanlarında erkek karakterler erkeklik olgusu açısından ele alınacak, toplumsal cinsiyet ilişkileri ve eşitsizliklerin analizi yapılacaktır.

1. TOPLUMSAL CİNSİYET

1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Erkeklik

Biyolojik cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki doğal, biyolojik farklılıkları işaret eder. Toplumsal cinsiyet ise biyolojik cinsiyetimizden farklı olarak kadınlık ve erkekliğin toplumsal yapılar tarafından kurgulanmasını tanımlar.

Toplumsal cinsiyet, cinsiyete dayalı işbölümü ve biyolojik cinsiyetler arasındaki ilişkileri vurgulamak amacıyla, toplumda sadece kadının değil, erkeğin de konumunu belirten bir durumdur.

Feminizm her tür toplumsal eşitsizliğin (sınıfsal, etnik, bölgesel vb.) cinsiyet eşitsizliğinden beslendiğini söyler. Bundan dolayı da toplumsal eşitsizliklerin ortadan kaldırılması için, cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kalkması gerektiğini belirtir.

Feminizmin ilk ortaya çıkışından itibaren cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadele eden kadınlar, bu eşitsiz sistemin doğal, tanrısal, biyolojik kökenli olduğunu reddetmişlerdir. Kadınlık ve erkekliğin toplumsal iktidar ilişkileri yoluyla kurulduğunu vurgulamışlardır.

Biyolojik veya doğal olanın toplumsal olandan daha gerçek olduğu kabul edilerek, toplumsal yolla oluşturulan cinsiyet rollerinin yapay olduğu öne sürülmüştür. Oysa Simone de Beauvoir'in "Kadın doğulmaz kadın olunur" sözüyle cinsiyetin toplumsal olarak kurgulandığını uzun zaman öncesinden öğrenmiş durumdayız.

Biyolojik cinsiyeti doğum anında bebeğin sahip olduğu cinsiyet olarak tanımlayabiliriz. Bu cinsiyet iki genital organdan birine sahip olarak doğmakla belirleniyor. Ancak iki genital organa birden aynı anda sahip olarak doğanlara toplum hastalıklı olarak bakıyor. Böyle doğanların toplumdan gizlenmesi gerektiği düşünülüyor. Böyle durumlar toplumsal olarak şekillenen cinsiyet algımızın iki biyolojik cinsiyet dışındaki cinsiyetleri hastalık olarak algıladığımızı ve cinsiyet algımızın toplumsal olarak kurulduğunu gösterir.

"Toplumsal cinsiyet feministlerin 1970'lerde yeni bir anlam yükleyerek kullanıma sundukları bir kavramdır. "Toplumsal cinsiyet" (gender) kavramı ilk başlarda cinsiyet (sex) kavramı ile karşıtlık ilişkisi içinde tanımlanmıştır. Buna göre, cinsiyet kadın ile erkek arasındaki anatomik farklara işaret ederken, toplumsal cinsel

kimliklerin kuruluşunun ve aralarındaki ilişkinin toplumsal ve kültürel olduğuna işaret ediyordu.” (Özkazanç, 2013) “Feminist kuramsal çabaların derinleştiği 1970’lerden itibaren cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkinin niteliğinin tam olarak ne olduğu konusunda farklı yaklaşımlar sergilendi. Ne de olsa, biyolojik olan ile toplumsal olanı kesin ve net bir şekilde ayırarak düşünmek olanaksızdı. Nitekim feminist kuramın son kırk yıldaki genel seyri, toplumsal-kültürel kuruluşun dışında doğal, biyolojik beden gerçeği olmadığı vurgusunun artması yönünde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, bedenin kendisinin bu toplumsal cinsiyet sistemine nasıl dahil olduğu araştırılmaya başlanmıştır.” (Özkazanç, 2013)

Toplumsal cinsiyet sistemi aynı zamanda iktidar ilişkilerini belirlemektedir. Joan Scott’a ise toplumsal cinsiyet kavramı ile iktidar ilişkisini şöyle tanımlar: ”Toplumsal cinsiyet, cinsler arasındaki kavranabilen farklılıklara dayalı toplumsal ilişkilerin kurucu ögesidir ve toplumsal cinsiyet iktidar ilişkilerini belirgin kılmanın asli yoludur.” (Scott, 2007:152).

Başka bir araştırmacı Nira Yuval-Davis’e göre ise ulusun yaratımında da “erkeklik” “kadınlık” önemlidir. Bunlara cevap arar, çözüm bulmaya çalışır. (Yuval-Davis, 2014:17) Nira Yuval-Davis aynı çalışmasında feminist literatürün meşgul olduğu konular ve bunlarda yer alan sorunlara değinir. Buna göre “ilk sorun feministlerin ortak kaygılarının nedenlerini inceleme çabasıdır: Kadınlar neden/nasıl baskı altındalar? Kadın ve erkek arasındaki iktidar farklılıklarını belirleyen düzenleyici ilkeler bulunmaya çalışılıyor. Kimilerinin biyolojik/toplumsal cinsiyet sistemi (Rubin, 1975) veya “toplumsal cinsiyet rejimleri” (Connell, 2017) dediği “ataerkilliğe” ilişkin kuramlar (Einstein, 1979; Walby,1990), başından beri feminist kuramın merkezinde yer almıştır. Sosyal alanların kamusal/özel alan ve doğa/uygarlık şeklinde ikili karşıtlığa dayalı kurgulanışları bu analizlerin temelini oluşturur.

İkinci sorun, kadın erkek arasındaki farklılıkların ontolojik temeliyle ilgilidir: bu farklılıklar biyolojik olarak, sosyolojik olarak veya her ikisinin birleşimi ile mi belirleniyor? Bu meseleyle ilgili tartışma genellikle “biyolojik ve toplumsal cinsiyet tartışması” olarak bilinir (Assiter, 1996; Butler, 1990; Delphy, 1993; Hood-Williams, 1996; Oakley, 1985).

Üçüncü sorun ise, kadınlar arasındaki ve erkekler arasındaki farklılıklar ve bu farklılıkların, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin genelleştirilmiş tanımlamaları üzerindeki

etkisiyle ilgilidir. (Yuval-Davis, 2014:24-25) Kadınların “doğa” ile özdeşleştirilmesi kadınların kamusal alandan dışlanmalarının nedeni ve tüm kültürlerde kendilerine daha az değer verilmesinin bir açıklamasıdır. Kadınlar “doğa” ile erkekler “kültür” ile özdeşleştirilirler. Kadınlar doğurganlıkları nedeniyle “doğal” olarak yaratılırlar. Erkekler de “kültürel” olarak yaratılırlar.

Nira Yuval-Davis bütün kültürlerin doğayı kontrol edebilme ve kendi çıkarları uğruna dönüştürme amacı taşıdıklarını ve kültür her zaman doğadan üstün görüldüğü için de doğayla özdeşleştirilen kadının sembolik açıdan ikinci derece bir konumda kaldığını söyler. (Yuval-Davis, 2014:26)

Bu durumun da gösterdiği gibi doğa/kültür ikiliğinin hem toplumsal cinsiyet hem de etnik kimlik özelinde büyük ölçüde hayal ürünü olduğunu ve her ikili karşıtlık gibi çoğunlukla bu bölünmenin kadınları özgürlük ve haklarından dışlamak için kullanıldığını (Phillips; 1993:63) öne sürenler de vardır.

Judith Butler ise biyolojik cinsiyetimizi nasıl doğa belirliyorsa, toplumsal cinsiyetimizi de kültürün belirlediğini söyler. (Butler, 2018:66)

1.2.İktidar Olarak Erkeklik

Kadının ikincil konumu toplumsal cinsiyet araştırmalarında önce kadına yönelik çalışmaların yapılmasına neden olmuştur. Toplumsal cinsiyet çalışmalarında erkeklik çalışmaları ise daha yakın zamanda gender kavramı ile öne çıkmıştır.

Ataerkinin kodlarının anlaşılabilmesi için erkeklik çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Çünkü erkeklik kurgusu, bu kodları besleyip güçlendirir ve erkek egemen dünyayı anlamak, bu dünyadaki eşitsizlikleri konu etmek için önemli bir alan oluşturmaktadır. (Kurtuluş, Uğraş, Küçükural, Güz/2004:54)

Erkeklik bu çalışmanın odak noktasıdır. Erkeklik nasıl tanımlanmaktadır, hangi mekanizmalarla üretilmektedir. Ayrıca erkeklik bir iktidar mekanizması ve ilişkileri olarak ele alınacaktır. Ancak tabii ki kadınların durumundan da bahsetmemek bu çalışmayı eksik bırakır.

“Erkeklik denen toplumsal konum, bir iktidar analizi içinden bakmadan anlaşılabilir değildir. Cinsiyet konumlarının bir iktidar analizi ile ilişkilendirilmesinde önemli bir düşünür olan Simone de Beauvoir, ünlü yapıtı **İkinci Cins**’te erkekliğin, kendi cinsiyetinden bahsetmeyip sürekli başkalarının-kadınların, çocukların,

yabancıların, eşcinsellerin, siyahların, düşmanların, hainlerin, vb. cinsiyet özelliklerinden bahsederek kurulan bir iktidar konumu olduğunu söyler.” (Sancar, 2016:16)

Bir iktidar mekanizmasını anlayabilmek için farklı erkekliklerin hangi toplumsal ve kültürel koşullarda oluştuğuna cevap bulmak gereklidir. Bu mekanizmaların işlerlik kazandığı alanlara (ordu, işgücü, siyaset vb.) da yakından bakılmalıdır. Bu mekanizmalar toplumsal cinsiyetin üretiminde ve yeniden üretiminde iç içe geçmiştir ve bir bütün oluşturur. Bu da cinsiyet rejiminin ayakta kalmasını ve işlemesini sağlar. Bu mekanizmaları Pınar Selek çocuk oyunları, okul takımları, arkadaş grupları, aile ortamı, iş alanları, askerlik hizmeti vb. olarak sıralar. Bu mekanizmalar kadın ve erkeği cinsiyet kalıpları üzerinden tanımlar, ayırıştırır. (Selek, 2014:9)

Pınar Selek, kadın ve erkeğin ancak bu sosyal koşullar ve tanımlar altında var olabildiğini söyler. (Selek, 2014:9) Yalnız bu cinsiyet kalıpları değişmez değildir. Toplumun sosyal, politik, ekonomik ihtiyaçlarına göre değişir, yeniden belirlenir. Toplumsal cinsiyet rejimi oluşturulurken hakim olan, erkek egemen iktidar mekanizmalarıdır. Bu mekanizmaları anlamadan toplumsal cinsiyet eşitsizliğine çözüm bulabilmek olanaklı değildir.

R.W. Connell da bu konuda toplumsal cinsiyete dair eşitsizliği anlamada sadece “daha az ayrıcalıklı” kesimi oluşturan kadınları değil, “ayrıcalıklı” kesimi oluşturan erkekleri de anlamak gerektiğini söyleyerek şöyle ekler: “Erkeklerin toplumsal cinsiyet pratiklerinin incelenmesinin yanı sıra, toplumsal cinsiyet düzeninin erkekliği nasıl tanımladığı, güçlendirdiği, aynı zamanda kısıtladığı da analiz edilmelidir.” (Connell, 2017:45)

Yine de toplumsal cinsiyet çalışmalarında, erkeklik çalışmalarına kadın çalışmalarından daha az rastlanmaktadır. Erkeklik araştırmalarında da erkeğin gerekli, zafer kazanan, fail, zorba ya da tecavüz eden olarak genelleştirilmesi dikkat çeker (Onur, Koyuncu, Güz/2004:31).

Gerçekten de erkeklik toplumsal olarak öğrenilen bir süreçtir. Bu süreç toplumsal hafızaya yerleşmiştir. Gündelik yaşamın olağan kalıplaşmış hallerinde sürekli yeniden üretilir. Toplumsal alanda hangi mekanizmaların erkekleşmede etkin olduğu ve bu sürecin nasıl işlediği önemlidir. Bu süreçleri besleyen sosyal yapılar da sorgulanmalıdır.

Erkekliğin öğrenildiği ve yeniden üretildiği yapılarda, iş hayatı, askerlik, spor alanları vb. gibi sürekli erkekliği ispat ve rekabet söz konusudur. Dolayısıyla içinde bulunulan erkek topluluklarında egemenlik mücadelesi verilmektedir.

Burada kadınlar, erkeklerin kendi güçlerini ve egemenliklerini görmeye alıştıkları bir rolü oynar ve “ayna” görevi görmekten öteye gidemez (Onur, Koyuncu, Güz/2004:31).

Erkeklik kodlarının doğallaştırılmasına baktığımızda tarihin belli bir döneminde ortaya çıktığı görülür. İnsanlık tarihinde anasoylu toplumlar yaşadığı biliniyor. Bu geçiş Gılgamış Destanı’nda İ.Ö.3000’lerde görülebilir. Durkheim gibi bir sosyolog da bu durumu tespit etmiştir: “Durkheim’a göre tarih yolculuğunda ne kadar geriye gidilirse bir o kadar da cinsiyetler arası farklılıkların azaldığına tanık olunacaktır. Zira kadın erken tarihlerde kesinlikle zayıf yaratık değildir.” (Onur, Koyuncu, Güz/2004:31).

Bu durumun da gösterdiği gibi toplumsal cinsiyet araştırmalarında cinsiyetin biyolojik olarak değil, sosyal faktörlerle belirlendiği, öğrenildiği ortadadır. Judith Butler ise “biyolojik cinsiyetin” “doğa” tarafından kuruluşu gibi toplumsal cinsiyetin de “kültür” tarafından kurulduğu düşünülürse, biyolojinin değil, kültürün kader haline geldiğini eklemektedir (Butler, 2018:53). Connell’e göre ise erkek ya da kadın olarak “doğru” davranışın ne olduğu, toplumsal ilişkiler tarafından belirlendiği için, cinsiyet yaşanan sosyal pratiğin ürünüdür (Connell,2017:44). Kullanılan dil ile “doğru” davranışlar sürekli dile getirilir ve farkında olmadan “doğal” hale getirilip yeniden üretilir.

Erkekliği incelerken tek bir erkeklik tanımı, durumu olmadığı ve erkekliğin aynı tip erkeklerden oluşan bir grup olmadığını dikkate almalıyız. Erkeklik anlayışı, içinde bulunulan topluma, kültüre, sınıfsal konuma, etnik aidiyete, cinsel tercihe göre değişir. Erkekler bu aidiyetlerine göre bu grubun içinde eşit değildirler.

Connell’in “hegemonik erkeklik” kavramı bu olguyu açıklar. Connell’e göre toplumsal cinsiyet çalışmalarının mutlaka iktidar ilişkilerini içermesi gerekmektedir. Erkeklik kendi içinde hiyerarşik bir yapılanmayı da barındırır. Bu yapılar sadece kadınları dışlamaz, erkekler arası hiyerarşileri ve aşağılamaları içerir. “Hegemonik erkeklik hem kadınlar üzerinde kurduğu iktidar nedeniyle hegemoniktir, hem de diğer

erkeklik biçimleri üzerinde kurduğu iktidar ile.” (Kurtuluş, Uğraş, Küçükural, Güz/2004:54).

Bunun örneklerini sadece günümüzde değil Eski Yunan’dan beri görürüz. Erkeklik görünüş ve davranış itibariyle güç, savaşçılık, dayanıklılık gibi bir dizi standartla tanımlanmaya başlanmıştır. 20.yüzyıla gelindiğinde ise bu tanımlama daha da derinleşmiş; ordu, yarışmacı spor dalları ve eğitim kurumlarında erkeklere yönelik ve erkek karakterleri rekabetçilik, güç, dayanıklılık, sertlik ve kendine güven gibi özellikler ekseninde inşa ve disipline edilmeye başlanmıştır. (Kurtuluş, Uğraş, Küçükkural, Güz/2004:54)

Erkeklik sürekli ve sürekli yeniden inşa edilir. Bir erkek koşullarına ve sahip olduklarına göre bir “tam erkek” bir “eksik erkek” olabilir. Erkekliğin koşulları ve sınırları değişken ve belirsizdir. Serpil Sancar’ın İmkansız İktidar: Erkeklik adlı çalışmasında belirttiği gibi: “, erkek egemenliğinin inşasına herkes katılır ve bu durum erkeklik inşasını kolektif bir üzüntüye, eğlenceye, çoğu zaman da bir ritüele dönüştürerek, herkesi bu “inşa” ya ortak eder (Sancar, 2016:19).

İnşa edilen bir erkeklik varsa buna karşı duran farklı erkekliklerin de varlığı söz konusudur ve bunun sorgulanması gerekir.

Erkeklik çalışmalarının yanıtlamaya çalıştığı ilk sorulardan biri erkekliğin ne olduğu ve nasıl tanımlanması gerektiğidir. 1970’ler ve 1980’lerde erkeklik güçlü olmayı, aklıyla hareket etmeyi, rekabet etmekten kaçınmamayı, bağımsız davranmayı bilmeyi, risk almaktan kaçınmamayı gerektiriyordu. Duygusallık, pasiflik, anlayış ve şefkat de kadınsı özellikler olarak kabul ediliyordu. Bu nedenle bu özellikler, her dönemde sömürgeler, azınlıklar için de onlara karşı kullanılmıştır.

1.3. Türkiye’de Erkekliğin İnşasında Toplumsal ve Kültürel Koşullar

Gündelik hayatı ve toplumsal hayatın vazgeçilmez ihtiyaçlarını şekillendiren mekanizmalar, erkekliğin inşasını ve yeniden üretimini de sağlar. Bu mekanizmalar toplumsal kurumlarla da iç içe geçmiştir. Bu da cinsiyet rejiminin devamlılığını sağlar. Okul, devlet kurumları, aile, askerlik vb. mekanizmalar erkekliği inşa eder.

Toplumsal cinsiyet politikası her ülkenin toplumsal ve kültürel koşullarına göre farklılıklar gösterir.

Türkiye’de erkeklik nasıl öğreniliyor? Erkekliğin inşasında hangi kurumlar etkili oluyor? Erkekler arasında hiyerarşik ilişkiler nasıl oluşuyor, gibi sorulara cevap ararken, bütün dünyada olduğu gibi erkekler, önce aralarında bir iktidar kavgası içindedirler. Toplumsal sınıflar, etnik ve dinsel cemaatler, yaş, meslek grupları ve bedensel özellikler gibi alanlara bakılabilir.

Türkiye’ye gelince, ailede baba – oğul ilişkisi, bunun temelini oluşturur. Kırsal kesimdeki tarıma dayalı üretimin azalması yaşlı erkeğin otoritesini sarsmış, kentlerde para kazanan oğulların güçlenmesine yol açmıştır.

Bu mekanizmalarla belirlenen erkeklik tanımına dahil olmak, erkekliği ispatın şartıdır. Pınar Selek’in de belirttiği gibi “Bu durum bireyin sosyal varoluş koşulu haline gelir.” (Selek, 2014:10).

“Kültürel/toplumsal bağlamın etkisiyle şekillenen cinsiyet kalıpları, değişmeyen kategoriler değildir. Toplumsal sistemler; sosyal, politik ve ekonomik ihtiyaçlarına uygun bir cinsiyet rejimi oluştururlar. Cinsiyet farklılığına atfedilen anlamlarda bu ihtiyaçlara göre değişir. Tıpkı kadınların farklı mekanizmalarla hizaya sokulması gibi, erkekler de, bu toplumsal yapılarda ortaya çıkan özgün araçlarla ve çeşitli ritüellerle “adam edilir.” (Selek, 2014:10).

“Günümüz (“modern”) toplumlarının pek çoğunda olduğu gibi Türkiye’de de hakim erkeklik klişesinin sertlik, saldırganlık, şiddet, öfke ve en önemlisi uzlaşmazlık olduğu bilinir. Bunların karşıtı olan ve kadına uygun sayılan özellikler, söz gelimi yumuşaklık, sevecenlik, yapıcı olmak ve yine en önemlisi uzlaş, erkeğe atfedildiğinde zedeleyici ve aşağılayıcı olup erkeklikten nasibini almamışlık anlamına gelir.” (Atay, Güz/2004:11).

Günümüz endüstriyel kapitalizmi ve modernlik erkeğin nasıl olması gerektiğini ise şöyle tanımlıyor: “Erkek bedenini “makine” metaforundan türetilmiş kas gücü

olarak tahayyül ediyor ve erkeği işçi olarak üretime koşuyor. Diğer yandan erkeği (kadınlarda olmadığı varsayılan) akıl ve rasyonel çıkar yeteneğine sahip bir canlı türü olarak tanımlayıp kapitalist sermayenin beyni olan erkeği, yani iş adamını yaratıyor. Kendi aralarından çatışan sınıfsal hiyerarşilere rağmen bir tür “simbiyotik” egemen erkeklik tarzları da bu ilişkiler içinden beslenerek yaşıyor”(Serpil Sancar, 2016:303).

Cumhuriyetle gelen değişiklikle demokrasinin eşit erkek bireyler arasındaki eşitlik olduğu ideali benimsenmiştir. Burada babanın otoritesi büyük ölçüde devlet babaya ve sermayeye geçmiştir. Kadınlık ve kadınsılık yeniden tanımlanmış, ev içi görevlere ek olarak dışarıda çalışma hayatı da eklenmiştir. Demokrasi inşası sadece eşit erkekler için söz konusudur.

Sınıf temeline dayalı olarak erkekler erkekliklerini ispat için farklı süreçlerden geçerler.

2. TÜRK EDEBİYATINDA ERKEKLİK

2.1. Erkekliğin İnşasında ve Yeniden Üretilmesinde Edebiyatın Rolü

Toplumdaki arayışlar, yargılar edebiyata da yansıtılır. Edebiyatçı ve edebiyat metinleri de kültürün ve dilin bir parçası olduğundan bu durumdan bağımsız değildir. Edebiyatçının içinde bulunduğu toplumsal koşullar, eğitimi, cinsiyeti, metinlerini yazarken etkili olur ve bunlardan yola çıkarak yazar da bu erkeklik kurgusuna dayanarak, onun içinden yazar. Edebiyatçının kendi yaşantısı ve toplumsal ideoloji de bu kurgunun şekillenmesinde etkili olur.

Yazarlar yaşadığı dönem ve toplumun cinsiyet rejiminden bağımsız değildir. Edebiyat, tarihin içindedir ve toplumsaldır. Yazarın yaşadığı dönemdeki ideoloji, din, eğitim ve pek çok kurumun etkisi altındaki toplumsal cinsiyet politikası ile etkileşim halinde olduğu kabulünden yola çıkıyoruz. Toplumsallıktan etkilenen yazar, yazdıklarıyla da toplumu etkileme ve ona yön verme çabasındadır.

Bu çalışmada yukarıda bahsedildiği üzere, erkeklik olgusunun toplumsal süreçler yoluyla oluşturulan bir kurgu olduğu yargısından yola çıkılmıştır. “Erkek” olabilmek için toplumsal yapıların: aile, okul, devlet ve diğer kurumların birbiriyle iç içe geçmiş etkileşimleri söz konusudur. Yaşanılan dönem ve coğrafyaya göre farklılık görülmekle beraber her durumda bir “erkeklik kurgusu” gerçekleşmektedir. Bu kurguya dahil olmak toplumsal olarak kabul edilmenin ilk koşuludur.

Edebiyat yapıtları toplumu ve insanı bütün çelişkileriyle ele alır. Yazar kamusal alanda aklıyla ve sözüyle ortaya çıkar, iktidar ve güçten pay alır. Bu söz, yazarın iktidar ve güçten pay almasını sağlar. Kullanılan dilin de eril bir dil olduğu kabulünden yola çıkarsak metinlerde “erkeklik” ve erkek kahramanlar ön plandadır, öznedir, o kendini açıkça ortaya koyar. Toplumsal düzende var olan erkek egemen bakış açısı edebiyata da yansır.

Edebiyat metinleri çoğunlukla erkeğin özne olduğu bir alandır ve kadın karakterler erkeğe göre ve onun kabul ettiği değerler üzerinden tanımlanır. Edebiyatta kahramanlık, korkusuzluk, gözü peklik olguları erkekler üzerinden yürür, çoğalır ve yeniden üretilir. Edebi kahramanlar, biri onları okudukça var olmayı sürdürürler. Kadınlar edebiyat kurumlarının öne çıkardığı yüksek ve değerli metinleri okuyarak erkek değerlerini içselleştirir. Edebi metinlerdeki ana karakter çoğunlukla erkek

olduğundan ve toplumsal cinsiyet politikaları erkek değerleri üzerinden yol aldığı için metinlerde dile getirilen doğrular, değerler, görüşler “erkek aklın” gerçeklikleridir. Erkek egemen söyleme yaslanan metinler erkek bakış açısıyla kadın kahramanları da tanımlar ve yargılar. Bu temellere dayanan metinleri okurken ancak feminist bir bakış açısı ve cinsiyet ayrımcılığına karşı bir sorgulamanız yoksa metinlerdeki karakterleri ve durumları “normal”, “olması gereken” şeklinde kabul etmek yüksek olasılıktır.

Toplumdaki hiyerarşik sistemdeki erkekler gibi edebiyat metinlerindeki erkek özne de iktidardan pay almak ve hiyerarşide yer edinmek amacındadır. İktidarı elde ettiğinde ise bunu hem kadınlara hem de kendinden daha güçsüz, hiyerarşinin alt basamaklarındaki erkeklere karşı kullanır. Bu iktidar alanı baştan beri savunduğumuz gibi onun biyolojisinden değil, toplumsal cinsiyet ideolojisinden kaynaklanmaktadır. Kalemın fallusu simgelemesinden yola çıkarsak; yazarak yaratım içinde olduğundan iktidar alanından bir pay almış olur.

Bu bölümde Türk edebiyatında erkeklik olgusu Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi edebiyatı, 1940-1960 dönemi edebiyatı ve 1970-1980 dönemi edebiyatı olarak ele alınacaktır.

2.2.Türk Edebiyatında Dönemlere Göre Erkeklik

2.2.1.Milli Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi

Edebiyat erkek egemen dil içinde çalıştığı halde, en önemli işlevi ikili karşıtlıkları yıkmak ve geçersiz kılmaktır. Metinlerde güçsüz görünüp içsel olarak güçlü olan zayıf erkekleri ve güçlü kadınları görürüz. Ne bütün erkeklerin güçlü ne de bütün kadınların zayıf olduğunu görürüz.

Tanzimat romanında batılılaşmayla medeniyet ve ilerlemeyi batılı erkeğin temsil ettiği görülür. Buna tepki olarak batıya özenen erkekler daha çok kadınsı özellikler ile gösterilmiştir.

Kurtuluş ve Milli Mücadele döneminde ise erkek Tanzimat döneminden sonra tehlikeye giren savaştı, kahraman, gözü peklik gibi erkeklik değerlerine yeniden kavuşuyor. Yanındaki kadın da destekçisi ve yardımcısı olarak milli ve dini değerlere dayalı öğretmen, hastabakıcı olarak yer alıyor.

Cumhuriyetin ilanından sonra oluşturulmak istenen erkek imgesi için, erkek yazarların metinlerinde, Osmanlı toplumunda güvenilirliğini ve otoritesini yitirmiş erkek imgesine karşı erkeğin iktidarını yeniden düzenlemek üzere en eski unsur olan

askerlik ve ulusal kahramanlığa başvurulur. Yeni kadın modeli ise özgürleşir, toplumsal ve kamusal alanda var olmaya başlar, belli sınırları olur ama bu durum öte yandan erkeği endişelendirmektedir. Çünkü kadın potansiyel bir tehlike olarak görülmektedir.

Yakup Kadri'nin **Kıralık Konak** (1922) romanında Hakkı Celis, Fransız şiirine düşkün, beceriksiz, batı taklitçisi biriyken, aşık olduğu Seniha'nın alaylarına maruz kalır. Çanakkale cephesine katılma kararıyla birlikte adım adım bir askere dönüşür ve böylece onu erkek kılan özerkliğine, haysiyetine, beceriye ve eyleme gücüne kavuşacaktır." (Ural,2018).

Ayrıca romandaki Seniha güzelliği, zekası, serbest davranışları ve kontrol edilemez cinselliği ile Hakkı Celis'i kendine oyuncak eden bir karakterdir. Seniha karakteri, davranışlarında serbest bırakılmış kadın karşısında, erkek egemen toplumun duyduğu korkunun bir örneğidir. Kadın kontrol altında tutulmazsa bütün toplumsal karmaşanın sorumlusu olmaktadır.

Romanda erkeklerin toplum üzerindeki kontrolü yitirmiş olmasının doğurduğu endişeler vurgulanır. Dolayısıyla mümkün olduğu kadar bu güçlü ve tehlikeli kadınlarla temastan kaçınmalı ve kaybettikleri kontrolü yeniden ele geçirmelidirler. Erkek kimliğinin yeniden güçlenmesi ise milliyetçilikle mümkün olabilecektir.

Militarist erkek imgesi ön plana çıkarılır. Askerlik, vatan ve millet için savaşmak bir "erkeklik koşulu" olur. Bu durumu anlatan romanlar da gündeme gelir. Halide Edip Adivar'ın **Ateşken Gömlek** (1923) romanı bu anlatının önemli örneklerindedir. Bu romanda da başlangıçta zayıf olarak gösterilen ve kadınsı özellikleri ile öne çıkarılan Peyami karakterinin roman ilerledikçe kahraman bir askere ve toplumsal kabule uygun tam bir erkek oluşuna tanık oluruz.

Romanda, İzmir'in ve milli mücadelenin ön safhalarında yer alan Ayşe karakteri kocası ve çocuğu İzmir'in işgali sırasında Yunanlar tarafından öldürülünce milli mücadeleye katılmak için Anadolu'ya geçen ve hemşire olarak görev yapan güçlü bir kadındır. Peyami daha önce evlenmeyi reddettiği Ayşe'ye aşık olur ve onun karşısında itibar görebilmek için vatanperver bir kahraman olmaya çabalar. Bu haliyle güçlü, cesur, vatanını ve sevdiği kadını koruyan erkek olduğunu ispata çalışır. (Saraçgil, 2005:218-220)

Bu dönem romanlarındaki erkekler, vatanseverlikle birlikte milliyetçilik ile hareket eder. Vatan topraklarını kurtarmak ya da cahillikle savaşmak için asker konumundadırlar. Kadınlar da erkeklerin yanında ve onların yardımcısı, destekçisi olarak cinselliklerinden arındırılmış biçimde yer alırlar. Milli mücadeleyle kadınlara verilen özgürlüklerin mutlaka bir maneviyat kaybına yol açacağına dair endişeleri de hafifler. Bilakis milli mücadelede yer alan gerek eğitim görmüş gerek Anadolu köylüsü kadınlar Kurtuluş savaşı anıtlarında ve milli söylemlerde önemli bir figür olarak yer alacaklardır.

Ayrıca bu dönem romanları savaşların toplum ve kadınlar üzerinde yarattığı etkileri anlatırlar: Savaş egemen sistemi yeniden düzenliyordu ve toplumun namusunu temsil eden kadınlar, erkek egemen sistemin değerlerini nasıl içselleştirdiklerini ortaya koyuyorlardı.

Savaş sonrası bozulan toplum yaşamının, toplumsal cinsiyet sisteminin yeniden düzenlenmesi askerlere bırakılmıştı. Savaşçı asker yoluyla uzun yıllardır yenilen ve ezilen erkeklik, itibarına kavuşmuş ve yücelmiş oluyordu.

Reşat Nuri Güntekin'in **Çalıkuşu** romanı ise yeni toplumda oluşturulmak istenen kadın imgesini anlatan en önemli eserlerden biridir. Roman kahramanı Feride anne babasının erken ölümlerinden sonra teyzesinin zengin ve önemli ailesinin koruması altında özgürce büyür. Disiplinli bir Fransız kolejinde eğitim alır. Teyzesinin şımarık, kendini beğenmiş oğluna aşiktir, onunla nişanlanır da, ancak teyzesinin kendisine eşit davranmadığını ve oğluna layık bulmadığını hisseder. Nişanlısının ihanetini de öğrenince evden kaçar ve yıllarca Anadolu'nun ücra köylerinde ilkokul öğretmenliği yapar.

Feride erkekte olması beklenen gurur ve onuruna sahip çıkarak, bir erkeğin korumasına ihtiyaç duymadan yaşama becerisini herkese gösterir. Güçlü karakterli bir kadın olarak kendisini kabul ettirir. Annelik duyguları ve anaçlığı yazar tarafından ön plana çıkarılır ve Feride fakir ve kimsesiz bir kız çocuğunu evlat edinir. Yalnız yaşamakta diretmesi, erkeksiz yaşamaktaki ısrarı, buna imkan vermeyen toplumda zorluklar yaşamasına neden olur.

Onu bu çıkmazdan kurtaran yaşlı bir askeri doktor olan Hayrullah Bey olur. Hayrullah Bey Feride'yi baba gibi sevmektedir ve Feride'yi içinde bulunduğu zor

durumdan kurtarmak için onunla sözde bir evlilik yapar. Sonrasında da eski nişanlıyla bağlantı kurar ve hala aşık olduğunu bildiği Feride'yi kocası olacak erkeğe teslim eder.

Yazar her türlü zorluğa göğüs germiş, kendisine saygıdeğer bir yaşam kurmuş olan Feride'yi, karşısına Hayrullah Bey gibi bir baba figürü çıkarıp, onun adına karar vererek, daha önce kaçarak kurtulma ihtiyacı duyduğu koşullara yeniden teslim etmektedir.

Yazar bir kadının aşırı özgür kişiliğinden uzaklaşıp bir erkeğin kanatları altında, koruması altında yaşaması gerektiğinin altını çizer. Bunun için kadının karşısına onun adına karar veren anlayışlı baba figürünü çıkarır. (Saraçgil, 2005:267-268)

Kadınlarla erkeklerin bir arada ve temas içinde anlatıldıkları bu dönem romanlarında erkek kahramanlar bu temasa hazır değillerdir ve kadınlarla ilişkilerinde zorlanırlar. Kadınlarla aşk üzerine bir evlilik gerçekleştirmek isterler ancak bu durumu şimdiye kadar sahip oldukları erkek kimliği için bir tehdit olarak görürler. Yeni ekonomik koşullara bağlı olarak genç kadınların dışarıda çalışmak zorunda olması, erkeğin ekonomik iktidara bağlı olan aile içindeki otoritesinin de sarsılmasına neden olmaktadır.

Reşat Nuri Güntekin'in 1930 tarihli **Yaprak Dökümü** romanı bu sıkıntıları anlatır. Üç kızı ve bir oğlu olan Ali Rıza Bey, işini kaybettiği için aile reisliğini de kaybeder. Ailenin geçimini sağlama görevi oğluna geçer. Baba otoritesinden ve onun yol göstericiliğinden mahrum kalan kızlar ve erkek çocuk utanç verici durumlara düşerler. Babanın himayesinden yoksun kalmak içinden çıkılmaz hatalar yapılmasına neden olur. Kızlar kendilerine uygun koca bulmak isterken zengin erkeklerin metresi olur, erkek çocuk ise ailenin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çalıştığı bankadan para çalar.

Baba otoritesinin ve geleneksel ataerkil ailenin değerlerinden yoksunluk aileyi yıkıma sürüklemiştir. (Saraçgil, 2005:276-277)

Yeni düzende kadınlar çarşaflarından kurtulmuş ancak kadınlıklarını ve cinselliklerini bir yana bırakmak zorunda bırakılmıştır. Kadın ve erkek ilişkileri milliyetçi, laik çerçevede yeniden tanımlanmış, bununla birlikte cinsler arasındaki hiyerarşide bir değişiklik yapmakta başarılı olunamamıştır. Egemen erkek düzenini etkin kılan temel mekanizmalar işlerliğini korumuştur.

2.2.2.1940-1960 Dönemi

Bu dönem romanlarında şehir, kırsal dünyayı sömüren ve ezen bir gerçeklik olarak işleniyordu. Romanlar daha çok Anadolu yaşamı, köylüler ve onları sömüren ağalık düzenini konu ediniyorlardı. Ayşe Saraçgil'e göre: "Anadolu yaşamını kendisine konu edinen romanlarda devletin ve modernleşme projesinin ülkenin en önemli gerçekliğine olan yabancılığı açığa çıkarılıyor, egemen kurumlar ve onların temsilcileri, köylüleri sömüren başlıca unsurlar olarak gösteriliyordu (Saraçgil, 2005:317).

Bu romanlar sayesinde de ilk kez farklı erkeklik biçimlerini okuma ve inceleme olanağı sağlanmış oluyordu. Bu tür romanın ilk örneklerinden biri Sabahattin Ali'nin 1937 tarihli **Kuyucaklı Yusuf** romanıdır. **Kuyucaklı Yusuf**'ta Anadolu'nun geri kalmışlığı işlenmiştir. Bu durum devlet kurumlarının da yardımıyla yörenin eşrafı ve halkın arasında yaşanan çatışmaları merkeze alarak işlenir. Yusuf'un anne ve babası öldürülmüştür ve Edremit kaymakamı onu evlat edinmiştir. Yusuf köyden şehre geldiğinde bu hayat tarzını benimseyemez, okumayı reddeder ve doğa ile iç içe bir hayat tarzı yaşamayı tercih eder.

Yusuf'a göre erkek sert, dürüst ve kararlı olmalıdır, yaşlıları arasında da bu özellikleri ile tanınır, saygı görür. Kendisini evlat edinen kaymakamı, karısına sözünü dinletemediği için güçsüz ve yetersiz görür. Bir erkeğin böyle acınası bir durumda olmasını kabul edemez ve ona benzemek istemez. Okumuş olmakla kaymakamın bu hali arasında paralellik kurarak eğitim görmeyi reddeder. (Saraçgil, 2005:318-320).

Ölen babasının otoritesini şöyle anlatır: "Yusuf evin içindeki bu anlaşılmaz hallere şaşkın şaşkın bakıyordu. Anasıyla babası arasında da kavga olurdu ama bunlara kavgadan ziyade babasının herhangi bir şeye kızıp acısını anasından çıkarması demek daha doğrudu. Çünkü zavallı kadıncağız mukabele etmek, hatta ağzını açmak şöyle dursun, gözlerini bile kaldıramaz, sessiz sessiz ağlardı." (Ali, 1982:32-33)

Kendi anne babasından gördüğü buydu, kaymakamın karısının kocasına karşı çıkmasına, çatmasına hayret ediyordu ama evde erkeğin sözü geçeceğine göre karısının söylediklerinin Yusuf'un gözünde bir önemi yoktu. Yine de kaymakamın karısına sözünü dinletmekte aciz kalmasının, onu yönetememesinin onun yumuşak

huylu olmasından kaynaklandığını düşünüyordu. Kaymakamın bu hali ona göre utanç vericiydi. Yusuf'un erkeklik anlayışında erkek sert ve hükmeden olmalıydı.

Kaymakamın karısı, zenginlik düşkünü ve toplumsal ahlaki değerleri olmayan bir kadındı. Kaymakam da bu kadının etkisi altındaki zavallı bir erkekti. Yusuf'un evde tek sevdiği kişi üvey kız kardeşi Muazzez idi. Muazzez olgun bir genç kız olduğunda kasabanın erkeklerinin dikkatini çekmeye başlamıştır. Yusuf ile Muazzez de birbirini sevmektedir ama birbirlerine açılmazlar. Kasabadaki erkeklerin Muazzezi elde etme çabaları ve Yusuf'un buna engel olma gayretleri ile işlenen cinayetlerden sonra Yusuf ile Muazzez birbirlerine aşklarını itiraf eder ve evlenmek için kaçarlar. Kaymakam ilk kez kararlı bir baba olarak evliliklerini onaylar ve onları geri getirir. Yusuf'a kaymakamlıkta iş bulur. Ailedeki otoriteyi ele alan babanın himayesinde her şey yoluna girer ve bu mutlu yaşam kaymakamın ölümüne kadar devam eder. Baba otoritesinin yokluğu ailedeki mutlu ve huzurlu yaşamı alt üst eder. Yusuf vergi tahsildarlığı ile görevlendirilir ve uzaklara giderek karısını kayınvalidesine emanet etmek zorunda kalır. Görevden döndüğü bir gün karısını ve kayınvalidesini para ve hediye karşılığı erkeklerle eğlenceler düzenlerken bulur. Ateş ederek orada bulunanların çoğunu öldürür. Roman Yusuf'un karısını gömüp, atını dağlara doğru sürmesiyle biter. Saraçgil, 2005:323-324).

Geleneksel ataerkil düzendeki değişiklikler aşkın ve ailenin ahlakının kaybolmasına neden olmuştur ve bu daha çok kadınların güvenilmez olmasından dolayıdır. Erkekler kadınların üzerindeki kontrolünü yitirdiğinde başlarına bin bir türlü felaket gelmektedir.

Yusuf da aile içindeki yitirdiği gücünü ve otoritesini dağlara çıkıp eşkıyalıkla haksızlığa, zulme uğrayan halka arka çıkarak yeniden kazanmaya çalışacaktır.

Orhan Kemal'in **Baba evi** (1949), **Avare Yıllar**, **Eskici ve Oğulları** romanlarında da geleneksel ataerkil aile yapısında şehirleşme ve modernleşme ile birlikte görülen değişim, ailenin mutlak otoritesi olan baba ile oğulu karşı karşıya getirir. Oğul babanın baskısına, otoritesine ve kendi için planladığı hayata karşı çıkar. Babanın aileyi baskı, korkutma ve şiddet üzerinden bir arada tutma çabası artık işe yaramamaya başlar.

Bu üç romanda farklı tarihlerde yazılmış olmalarına rağmen, baba otoritesini sorgulayan, açıkça hoşnutsuzluğunu dile getiren ve tek isteği babasından kaçmak olan

oğullar anlatılır. Ancak oğullar baba evini terk ettikten sonra suçluluk duyarlar ve babanın aileyi bir araya getirme önerisini kabul edip onun kanatları altında yaşamaya geri dönerler.

2.2.3.1970-1980 Dönemi

1970'lerde Türkiye sosyalist hareketinin ortaya çıkışıyla bu hareketin içinden gelen yazarların romanları gündeme gelmiştir.

Sosyalist hareket içinde yer alanlar için devrimci uğraş, dava için çalışmak her şeyden önde geliyordu. Sosyalist hareket içindeki erkek, mücadeleci, korkusuz, erkeksi özellikleriyle var olmak zorundadır. Erkek sosyalist hareketin savaşçısıdır. Kadın ise çokça incelenerek, dikkatle kontrol edilerek mücadeleye dahil edilmektedir.

Sevgi Soysal, Erdal Öz, Füzûzan, Adalet Ağaoğlu, Samim Kocagöz, Tarık Dursun K. gibi yazarlar sosyalist hareket içindeki kadın erkek ilişkilerini, aynı idealleri paylaşanların mücadelelerini anlatırlar. Erkek karakterler sosyalist hareketin birer savaşçısıdır, mücadelenin içindeki kadın ve erkeğin ilişkisi aşk ve cinsellikten soyutlanmıştır. Ortak bir amaca varmak üzere mücadelede aşka ve cinselliğe yer yoktur. Kadın ve erkek arasındaki aşk ve cinselliğin olması halinde mücadelenin zayıflamasına ve başarısızlığına neden olabileceğine inanılır.

Kadın ve erkeğin eşit olduğunu kabul ediyor, kadınları mücadelenin vazgeçilmez yol arkadaşları olarak görüyorlardı. Ancak yine de eşitlikte erkekler daha üst konumdaydılar. Ailenin yerine bir alternatif sunmuyor, aksine aile manevi değerlerin korunduğu bir kurum olarak görülüyordu.

Mücadele ideolojik sınıf mücadelesi olsa da gençler, ailede babanın, toplumda devletin temsil ettiği otoriteye karşı çıkararak, özgürlük ve kimlik arayışındaydılar.

Bu dönem romanının bir diğer temsilcisi Füzûzan'ın 47'liler romanı da cumhuriyet sonrasının oluşturulmaya çalışılan modern toplum ve bunun sonucunda ortaya çıkan kimlik sorununu ortaya koyuyordu. Öğrenciler sınıfsal söylem ile hareket ediyorlarsa da nesil çatışması da yoğundu. Egemen erkek değerlerinin hakim olduğu toplumsal düzen tarafından belirlenmiş kültür ve kimlik modeline karşı çıkıyorlardı. Egemen düzen ise onların özgürleşme mücadelesini tam bir hoşgörüsüzlükle karşılayıp otoritesine tam bir itaat istiyordu.

Bu dönemin roman kahramanlarının sosyalist harekete katılma sebepleri onların çocuklukları ve ailevi ilişkilerinden kaynaklanır. Ahlaki değerler ve vatan sevgisi onlar için çok önemlidir.

Sosyalist hareket içindekiler, babaların inşa ettiği kültürel ve politik egemenliğe karşı gelmektedir. Ancak var olanı korumak ve kabul ettirmek için şiddete başvuran baba otoritesine karşı bir alternatif sunamazlar. Onların bilindik yöntemleri ile hareket ederler.

Sosyalist erkeklerin erkek modeli geleneksel erkek kimliğinde hakim olan dürüstlük, korkusuzluk, cesaret, kararlılık, sadakat gibi değerler üzerinden oluşuyordu. Kadınlar bu mücadelede ait oldukları örgütlerin egemen erkek yasalarına uyması gereken yardımcılardı ve onlar da gerektiğinde erkekliğin üstün değerlerini benimseyebilmeliydiler.

Romanlarda çoğunlukla ahlak ve kimlik problemlerine yoğunlaşmıştır. Kadın-erkek ilişkilerinde toplumsal geçerlilik biçimlerinden farklı bir biçim sunmazlar. Cinsellik ve toplumsal cinsiyet konularının sosyalist topluma geçildiğinde zaten kendiliğinden hallolacağı düşünülür.

1980'lere gelindiğinde edebiyat bilimcileri genelde romanın bu tarihten sonra büyük bir değişim geçirdiğini düşünürler. Artık toplumsal içerikli romanlar yerine genel olarak, psikolojik, fantastik ve gerçek üstü konularda romanlar yazılmaktadır. Bu duruma, 1980 sonrasında siyasetin dışında kalma zorunluluğunun yol açtığı düşünülmektedir. Dünya edebiyatında post-modernizmin yükselmesi de edebiyatta etkisini göstermiştir.

1980'lerde bireyselliğin ön plana çıkmasıyla cinsel kimlikler üzerinden kendini ifade etme imkanı doğuyordu. Ayrıca feminist hareketin ortaya çıkışının hızlanması da buna olanak sağlıyordu. Feminizmin en temel saptamalarından biri, kadınların erkekler tarafından yapılmış bir dil içinde yaşamak zorunda olduklarıydı.

Latife Tekin'in 1983 tarihli **Sevgili Arsız Ölüm** romanını oluşturan olayları Berna Moran iki öbeğe ayırır ve başlıca iki temadan söz eder:

- 1.Huvat ailesinin yaşam koşullarını, inançlarını, ideolojilerini anlatan olaylar.
- 2.Dirimit'in aydınlanmasını ve ideolojik bakımdan aileden kopuşunu anlatan olaylar (Moran, 2014/3:81).

Evin küçük kızı Dirmit de geleneksel değerlerin ön planda olduğu, baskıcı aile ortamında büyüme ve bilinçlenmesini gerçekleştirmek kendi bireyselliğini kazanmak için mücadele halindedir. Atiye Dirmit'i korumak uğruna sürekli takip edip eziyet eder. Kimi zaman da evin erkekleri onun değer verdiği uğraşlara engel olur, yasaklar koyarlar.

Murathan Mungan da bu dönemin önemli yazarlarından. **Cenk Hikayeleri**'nde yer alan öyküler Türkiye'deki erkek kimliği, erkek olmanın anlamı üzerine odaklanan öykülerdir. Metinlerinde "erkeklik", "şiddet, "aşk" etrafında yaşananları, sorgulamaları anlatır. Toplumsal şartlandırmalarla kurgulanmış kadınlar ve erkekler, başkaldırıp aşkı ve cinselliği istedikleri gibi yaşamaya karar verirler. Sonrasında ise toplumsal baskılar yüzünden büyük acılar çekerler. Toplumsal cinsiyet kalıpları kişilerin kendisini algılamasında da büyük bir belirleyici olduğundan aşkı istedikleri gibi yaşama imkanları olmaz.

2.3. Yaşar Kemal Hayatı ve Edebi Kişiliği

"Asıl adı Kemal Sadık Göğceli olan Yaşar Kemal (1923 Göğceli Köyü/Adana-2015 İstanbul) ortaokulun son sınıfından ayrıldı (1941); pamuk tarlalarında ırgat, işçi katipliği, traktör sürücülüğü, arzuhalcilik gibi çok çeşitli işlerde çalıştı. 1950'de Türk Ceza Kanunu'nun 142. Maddesine aykırı eylemde bulunmak gerekçesiyle hapis yattı. "Cumhuriyet" gazetesinde gazeteciliğe başladı, röportajlar yaptı, fıkra yazdı (1951/1953). Türkiye İşçi Partisi Yönetim Kurulu üyesi (1962) oldu; "Ant" dergisi ile yayınlarının kurucuları arasında yer aldı. Türkiye Yazarlar Sendikası'nın ilk başkanı olarak görev aldı.(1974/1975)" (Çalışlar, (Ed.), 4/1988:368). 1963 yılında gazetecilikten ayrılarak kendini tamamen roman yazma uğraşına verdi.

Yaşar Kemal eserlerinde daha çok çocukluk yıllarının geçtiği Çukurova yöresi ve insanlarını anlatır. Yaşar Kemal'in yetiştiği Çukurova bölgesi halk kültürü açısından zengindir. Bu durum yazarın çocukluğundan itibaren edebiyatla iç içe olmasına olanak tanımıştır. Düzenli bir eğitim alamamış olmasına rağmen aşık edebiyatıyla yakından ilgilenmiş olması onun edebiyatının temelini oluşturmuştur.

Daha çocukken şiirler ezberleyen Yaşar Kemal aşıklardan ders almıştır. İlk şiiri Sahra on altı yaşındayken yayımlanmıştır. Gençlik yıllarından itibaren edebiyatçılarla

bir arada bulunması da edebi kişiliğinin oluşmasında etkili olmuştur. Kendisini etkileyen yazarları ; “Benim temelimde ne kadar Balzac, Dostoyevski, Gogol, Çehov varsa o kadar Köroğlu olduğumu sanıyorum.” Şeklinde ifade etmiştir (Kabacalı, 1983/120:27). Türk Edebiyatında ise Nazım Hikmet ve Aziz Nesin’i beğendiğini söylemiştir.

Yaşar Kemal eserlerinde halk kültürümüzle, batı kültürünü birleştirmeyi amaçladığını söylemiştir. Yazılı edebiyatın sözlü edebiyatın sonucu olduğunu savunur. Yazmaya şiir yazarak başlayan Yaşar Kemal, daha sonra hikaye ve roman yazmaya yönelmiştir. Eserlerinin yirmi üçü romandır ve romanlarıyla öne çıkmıştır. Cumhuriyet Gazetesinde çalıştığı zamanlarda röportaj türünde de çalışmış ve bu türün zor olduğunu ifade etmiştir.

Çukurova’ da yetişmiş olması, bu bölgenin halk kültürünün zengin olması ve edebiyat çevresinden kişilerle temas etmiş olması onun yazarlığının gelişiminde etkili olmuştur. Eserlerinin çoğunda halka, köylüye zulmeden ağaları, rüşvet yiyen devlet memurlarını ve ezilen insanları ve bunlara karşı koyan, egemen düzene başkaldıran eşkıyaları işlemiştir: **İnce Memed** (1955), **Çakırcalı Efe** (1972), **Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca** (1977) böyle eserlerdir. Bu eserlerinde erkek kahramanları merkeze alan bir anlatım söz konusudur.

“**Teneke**’de (1955) sömürüye karşı bir eylem teması işleyerek, halkın yanında yer alan ülkücü bir aydının tragedyasını ortaya koyar. “Dağın Öte Yüzü” adlı üçlemeyi oluşturan **Orta Direk**’te (1960), tarlada ırgatlık yapan Çukurova köylülerinin yaşam güçlüklerini ve çalışma koşullarını, **Yer Demir Gök Bakır**’da (1963; Fransız Eleştirmenleri En İyi Yabancı Roman Ödülü, 1977), köylülerin eski söylencelere inanışlarını ve bunları yeniden üretmeye hazır oluşlarını, **Ölmez Otu**’nda da (1968), köylüdeki inanç ve umudu işler. Akçasazın Ağaları üst başlığını taşıyan **Demirciler Çarşısı Cinayeti** (1974; Madaralı Roman Ödülü, 1974) ile **Yusufçuk Yusuf** (1975) adlı ırmak romanlarında, feodal yapılanmanın egemen olduğu kırsal kesime kapitalist ilişkilerin girmesiyle oluşan çelişik konumu ve eski değer yargılarına sahip çıkan toprak ağalığını verir.” (Çalışlar, (Ed.), 4/1988:369).

Yaşar Kemal pek çok eserinde Anadolu’nun efsane ve masallarından yararlanmıştır. Halk öykücülüğünden yola çıkarak, sözlü gelenekte yaşayan Köroğlu, Karacaoğlan, Alageyik öykülerini **Üç Anadolu Efsanesi** (1967) adıyla kaleme

almıştır. **Ağrı Dağı Efsanesi**'nde (1970) bir aşk olayından yola çıkarak ve bu tema etrafında baskı karşısında halkın dayanışma gücünü; **Binboğalar Efsanesi**'nde (1971) ise Toros eteklerindeki Türkmen göçebelerin yerleşik düzene geçmeleriyle ortaya çıkan güçlükleri, düş kırıklıkların ve geçmiş yaşamlarına duydukların özlemi anlatır.

Yaşar Kemal 70'li yılların ortalarından itibaren yazarlığında yeni bir yöne doğru gider ve ilk kez Çukurova dışına çıkarak kentli insanı konu edinir. *Al Gözüm Seyreyle* Salih (1976), *Kuşlar da Gitti* (1978) ve *Deniz Küstü* (1978) böyle romanlardır. (Ay, 2011:4-5)

Yaşar Kemal'in yapıtları birçok yabancı dile çevrilmiş, oyunlaştırılmış ve sinemaya uyarlanmış, yazar olarak Nobel Edebiyat Ödülü'ne aday gösterilmiştir.

2.3.1. Yaşar Kemal Edebiyatında Erkeklik

Bu bölümde Yaşar Kemal'in romanlarındaki erkeklik olgusuna genel bir bakış sunmak üzere, **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesi olan ve tezimizin ana konusunu oluşturan romanları dışındaki romanları arasında onun romancılığında önemli yer tuttuğunu düşündüğüm **İnce Memed** dörtlemesi, **Dağın Öte Yüzü** üçlemesi(1960), **Akçasazın Ağaları** serisi (1974) Dromanları kısaca ele alınacaktır.

2.3.2.İnce Memed

Dört ciltten oluşan **İnce Memed** eserinde Çukurova bölgesinde yaşayan köy halkının ağalar, beyler ve bürokratlar gibi egemen erkek temsilciler tarafından ezilmesi ve bunlara karşı gelen kurtarıcı erkek özne rolündeki İnce Memed adlı eşkıyanın efsanesi anlatılmaktadır. Dörtleme boyunca İnce Memed kendi çıkarları için köylünün hakkını hiçe sayan, onları sömüren ağalara karşı savaşıır. Egemen düzene başkaldırı söz konusudur. Erkekler arası ilişkilerin ve erkek kahramanların ön planda olduğu bir eserdir.

İnce Memed içinde bulunduğu zorlu ve kötü hayat şartları karşısında sessiz kalmayan ve karşı koyma cesaretini bulan biridir. Ailesinin otoritesi olan babasını küçük yaşta kaybetmiştir. Baba otoritesinden yoksun büyümüş olması, onun halkın ve devletin otoritesi baba temsilcileri olan erkeklere karşı başkaldırmasının yolunu açar. Bu erkeklerin mutlak otoritesine teslim olmaz. Başta kişisel sebeplerle ağalara başkaldırırken (ki bu sebepler annesinin ağa tarafından öldürülmesi ve karısı Hatçeye

iftira atılıp hapse atılması gibi sebeplerdir) daha sonra ağayı öldürmek istemesi kişisel olmaktan çıkar ve toplumsal bir davaya dönüşür.

Dörtleme erkeklerin birbirlerini öldürerek intikam aldığı ve çözüm bulmaya çalıştığı bir anlatıdır. İnce Memed zaman zaman öldürmenin bir çözüm olmayacağını düşünür, umutsuzluğa kapılır. Toprak elde etmek için evlerin yakılması, kadınların kaçırlması gibi türlü erkek şiddeti örneklerini de okuruz, romanda.

Hegemonik erkeklik sistemindeki ağalar, beyler, devletin temsilcileri, jandarma hep birlikte köylüyü ezmektedir, köylünün ise onları şikayet edebileceği bir kurum veya kişi yoktur. Sistemdeki güç ve iktidar ortağı erkekler var olan düzenin devamı için birlikte hareket ederler.

Dört ciltlik eser boyunca İnce Memed'in köylüye eziyet ederek karşısına çıkan erkekleri öldürmesi anlatılır, ama bunu hiç istemeden yaptığı, kişiliğiyle hiç bağdaşmayan olaylar olduğu da belirtilir. Erkek egemen sistemin öç alma, adaleti yerine getirme yargıları haklı gösterilir. İsyan haklı bir sosyalist örgütlenmeye yol açar.

Romanda zaman zaman korkaklığı ya da tereddütü “avrat yürekli”, cesareti ve korkusuzluğu “erkekçe” olarak tanımlayan eril dil de mevcuttur. Mevcut toplumsal cinsiyet düzeniyle uyumlu olan bu dil sorgulanmamıştır.

Dörtleme boyunca iktidarı elinde tutanlara karşı mücadele etmenin güçlüğü, düzeni değiştirmenin imkansızlığı anlatılır. İnce Memed'in her öldürdüğü ağanın yerine hep daha kötüsü gelir. Kararsızlıklar yaşar, vazgeçmek ister. Böyle zamanlarda köylü tarafından yüreklendirilmesi gerekir. Bu açıdan bakıldığında Yaşar Kemal “kahraman” bile olsa tereddütler, zayıflıklar yaşanabileceğini, desteğe gereksinim duyulabileceğini göstermek istemiştir. İkili karşıtlıkları sorgular. Sorgulama romanın kurgusuyla yapılır. Kurgu, olayları ve düzeni sorguladır.

Ayrıca İnce Memed onu kahraman olarak gören köylü tarafından fiziken iri yapılı, güçlü, kuvvetli hayal edilmiştir. Toplumun gözünde “kahraman”ın sahip olması gereken fiziki özellikleri böyle olmalıdır. Ancak Yaşar Kemal fiziksel görüntüsüyle toplumsal beklentiye uymayan bir kahraman kurgulamış olur: Memed ince yapılı, çelimsiz biridir.

Dörtlemede düzene başkaldıran kahramanlar İnce Memed gibi egemen toplumsal değer yargılarından farklı kişilerdir. Vayvay köyünün hapse girip çıkmış, haksızlığa başkaldıran imamı Ferhat Hoca da böyle biridir.

2.3.3.Dağın Öte Yüzü Üçlemesi

Bu seri birbirinin devamı olan üç romandan oluşmuştur: **Orta Direk, Yer Demir Gök Bakır, Ölmez Otu.**

Yaşar Kemal **Dağın Öte Yüzü** üçlemesinde Çukurova'ya pamuk toplamaya giden köylülerin yolda yaşadıkları sıkıntıları, pamuk toplamaktan bekledikleri geliri elde edememelerini ve köye geri dönüşlerini, döndükten sonra da kendilerini kurtaracaklarını umdukları bir miti yaratmalarını anlatır.

İlk Romanda yolculuk sırasında Meryemce'nin kendisini dinlemeyip zaten yaşlı olan atlarına Koca Halil ile beraber binerek atın ölmesine sebep olan oğlu Uzunca Ali ile küsmesiyle başlar ve yolculuk boyunca Meryemce'nin kırgınlığı anlatılır. Meryemce ve oğlu Uzunca Ali ana karakterlerdir. Uzunca Ali ise çok merhametli biridir. Daha çok kadınsı özellikler olan merhamet ve şefkat onun kişilik özellikleridir. Yaşar Kemal'in erkek kahramanları erkeksi ve kadınsı özellikleri birlikte taşıyan karakterlerdir. Uzunca Ali de karşısındakinin yalvarması karşısında aklını, mantığını geri plana itip, merhametli davranan biridir. Koca Halil'in yalvarması karşısında da böyle davranıp atının ölümüne neden olmuştur. Ailenin reisi olarak onların zor durumda kalmasına yol açmıştır. Uzunca Ali'nin karısı Elif'in iç dünyası ise kapalıdır okura. O yalnızca çocuklarına düşkün bir ana, iyi bir gelin ve eş olarak anlatılır.

Diğer bir karakter ise Taşbaşıoğlu Mehmet'tir. Taşbaşıoğlu lider rolüyle öne çıkar. Köylüleri zengin köy ağalarıyla anlaşarak verimsiz tarlalarda çalışmalarına göz yuman Muhtar Sefer'e karşı örgütler. Liderlik vasıflarına sahip bir erkektir. Köylüler Taşbaş'ın yönlendirmesiyle karşı çıkacak olur ancak Muhtar Sefer onların fikrini değiştirerek kendi belirlediği tarlalara pamuk toplamaya gönderir. Köylü kolayca kandırılabilen, güçsüz, kendi kaderini tayin etmekten aciz bir topluluk olarak anlatılır. Burada köylü, aklını ve mantığını kullanamayan, kendi kaderini tayin etmekten aciz, güçsüz "avrat" gibi korkak bir topluluk olarak tanımlanır. Bu tanımlama, erkek norm değerlerine göre küçük görülen "kadınsı" özelliklere vurgu olarak da anlaşılabilir.

Köylü her ne kadar kadın erkek birlikte hareket ediyorsa da ön planda olan erkeklerdir. Muhtarın yalan dolanlarına kanan köylüler, hiçbir yerden sonuç alamayınca güvendikleri Taşbaşı ermiş ilan ederek bir “kurtarıcı baba/kahraman” mitine sığınır. Yaşar Kemal Taşbaşı ile yine başkaldıran bir erkek kahraman kurgulamıştır. Ancak bu karşı koyuş çoğunlukla cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı değildir. Karşı koyuş daha çok Muhtar gibi sistemin içindeki erkeklere ve onların adil olmayan uygulamalarıdır.

Yer Demir Gök Bakır’ da köylünün mit yaratma süreci tamamlanır ve Taşbaşı miti yaratılır. Köylüyü ermiş yaratmaya iten nedenler, felaket beklentisi ve açlık korkusudur. Köylü Çukurova dönüşü kasabadaki bakkal Adil Efendi’ye borcunu verememiş ve kendini suçlu hissetmektedir.

Yaşar Kemal romanlarında korku teması sıklıkla kullanılır. Korku erkeklik tanımında olmaması gereken bir özelliktir. Erkek korkusuz olmalıdır. Bu açıdan metinler farklı bir yerde durur. Metinlerde zaman zaman sözü dinlenen, saygı duyulan bilge kadınlar çıkar karşımıza. Anlatıcı söyleyeceklerini bu kadın üzerinden aktarır. Bu kadınların sözünü dinlemeyip zora düşen, hayatını kaybeden erkekler vardır.

Ölmez Otu romanı ise, çelimsiz, Muhtar Sefer’den yediği dayaktan ötürü köyde aşağılanmış bir çocuk olan Memidik’in anlatısıdır. Memidik’in düşündüğü tek şey Muhtar Sefer’i öldürerek öcünü almak ve erkekliğini kanıtlamaktır. Köylünün önünde dayak yemek, aşağılanmak bir erkek için kabul edilemezdir ve mutlaka öcünü almalıdır. Memidik’in öyküsü Uzunca Ali ve yeniden çıkagelen Taşbaşı’nın öyküleriyle birlikte anlatılır. Köylülerin sıkıntıya düştüklerinde kendilerine tutunacak bir mit yaratarak zorla ermiş ilan ettikleri Taşbaşı’nın ölüp tekrar dirilmesi ve tanrı inancını okuruz. Bu tanrıların işlevleri bereketle ilgilidir. Ölümü törenle, yas tutarak karşılanır, dirilmesi ise sevinçle kutlanırdı. Doğayı etkileyeceğine inanılan bu ayinlerden amaç, kışın ölen bitkisel yaşamı yeniden canlandırmaktır. (Moran, 2014/2:146) Yaşar Kemal romanlarında bereket ile ilgili efsaneler, toprağın doğurganlığı önemli bir yer tutar.

2.3.4. Akçasazın Ağaları Serisi

Ağalık düzeni, feodalizm erkek egemen düzene dayanan bir sistemdir. Gücünü erkekliğe ait değerlerden ve erkek egemen kurumsal yapılardan alır. Mevki, toprak ve

paranın sahibi erkeklerin kendinden aşağı erkekleri ve diğerlerini sömürdüğü bir düzendir.

Yaşar Kemal **Akçasazın Ağaları**'nda bu düzeni sorgular. **Akçasazın Ağaları** serisi üç cilt olarak planlanmış, ilk ikisi **Demirciler arşısı Cinayeti** ve **Yusufçuk Yusuf** yayımlanmış ncs **Anavarza** yayımlanmamıştır.

Yaşar Kemal romanlarında karşımıza çıkan güçlü kadın tiplerinden biri de **Demirciler arşısı Cinayeti** 'ndeki Mustafa Bey'in annesi Karakız Hatun'dur. Kan davasının sürdürülmesi konusunda ısrar eder. Güçlü görünmek adına kadının erkek değerlerini içselleştirmesinin güçlü kadının, erkek kadın olması ile mümkün olacağını anlatır. Oğlu Murtaza Dervış Bey'in adamı tarafında öldürüldüğünde gözyaşı bile dkmez, cnn alınması gereği onda bir hırs halini alır. **İnce Memed**' deki Hr Ana ve **lmez Otu**'ndaki Meryemce'yi hatırlatır. Ancak Mustafa'nın Dervış'i bir türlü ldrememesi üzerine konağa gider, Dervışi evde bulamayınca oğlu İbrahim'i öldürür.

3. BİR ADA HİKAYESİ DÖRTLEMESİ ROMANLARI

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana I, Karıncanın Su İçtiği II, Tanyeri Horozları III, Çıplak Deniz Çıplak Ada IV

3.1. Erkeklerin Karşılaşmaları Üzerinden İnceleme

İlk yapıtlarında gördüğümüz gibi Yaşar Kemal erkeklik kodlarını ve bütün toplumsal/iktidar ilişkilerini sorgulayan bir yazardır. Bu dörtleme toplumsal cinsiyetin iktidarla olan ilişkisini en açık gösteren bir çalışma olduğu için seçilmiştir. Yukarıda erkekliği oluşturan bütün ilişki biçimleri toplumun önce asıl iktidarı oluşturan erkekler arası ilişkiler açısından ele alınacaktır.

Yaşar Kemal dörtlemede cinsiyetler arası ilişkilerin değişebileceği ihtimali üzerinde duruyor. Ayrıca doğa ve kadınlarla barışık yaşanabileceği ihtimali vurgulanıyor.

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'ndan etkilenen insanların ve savaşa katılmış ve hayatta kalabilmiş erkeklerin ön planda olduğu bir anlatıdır. Bu roman erkekler ve erkekler arasındaki ilişkiler üzerinden ilerliyor.

3.1.1. Poyraz Musa

Poyraz Musa, Sarıkamış'ta Allah-ü Ekber dağlarından sağ kurtulmuş az askerden biridir. Kahramanlıklarından dolayı İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir. Bütün her şeyi bırakarak kendine yeni bir hayat kurmak istemektedir.

Roman küreklerini çektiği kayığıyla Poyraz'ın denizden Karınca Adası'na gelişiyle başlar:

“Tanyerleri ışıdı ışıyacaktı. Deniz sütlimandı, apaktı. Küreklerin şıptısından başka ses yoktu. Martılar daha uyanmamıştı. Gün doğmadan önceleri, dünya dümdüzken, deniz işte böyle sonsuz bir aklığa keser. ...Denizin de apak kesildiğini görünce avuçlarının acıdığını, yorgunluğunu, her şeyi unuttu. Seher yeliyle birlikte içine, onu alıp uçuran bir sevinç geldi oturdu. ...Deniz daha sütbeyazdı. Kayık, kürekler, gökyüzü, yıldızlar da apaktı. Poyraz Musa da tepeden tırnağa apaktı.” (Kemal, 2012:9).

Tanyerleri ışıırken bir kaç kez tekrarlanarak denizin aklığın dikkat çekiliyor. Denizin aklığı masumiyeti ve saflığı çağırıyor. Aklık yaşamda yeni ve temiz bir

sayfanın işareti de kabul edilebilir. Denizde kürek çeken Poyraz Musa da apak tasvir edilip onun da deniz kadar masum olduğu vurgulanıyor. Denizin aklıgı karşı dağların ardından güneşin aydınlatmaya başlamasıyla renkleniyor. Bu renkler "...çok mor, çok turuncu, çok yeşil, çok sarı, çok kırmızı ışıklar ..." olarak anlatılıyor. Bu rengarenk ışıklar hayata dair umudu ve canlılığı işaret ediyor. Denizin rengarenkliği içinde adanın görünmesi bir mucize olarak tanımlanıyor. Ada da, deniz de pembe renge bürünmüş olarak ve dişi bir imge olarak gözüküyor. Doğa kadın özdeşleştirilmesi ilk olarak burada karşımıza çıkıyor.

Romanda Yaşar Kemal adayı ütopyik bir dünya olarak kurguluyor. Bu nedenden cinsiyetler arası ikiliklerin de değişebileceği ihtimali vurgulanıyor. Hayata doğa-uygarlık, ruh-beden, duygu-akıl gibi karşıtlıklar üzerinden bakan erkek düşüncesi yerine, ada ve doğayla barışçıl bir ilişki içinde olan bir savaş kahramanı aracılığıyla barış içinde yaşam ihtimali dile getiriliyor. **Bir Ada Hikayesi**'nin ilk cildi olan **Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana**'da egemen ve ürkütücü erkek tarihinin örneklerine sık sık rastlıyoruz. Mübadelede bunlardan biridir.

Poyraz Musa adaya ilk geldiğinde alandaki üç çınarın tam ortasında yer alan çeşmeyi ve üzerinde hiçbir yazıya benzetemediği yazıları görür. Bu çeşme mübadele ile adadan gönderilen Rumların yaptığı çeşmedir ve üstündeki yazılar Rumcadır. Bu işareti egemen erkek tarihindeki uygulamaları sorgulayan bakışın kitaptaki ilk habercisi olarak yorumlayabiliriz. Siyasi erk sahibi erkekler, birlikte karar vererek, koskoca bir Rum nüfusunu yerinden, yurdundan ederler ve dörtleme boyunca bu durumun yanlışlığı, adaletsizliği gündemde tutulur. Adanın Rum mirası, belleği ve kültürel miras daha eşitlikçi bir ilişki sunar.

Poyraz Musa adadaki keşif gezintisinden sonra onu kasabadaki diğerlerinin karşısında iktidar ve para sahibi bir erkek olarak gösterecek lacivert pantolonunu, ipek gömleğini, yeleğini giyiyor. En güzel kravatını takıp, körüklü çizmelerini de giyerek kılığını tamamlıyor. En son da ait olduğu yeni ulus devletinin kurulmasında payı olan biri olduğunun simgesi olan kalpağını da takıyor. Onu korkutan, öfkelenen, meraklandıran karartıyı ardında bırakarak kayığına atlayıp kasabaya doğru kürek çekiyor.

Yaşar Kemal'in ütopyik Karınca Adası ana karadaki yani kasabadaki toplumsal yaşamdan uzak ve farklı bir yerde duruyor. Poyraz Musa'nın kasabadaki tavırları ile

adadaki tavırları çok farklıdır. Kasabaya İstiklal Madalyalı bir savaş kahramanı olarak gider ve hep ona uygun davranır. Onun Karınca Adasındaki duygusal ve içten hallerini kasabada görmek mümkün değildir.

Yaşar Kemal Poyraz Musa'yı hakim erkeklik kodlarına uymayan, daha çok duygusallık, doğaya dönüklük gibi kadınsı olarak tanımlanabilecek özelliklere sahip bir karakter olarak kurgulamıştır. Jung'a göre kadında erkek benliği olan "animus" vardır, erkekte de kadın benliği olan "anima". Jung'un ayrımıyla düşünersek iki cinsiyetin özelliklerini de taşır. Kadındaki erkek duygularını temsil eden animus ne kadar güçlüyse, kadın erkek ikiliği o kadar yıkılır. Erkekte ise kadınsı duyguları temsil eden anima güçlüyse erkeksi dediğimiz tutumlar zayıflar.

Poyraz Musa'da kadınsı yönlerini adada bulunduğu zamanlarda daha çok görürüz. Ancak erkekler dünyasında böyle var olamayacağını, itibar görmeyeceğini bildiği için onlarla beraberken zorunlu olarak da olsa egemen erkek değerlerine uygun biçimde davranır.

Poyraz Musa savaşlarda bulunmuş, geçmiş, bu adada kurmaya çalıştığı barış ve umut dolu dünyayla bağdaşmayan biridir. Pişmanlıkları ve vicdan azaplarıyla boğuşmaktadır.

Poyraz Musa adadaki yaşantısında özellikle etrafında başka erkek yokken doğaya ve "kadınsı" olarak tanımlanan eylemlere daha yakın gözükmüyor. Kendisine özenli kahvaltılı sofraları donatıp, kişisel bakımına son derece özen gösteriyor ve kadınlarla ilişkisi iyi olan biri.

Adada gezdiği evlerin içindeki estetik detayların da farkında olduğunu görüyoruz. Ocaklığın üstündeki davlumbazın işlemelerinden, mutfaktaki kap kacağın durumuna kadar hiçbir şey dikkatinden kaçmıyor.

"...çok tuhaf, mutfak küf bile kokmuyordu. Merdivenleri çıktı. Tahta basamaklar tozlanmamıştı bile. Cilası olduğu gibi parlıyordu." (Kemal, 2012:15).

Poyraz ve Yezidi Kırımı Olayı

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana’ da Yezidileri onların inançlarını ve kutsal yerlerini öğreniriz. Poyraz Musa’nın Yezidi kırımı esnasında orada bulunduğunu, kaçıp gitmek istese de bunu yapamadığını ve bütün vahşete tanık olduğunu öğreniriz. Bütün bu yaşadıklarından dolayı büyük suçluluk duyar.

Sonrasında Bedevi çetelerine karşı savaşırken omuzundan yaralanır ve bir Arap emirinin çadırına sığınır. Emir o bölgenin tek söz sahibidir ve sözünün dışına asla çıkılmaz. Şeyhin çadırına sığınan Poyraz’ı Bedevilerin ondan istemesi kabul edilemez bir durumdur. Erkekler arası ilişkilerde, burada olduğu gibi sınıf farklılıkları belirleyici bir unsurdur. Dostluk-düşmanlık oluşmasına veya çatışmaya neden olur:

“Demek benden, Emir evine sığınmış bir kişiyi istiyorsunuz?”

“Biliyoruz istenmez Emirimiz, bunu çok iyi biliyoruz. Haşa huzurdan Sultanımız. Dün gece bu adam bizden çok kişi öldürdü. Bizde hiç erkek koymadı.”

...

“Kusurumuzu bağışla sultanım. Bizden çok kişi öldürdü de, yoksa sultanımız biz böyle bir hata işler miydik, gelir de senden, senden evine sığınmış bir kişiyi ister miydik? Bizi bağışla.”

“Başları önlerinde, utanmış, yerin dibine geçmiş oradan ayrıldılar.” “Onuru kırılmış Emir’in öfkesinden daha bütün bedeni seğiriyor, titriyordu.” (Kemal, 2012:254)

Erkekler arası hiyerarşik yapıda emirin çadırının kapısına dayanmak, ona sığınmış birini istemek bağışlanamaz bir hatadır. Bu otoriteye karşı gelmek anlamına gelir.

Erkek bedenine kasları, gücü, kuvveti, kuşandığı silahları, heybetiyle bir güzelleme söz konusu:

“Poyraz Musa bir Fransız yüzbaşısı kılığına girmiştir. Belinde kılıç, bacaklarında pırıl pırıl çizmeler, altın sırmalı kemer, altın kakmalı hançer, fildişi saplı tabanca, kırmızı pos bıyıklar, geniş omuzlar, mavi duru gözler, sarı saçlar, upuzun bir boy.... Bir erkek güzeli (Kemal, 2012:252).

Arap Emiri de şöyle anlatılır:

“Emir uzun boylu, kartal burunlu, hüznü iri ceren gözlüydü. Ayağındaki kundura yepyenydi, parlıyordu. ...simsiyah kıvrıkcık sakalı, bakır rengi yüzü, çok uzun boyuyla, biraz önce Laliş koyağından çıkmış, gelmiş, görkemli bir Sümer kralı heykeline benziyordu. Az sonra da gene bir tunç heykele dönüşecekti. (Kemal, 2012:258).

Erkekler arasındaki korku duygusunu da okuruz. Romanda korkan erkekler, korktuklarını birbirlerine söyleyen erkekler mevcut. Poyraz Musa Emir'den ayrılıp çöllerde kendisini öldürmeye çalışan Bedevilerden kaçarken onu koruyan Emir'in adamlarıyla beraberdir ve korku, korkmak üzerine konuşurlar:

“Burası insanı korkutuyor” dedi.

“Korkutuyor.”

...

“İnsan burada tek başına kalıyor. İnsana, bu koyağa düşünce dünya bomboş geliyor. Bu boşlukta...”

“Korkutuyor”

...

“Ben de korktum, “ dedi Abbas

“Ben de,” dedi kısa boylu küçücük atlı. Karartısı bir çocuk karartısı kadardı.

“Yalan söyleme, “ diye çıkıştı Şamil. “sen hiçbir şeyden korkmazsın.”

“Burada korktum” dedi kısacık adam.

...

“Ben de çok korktum,” dedi öteki atlı.

...

“Bu savaşlar bizi perişan etti. Korku bizim iliklerimize işlemiş. Ya köküne kadar, ölüncesine korkuyoruz ya da hiçbir şeyi umursamıyoruz. Biz her şeyimizi, insanlığımızı yitirdik. Bu savaşlar neyimiz var, neyimiz yoksa hepsini aldı götürdü. Yüreğimiz çırılçıplak kaldı. Ölenlerimiz öldü, ölmeyenlerimiz de paramparça, liyme liyme. Çok şükür ki daha korkuyoruz. Onu yitirmedik. Ya onu da yitirseydik, korkuyu da!..”

...

“Korktuklarından dolayı, insanca bir duyguyu, hiç olmazsa korkuyu yitirmediklerinden dolayı sevinç içindeydiler.” (Kemal, 2012:274)

Buradaki erkekler diğer erkeğin gözünde zayıf, güçsüz görünme pahasına korkularını birbirlerine itiraf ederler. Oysa korku egemen erkeklik değerlerince zayıflık olarak görülür. Asker olmuş, savaşlarda yer almış erkekler korku duygusuna uzak olmalıdır. Serpil Sancar askerliği :“...askerlik, erkeklerin topyekün eğitimden geçirilerek “savaşçı” yapıldığı; bu eğitimler aracılığıyla her tür kadınsılığın egemen erkek değerlerinden dışlandı; katı bir cinsiyet farkları/hiyerarşileri ile inşa edilen,

“kahraman erkekler” miti üzerine kurulu bir yapı olarak karşımıza çıkıyor” şeklinde tanımlar. (Sancar, 2016:154).

Yaşar Kemal burada “kahraman erkeklik” mitini sorguluyor.

Poyraz’ın Karınca adasına gelişi hem gördüğü, dahil olduğu kötülüklerden kaçmak, hem de yeniden doğmak içindir. Burada gördüğü, içinde bulunmak zorunda kaldığı kötülüklerden arınmaya, kendini bağışlamaya çalışmaktadır.

Poyraz savaşları, şiddeti, zulmü sorgular ve Karınca adasında dayanışma ve iletişim yoluyla mutlu bir toplum kurulabileceğine inanır. Doğaya hükmetmek değil doğada huzur bularak onun iyileştirici gücüne sığınmak istemesi Poyraz’ın kadınsı yanıdır.

Lider Olarak Poyraz Musa

Poyraz’ın istiklal madalyalı bir savaş kahramanı olması ve adaya ilk gelip sonra gelenlere yardım etmesi, sorunları çözmeye çalışması yaşı genç olmasına rağmen onun bir lider olarak görülmesini sağlar. İkinci kitap **Karınca’nın Su İçtiği**’nde bu durum daha belirgin bir hal almıştır. Poyraz Musa’nın adadaki liderliği artık tamamen kabul görmüş, kendisine öyle hitap edilmeye başlanmıştır.

“Vasiliyi çağırdı Poyraz:

“Vasili nerdesin?”

“Geliyorum Reis.”

Poyraza artık Reis demeye başlamışlardı.

“Buyur Reis.”” (Kemal, 2/2012:106)

Nişancı Veli Poyraz’ın liderliği için şöyle konuşur:

“...yiğit bir adamsın, gelmiş şu koskocaman, dünya kadar adanın padişahı, hem de şahı olmuştun!” (Kemal, 2/2012:247)

Poyraz’ın adadaki liderliği bütün ada halkı tarafından kabul görmektedir. Yaşlı, genç adadaki diğer erkekler de Poyraz’ı lider olarak görürler. Onun adaya ilk gelen olması, gelenlere yardım edip, yol göstermesi ama en çok da savaşlarda gösterdiği kahramanlıklar ve istiklal madalyası sahibi olması, diğer erkekler arasında ön plana çıkmasına neden oluyor. Savaş karşıtı söylemlerin ön plana çıktığı romanda bir savaş kahramanının övülmesi bir çelişki gibi görünse de Poyraz’ın kendi içinde yaptıklarını, yaşadıklarını sorgulaması ve duyduğu vicdan azabı ve Kavlakzade Remzi’nin onun

savaşta kahramanlıklarını övmesi karşısında bile bunu çok da önemsememesinin bu çelişkiyi bir ölçüde zayıflattığı düşünülebilir.

Ayrıca Poyraz Musa duygusal farkındalığı olan, sevecen, iyiliğin iyilik getireceğine inanan ve insanlar arasında adil davranmaya çalışan biridir. Poyraz Musa lider olarak görülmesine rağmen ada topluluğundaki kimseye karşı buyurgan davranmaz, diğerlerinin düşüncesi ve deneyimlerini önemser. Adaya gelip yerleşen diğerleri de savaşa olumsuz bakan, vicdanın, iyiliğin, bir arada yaşamının istencini taşıyan erkekler olduğundan işleri yoluna koymak daha kolaydır. Poyraz Musa Karınca Adası'nda herkesten haberdar olup, elbirliği ve uyum içinde yiyecek ve yaşam olanakları sağlamaya çalışır.

Poyraz Musa'nın Ölüm Korkusu:

Bedevi şeyhinin adamlarının onu öldürmek üzere aramaları Poyraz'ın en büyük korkularından biridir.

Birinci ve İkinci roman boyunca Poyraz Musa'yı Karınca Adası'na kadar takip edip bulan, öldürülen Bedevi şeyhinin oğlunun öcünü almak için gönderilmiş fedailer, Poyraz Musa, Vasili ve Nişancı Veli'yi korkutur. Hepsi belinde silahı ile fedailerini öldürmeye hazır beklemektedirler. Erkek dünyasının kıyıcı öç alma mekanizmaları gündeme gelir. Ancak savaş yaşamış, ölümü ve şiddeti görmüş insanlar olarak, kendi canlarını kurtarmak için bile olsa birini öldürmek konusunda hep bir tereddüt içindedirler. Silahlarına davranmak için ilk hareketi karşıdan beklerler. Bu ikircikli durum ölümden, öldürmekten başka bir çare arayışı içindedir.

Bedevi Şeyhinin adamlarının kendisini öldürmesini bekleyen Poyraz sürekli bir ölüm korkusu içindedir. Ancak adada dolaşırken duymayı çok istediği, salt iyi insanlarca, ermişlerce sesi duyulan ve onu ölmekten kurtaracağı söylenen o kuşun sesini duyar. Önce inanamaz ama ses, üst üste üç kez daha gelir. Poyraz bundan sonra kimsenin onu öldüremeyeceğine inanır. O andan itibaren doğadaki her şey, her güzellik yine dikkatini çekmeye başlar ve onun umutsuzluktan çıkmasını sağlar:

“ O kuşun sesi, uğur böcekleri, mine çiçekleri... Beni kimse öldüremeyecek. Her adım attıkça da önündeki otlardan yığın yığın küçücük, mavi, sarı, som kırmızı, kara, beyaz kelebekler uçuşuyordu. Adaya geldi geleli hiç görmediği kelebek, böcek, arı gördü.

Burada gördüğü arıları hiçbir yerde görmemişti. Topaç bir arının mavi ışıltılı sırtında, şöyle bir baksaydı kendi suretini görürdü. “ (Kemal, 2/2012:320)

Kuşun sesini duyduktan sonra ki öldürülemeyeceğine olan inancını ve bundan duyduğu sevinci Vasili ve Nişancı ile paylaşır. Bu kuşun sesi duyulur ama hiç kimse onu görememiştir. Sesini de herkesin duyamadığına inanılır.

Bu kuşun sesini duyduğu anda Poyraz'ın duyduğu sevinç ve coşku kuşun sesinin yaşama sevinci ve umudu temsil ettiğini düşündürüyor. Poyraz doğanın iyileştirici, sağaltıcı gücüne bir kez daha sığınmıştır.

Üçüncü roman **Tanyeri Horozları** Bedevi Şeyhi tarafından gönderilen Süleyman adlı birinin Poyraz Musa'yı öldürmek için adaya gelmesiyle başlıyor. Süleyman Poyraz Musa'yı öldürmek istemez. Diğer iki ciltte olduğu gibi **Tanyeri Horozları**'nda da yaşamın kutsallığı ve iyilik ön plandadır. Süleyman Bedevi çatışması sırasında Poyraz Musa'nın hiç kimseyi öldürmediğini, tek kurşun bile sıkmadığını görmüştür. Günahsız, gencecik, üstelik sürgün bir Çerkezi öldürmek istemez. Üstelik Süleyman'da bir Çerkezdir. Burada etnik köken üzerinden bağ kurulur. Adada Poyraz Musa ile karşılaştıklarında ise onu aç ve bitkin halde uyurken bulmuş Vasili ve Poyraz ona iyi davranmış yedirmiş içirmiş, evine götürüp temiz yataklarda yatırmıştır. Süleyman uyurken de o Poyraz'ı öldürmeden onu öldürmeli mi, öldürmemeli mi diye, konuşmuşlardır. Lena'nın Poyraz'ı korumak adına Süleyman'ı öldürmelerini söylemesine de karşı çıkarlar. Yatan, uyuyan erkek savunmasızdır. Ona bir bebek gibi davranılır. Süleyman uyandıktan sonra adadaki erkeklerle sıkı dostluklar kurar. Süleyman'a göre bu cennet adadaki herkes, tam da buraya göre eşi timsali bulunmamış iyi insanlardı. Adadaki herkesle, en sonunda da Poyraz Musa ile konuşup onu öldüremeyeceğini anlatır. Yine diğer iki romanda olduğu gibi birbirini anlamak üzerinden bir uzlaşmaya varılır. Erkeklerin birbirleri ile konuşup anlaşılırlarsa Bedevi Şeyhi gibi erk sahibi erkeklerin egemenliklerini kanıtlamaya çalıştıkları şiddet içeren kötülüklerinin durdurulabileceğine inanılır. Zamanı ve etrafi unutarak konuşmaya dalmanın daha çok kadınlara atfedilen bir özellik olduğu düşünülürse, erkeklerin bu açıdan da kadınsı özellikler taşıdığını söyleyebiliriz.

Tanyeri Horozları 'nda bir kez daha Kerim adlı bir Çerkez Poyraz'ı öldürmek için adaya gelmişti.

Şeyh ve Emir Selahaddin arasındaki iktidar mücadelesi yüzünden çok kişi canından olmuştur. Toplumsal olarak kabul edilmiş bu erkeklik değerleri **Bir Ada Hikayesi** 'nde bu değerler ile büyük ölçüde uyum göstermeyen ve barışçıl bir gelecek inşa etmek isteyen erkekler tarafından sorgulanır.

Konu öldürmek olduğunda erkeklerden hiçbiri buna yanaşmaz. Bu açıdan da romandaki erkekler hegemonik erkeklik değerlerinden farklı davranış kalıpları ile hareket ederler.

3.1.2. Mal Müdürü Abdülvahab

Dörtlemenin ilk romanı **Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana**'da Poyraz Musa kasabaya vardığında bilgi almak için konuşkan bir berber bulmaya yöneliyor. Gözüne kestirdiği berber dükkanına girip tıraş olmaya başladığında, erkeklerin üst perdeden, buyurgan konuşarak otorite kurmasının örneği Poyraz Musa ile berber arasında görülüyor. Musa sesi ve tavırlarıyla aralarındaki hiyerarşiyi kuruyor. Dükkanını oradan gönderilen bir Rumdan alan berberin, Rumların tehcirine yönelik olumsuz eleştirisini ve onları kimin ve neden gönderdiğine dair sorusuna; Poyraz Musa öfkeli bir şekilde “Biz gönderdik beyefendi, biiiz!” (Kemal, 1/2012:23) diyerek toplumdaki erkekler arasında üst kademedeki konumunu, erk sahibi bir erkek olduğunu karşısındakine korku salarak, baskılayarak belli eder. Dış dünyada erkek olabilmek, diğer erkekler tarafından kabul görebilmek ve otorite kurabilmek için bu tür beceriler geliştirilmelidir. Aksi takdirde pısrık, korkak olarak tanımlanır ve kasabanın erkekleri tarafından dışlanabilir, ciddiye alınmaz.

Berber hemen kendinin hiyerarşideki daha alt konumunu kabullenip Poyraz Musa'ya “zat ı devletleri” şeklinde hitap eder. Öyle ki berber Musa'nın sahip olduğu güçten korktuğundan ellerinin titremesine engel olamaz ve tıraş edemeyecek duruma gelir. Poyraz militarist ve hegemonik erkeklik davranışları ile berberi “hizaya” getirir.

Yaşar Kemal roman boyunca erkeklerin savaş üzerinden birbirleriyle güç ve hiyerarşi mücadelesini detaylarıyla anlatır. Savaşın kötülüğü sürekli dile getirilse de kasabadaki erk sahibi erkekler kendi aralarında buldukları cepheler, savaştaki kahramanlıkları, ve madalyaları yoluyla övgü ve paye elde etmeye çalışırlar. Çünkü toplumsal kabulleri Pınar Selek'in belirttiği gibi “ ...ancak toplumsal cinsiyet

kalıplarının içine giren bireyin toplumsal varoluşu kabul edilmektedir.” (Selek, 2008 :20).

Bundan sonra berber tarafından devletin temsilcisi erk sahibi erkekler hakkında bilgi veriliyor. Bu kişiler kaymakam, mal müdürü, ve nüfus müdürüdür. Berber bu kişilerin açıklarını söyleyip Poyraz Musa'nın işine yarayacak bilgilere ulaşmasını sağlamaya çalışıyor. Kaymakam ve mal müdürü mevkilerini kullanarak para ve güç sahibi insanlar olarak tanımlanıyor. Nüfus müdürünün ise rüşveti asla kabul etmeyeceği ancak soyunun, dedesinin övülmesinden, kahramanlaştırılmasından çok hoşlandığı ve bu yolla istekleri yerine getirebileceği bilgisi verilir.

Kasabada da bilindik erkek egemen davranış kodları üzerinden; para, güç, otorite, soy-sop üzerinden bir erkeklik iktidarı mevcuttur. İktidar sahibi bu erkekler var olan egemenlik ilişkilerini korumayı amaçlarlar ve Poyraz Musa da kasabadaki bu onay mercii erkekler grubunun onayına tabii olacaktır. Ancak işi kolaydır çünkü o istiklal madalyalı bir savaş kahramanıdır.

Poyraz Musa mal müdürüne işi düştüğünde nasıl davranması gerektiğini bir bir öğrenir. Mal müdürünün yanına gittiğinde de hal ve tavırlarıyla buyurgan ve serttir. İsminin önündeki Poyraz lakabının Fransızlarla savaşırken Mustafa Kemal Paşa'nın arkadaşı Urfa'nın milli kahramanı ve sonrasının Adana mebusu Ali Saip Bey tarafından konduğunu söyleyerek kendini devletin temsilcileri ile aynı statüye çıkartır yakınlaştırır.

Onun anlattıklarına karşılık mal müdürü de Çanakkale ve Sakarya'da savaştığını, ölümcül yara aldığını anlatır.

“Çanakkale savaşını, batan gemileri, süngü savaşlarını, ne kadar İngiliz öldürdüklerini, savaş alanının insan cesetleriyle dolduğunu, dünyanın bütün kartallarının, akbabalarının, öteki yırtıcı kuşların savaş alanı üstünde döndüklerini, sonra ölüleri nasıl parçaladıklarını bire bin katarak bir destancı ustalığıyla, coşkuyla anlatıyordu. Çanakkale savaş destanını kim bilir şimdiye kadar kaç kez anlatmıştı da dinleyenlerin parmakları ağızlarında kalmıştı.” (Kemal, 1/2012:27)

Müdür Çanakkale'yi bitirir Sakarya'ya başlar. Uzun uzun savaş anılarını anlatarak Poyraz Musa'yı kendisine hayran bırakıp, etkilemeyi amaçlar. Bunun için en son ve en büyük çabası ise Mustafa Kemal Paşa'yı gördüğünü söylemesi olur. Böylece Poyraz Musa'nın savaş kahramanlığı ile kendi savaşçılığını eşitlemeyi arzu eder.

Poyraz Musa'nın tavır ve davranışlarının baskınlığı karşısında böyle davranması onun için zaruridir.

Savaşmış erkeklerin birbirlerinin karşısında güç yarışının en büyük nedeni erkekler içinde kendi "erkekliklerini" oluşturma çabalarıdır. Erkeklerin kendi ilişkilerindeki hiyerarşi toplumsal alanda ilişki kurma biçimini belirler.

Erkekler arasındaki hiyerarşiyi belirleyen önemli toplumsal unsurlardan biri sahip olunan paradır (maddi imkanlardır). Poyraz Musa mal müdürü Abdülvahap karşısında gücünü, itibarını pekiştirmek ve onu etkilemek için kılık kıyafetini ve parasını da kullanır. Mal müdürü Abdülvahap Bey, çok değerli saatinin ve kol düğmelerinin güzelliğini gördüğü zaman uzun uzun coşarak anlattığı savaş anlarında ileri gittiğini düşünüp affedilmesini diler. Savaşın getirdiği mağduriyet üzerinden Poyraz Musa'ya derdini anlatmaya çalışır. Poyraz'ın iç cebinden çıkardığı kara kadifeden yapılmış içinin dolu olduğu belli olan para kesesi de mal müdürünü heyecanlandırır. Para erkekler arasında güç sahibi olmanın önemli yollarından biridir. Bu iki erkek birbirinin gözlerinin içine bakarak, gözlerini kaçırmadan, kırpmadan erkekliklerini ispata çalışırlar. Bu sert bakışmalar erkeklerin karşındakine gücünü ve cesaretini ispatlama yoludur.

3.1.3. Poyraz Musa, Vasili ve Azınlıklar

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana 'nın başında ilk karşımıza çıkan kişiler Poyraz Musa ve sonrasında da onu takip eden karaltı ortaya beliriyor. Bu karaltı mübadele sebebiyle bütün ada halkı gemilere bindirilip Yunanistan'a gönderilirken saklanarak adada kalan Rum Vasilidir. Vasili adadan gönderilmelerini kabullenemez, buna karşı çıkar. Karınca Adası onun vatanıdır, oradan kopmayı asla düşünmez. Vasili Karınca Adasını dişi özellikler üzerinden şöyle anlatır :

"Ne olursa olsun, bir insanı toprağından koparıp almak, onun yüreğini koparıp almak gibi bir acı değil midir? Vasili, her sabah uyandığında şu ikiz tepeyi görmek ister, yel değirmenlerinin üçünün de kanatlarının döndüğünü görmek ister. Denizin dalgalarının kıyıya usul usul, yumuşacık vurduğunu duymak ister. Vasili bilir ki dünyanın hiçbir yerinde, istediği zaman böyle yumuşak olabilen, ipek gibi hiçbir deniz yoktur. Vasili, denizin, tanyerleri ıştırken süt beyaz olmasını, arkasından da, güneş ilk ışığını gönderdiğinde de binbir renkte menevişlenmesini, seher yelleri eserken incecik, insanı

esrikleştiren bir kokuyla kokmasını, baharın ucu görüldüğünde ikiz tepelerin yamaçlarına gün vurduğunda da ilk açan sarı çiçeklerin dünyaya sarı, mis gibi kokularını yaymasını...” (Kemal, 1/2012:90)

Karınca Adası ve onun doğası dörtlemede ayrı bir kişilik olarak var olur. Öfkelenir, sevinir, heyecanlanır. Yaşar Kemal bu dörtlemede insanın doğadaki yerini yorumlamıştır ve kimi yerde insan merkezci bir bakış açısıyla kimi yerde de doğa merkezci bir bakış açısıyla yazmıştır. . Doğaya savaş açılmaz, doğanın bir parçası olma fikri üzerinden gidilir. Ancak mecburiyetten, doğa üzerinde kontrol kurulmaya çalışılmalıdır.

Kıyıya vuran dalgaların yumuşaklığı, kadına atfedilen yumuşaklık, hassasiyet duygularını çağırıştırır. Yaşar Kemal Denizin süt beyazlığı, yumuşaklığı, menevişlenmesini, anlatırken denizi değil güzel ve zarif bir kadını anlatıyor gibidir.

Vasili Karınca Adası’nda kalmaya ve adaya ilk gelen kişiyi öldürerek Ada’nın intikamını almaya karar verir. Silah, öldürmek, intikam gibi erkek değerleri üzerinden duygularını yaşar. Vasili’nin adaya ilk çıkan kişiyi öldürme kararı ve bunu ifade ediş biçimi kıskanç bir erkeğin sahip olduğu kadının namusunu korumak adına yapılan cinayeti çağırıştırır. Yaşar Kemal roman boyunca öldürmenin, savaşın kötülüğünü anlatır, o yüzden de Vasili adaya ilk geleni öldürmek istese de ikircikli bir haldedir, sürekli yapamayacağını, yapmaması gerektiğini düşünür. Vasili herkes kuşları avlayıp yerken bile, kendisinin asla böyle bir şey yapmadığını da belirtir. Aslında Vasili yufka yürekliliği ile kadınsı denebilecek bir karakterdir. Romanın ilerleyen bölümlerinde Vasili, Poyraz Musa ile iletişime geçtiğinde diyalogun önemini anlarız. Toplumsal iletişim ve diyalog ile düşmanlıkların aşılması çabası ve dayanışmanın farkına varılması üzerinde durulur.

Roman boyunca doğanın anlatılışı hep kadınsı özellikler üzerinden yapılır: “İnsan gözleri bu dünyayı böylesine okşamadan, sevmeden bu dünya böyle güzel olamaz. Bu kokular, insanlar kokladıkları için böyle delicesine dünyayı doldurur, ... ve bu güzel dünyada, şu doğurgan topraktan, şu kokusu, rengiyle doludizgin açmış çiçekten...”(Kemal,1/2012:101).

Erkeklik mitinde asla yeri olmayan korkaklık da romanda Vasili tarafından şöyle anlatılır:

“..balık kokusuna niçin gelmemiştii. Ya uykudaydı, ya da gece dışarı çıkmaktan korkuyordu. Bu kadar çok savaş görmüş kişiler, söylenilenlerin, bilinenlerin tam tersine çok korkak oluyolar, karıncadan bile ürküyorlardı....en büyük, en yürekli kahraman ölü bir kahramandır. İnsanlar o kadar çok korkmasalar, uçan kuştan, gölgelerinden bile ürkmeseler kahramanlığı, yürekliliğı bu kadar yüceltirler miydi, yürekli sandıklarını tanrılarının yerine koyarlar mıydı, en korkak insan kendini en yürekli gösterip insanlarca baş tacı edilir miydi? (Kemal, 1/2012: 157).

Bu sorgulayıcı iç konuşmalar yoluyla romandaki erkeklerin savaşı ve öldürmeyi sorgulamalarına tanık oluyoz.

Poyraz Musa'nın adadan ayrıldığı bir gün Vasili onun kaldığı eve girerek sandıktaki eşyalarını karıştırıyor. Sandık burada Poyraz Musa'nın belleğini temsil ediyor. İçindekileri inceleyerek Vasili Poyraz Musa'nın düşüncelerini öğrenmeye çalışıyor: “Teker teker sandıktakilerin hepsine bakar, sonra her şeyi yerli yerine koyup sandığı kilitler.” **Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana** içinde Poyraz Musa'nın tıraş olması ruhsal düzeyde bir tür arınma, uzaklaşma, yenilenip temiz, taze bir hayata başlama olarak anlaşılabilir.

Poyraz'da da Vasili'de de savaşlarda yer almış olmaktan kaynaklanan bir iç hesaplaşma hali söz konusudur. İki de silahları hep yanlarında olsa da tetiğe basmaktan ölesiye korkuyorlar. Çünkü Poyraz Musa ve Vasili vicdanlarındaki yaraları iyileştirmek istiyorlar.

Savaşlarda yaşananların, yaşatılanların acısı, başarısızlığın utancı Vasili'nin düşüncelerinde ikilemler yaşamasına neden oluyor. Vasili Poyraz'la karşılaşınca kadar onu öldürüp öldürmemek konusundaki ikilemlerini ve korkularını okuyoruz. Poyraz'a Rumların yıllarca yaşadıkları topraklardan gönderilmesini isteyen tarafta olduğunu düşündüğünden kin duyuyor, ama savaşlarda acı çeken biri olduğunu düşünerek de acıyor. Poyraz'ı hem dost hem de düşman olarak düşünüyor.

Adada birbirlerinin varlığından haberdar halde takipteyken ikisi için de en temel duygu korkudur. Her ikisi de ölümden ve öldürmekten korkuyorlar. Korku duygusu adadaki erkeklerin arasında belirgin bir duygudur. Karınca Adasındaki erkekler şiddet, savaş, ölüm içeren dış dünyadan buraya sığınmışlardır. Korku doludurlar ve bunu aralarında konuşurlar.

Poyraz ve Vasili iki bedende bir kişi gibidirler. **Tanyeri Horozları**'nda Vasili şöyle demektedir:

“Senin öleceğini görünce hiç korku gelmedi aklıma. Kardeş gibi, ana baba gibi, dost arkadaş değil, ikimiz bir kişiydik sanki. Bütünleşmiştik sanki. Seni kurtarıırken kendimi kurtarıyordum sanki.” (Kemal, 3/2013:358)

Renkler sık sık karşımıza çıkar, sarılar, pembeler, morlar, yeşiller. Erkeklik doğanın renklerinden uzak bir eksen de gelişir. Doğa erkek dünyasında çoklukla bir işe yarıyorsa önemlidir. Savaşırken ele geçirilmesi gereken topraktır, alt edilmesi gereken koşullardır ve doğaya hükmetmek gereklidir.

Bu sayfalar boyunca Türk mitolojisinde ve Şamanizm'de kutsal ve sihirli kabul edilen üç rakamı da sık sık karşımıza çıkar. "Üç sayısı geleneksel kültürümüzde ve aşıkların dilinde en çok işlenen sayılardan biridir. Dede Korkut hikayelerinde üç sayısının tam 43 defa yer aldığı görölmektedir. "

(http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/2501/mod_resource/content/2/14.%20HAFTA.pdf)

Poyraz Musa'nın sandığının kilidi üç kez öter, köy çeşmesi üç çınar ağacının tam ortasına oturtulmuştur, adada üç tane yel değirmeni, değirmenin birinin içinde üç tane isli bakır tencere, bir evin duvarındaki resimde denizin tam ortasında üç tane yelkenli vardır. Ayrıca üç rakamı insanın yaşamdaki üç halini; gençlik, olgunluk, yaşlılık halini ve doğanın çevrimini de sembolize eder.

Erkekler arasında güç ve otorite kazanmak soy, mevki, ekonomik güç gibi etkenlere bağlıdır.

Poyraz Musa kasabada kabullenilmiş erkek dünyasına uygun olarak davransa da, kimsenin yerleşmek istemediği Karınca Adası'na yerleşmek istemesi, bütün düzenin içinden sıyrılarak bir cennet yaratma isteğidir de diyebiliriz. Ada Deniz'in ortasında olmasıyla yerleşik olandan kopuk bir coğrafyadır ve Yaşar Kemal orada ütöpik bir dünya yaratmaya çalışır. Bu dünyada insanlar iletişim halindedir. Poyraz Musa adada daha kadınsı özelliklere bürünür. Adada kasabadaki gibi kendinden toplumsal cinsiyet kalıplarına uyması beklenmediği için erkeklik kodlarına uymak zorunda değildir. Doğaya yakındır, savaşmış olmak gurur vesilesi değildir, tersine pişmanlıkları ve vicdan azapları vardır.

3.1.4. Nüfus Müdürü Üzeyir Han

Romanda kasabadaki Nüfus Müdürü Üzeyir Bey de fiziksel görünüşü ile ürkütücü otoriter erkeği temsil ediyor:

"Önündeki kurt yemiş, yarılmış tozlu masanın pos bıyıkları ağırıp kar gibi olmuş, iri kafalı, iri mavi gözlü, geniş omuzlu, saçları bir topak bulut gibi gelmiş başına konmuş, bu masaya hiç yakışmamış, bir heybet gibi nereden, nasıl gelmişse gelmiş oraya oturmuş, gözlerini dikmiş, sert, ona bakıyordu. Otur falan da demiyor, gülümsemiyor, salt öyle, yüzü kıpırtısız, buz gibi, bir tanrı yontusu gibi" (Kemal, 1/2012:36).

Nüfus Müdürü Üzeyir Bey Poyraz Musa karşısında bu gücünü soyundan alıyor. Han soyundan geldiğini defalarca tekrarlıyor. Üzeyir Bey soylu biri olduğu, han soyundan geldiği için Musa'nın karşısında kendini daha üst konumda görüyor.

Uzun uzun kendi soyunu anlatıyor, Çeçen Hanlarının Kafkas'ın muhteşem kartalları, cesur şahinleri olduğunu, Çeçen Hanlarının Osmanlı tarafından mağdur edilmiş, sürülmüş, perişan edilmiş olsa bile başını kartal başı gibi, şahin başı gibi dik tuttuğunu anlatıyor. Bu anlatım bize fallusu simgeler. Dik durmak, hiçbir şekilde eğilmemek egemen erkeklik kodları ile ilintilidir. Erkek dik durmalı, boyun eğmemelidir, yoksa zayıf ve kadınsı olarak erkek dünyasından dışlanır.

Poyraz Musa kasabada devlet temsilcisi erkle, hiyerarşi ile kendisinin de dahil olduğu erkek dünyası ile aynı davranış kodlarını kullanarak rahatlıkla iletişime geçer. Ancak yine de kasabadaki bu toplumdaki kaçmaya, uzak durmaya çalışır. Karınca Adası onun sığınağıdır. Ayrıca bu kaçışta adını da değiştirerek kimliğini yeniden yaratması söz konusudur. Kasabadaki düzenin içinde varlığını sürdürmeye çalışan sıradan bir nüfus memuru olmak Üzeyir Han'ın kabul edemediği bir şeydir. O yüzden sürekli geçmişten, soyundan bahsederek gücünü, erkini ispat etmeye çalışır. Kendini hep soyu üzerinden konumlandırır. Karşısındaki üzerinde bu yolla egemenlik kurmaya çalışır.

Yiğitlik, mertlik, silah kullanmada ustalık erkeklerin mutlaka sahip olması gereken unsurlardır, özellikle de dörtlemenin geçtiği zaman dilimi olan Birinci Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı döneminde. Fallik bir simge olan silah ve onu iyi kullanmak, turnayı gözünden, kaçan tavşanı art ayağından vurmak erkekliği pekiştirir, erkek anlatılarını ve söylemlerini yineler

Üzeyir Han Poyraz Musa'ya Avar Türklerinin başı Şeyh Şamil ile Çeçenlerin başı Baysungurun Ruslara karşı savaşını anlatırken onun kurtuluşu olmadığından ve beş yüz askerin ölümüne sebep olmamak için teslim olmak isteyen Şeyh Şamili nasıl arkasından vurmadığını, Kafkaslıların en büyük düşmanlarını bile arkalarından vurmadığını anlatır. Sonrasında da erkeklik ideallerinin nasıl değiştiğini o dönemde düşmanını bile arkadan vurmeyen Kafkaslıların artık değil şeyhini, babasını bile arkasından kurşunlayacağını söyler. Buradan da tarih boyunca bir tek erkeklik tanımı olmadığını, erkekliğin içinde bulunduğu topluma ve zamana göre şekillendiğini anlıyoruz.

Üzeyir Han kasabada hanlığı anlattığı soylu geçmişi üzerinden saygı ve hürmet görmektedir.

Poyraz Musa Üzeyir Han ile soy ve aile geçmişi takıntısı üzerinden ilişki kurar. Davranışları ile de bunu destekler. Üzeyir Han da Musa'yı kendi gibi soylu saymaya meyillidir. Onu evine davet eder. Hanın eşi geleneksel giysileri içinde, tertemiz, uzun boylu güleç yüzlü bir kadındır. Kadının adı anılmaz.

Üzeyir Han özgür iradesiyle ve karısının karşısında ailenin karar sahibi olan baba otoritesinin karşı konulamaz olmasıyla yaşam biçimlerini tasvip etmediği çocuklarından ayrı kalmayı seçer. Kendisinden farklı düşünen çocuklarından ayrı kalmak istemeyen eşinin karar hakkı ve isteği söz konusu bile edilmez.

Roman boyunca hiyerarşi erkekler arasındaki ilişkileri belirleyici bir durumdur. Soylu bir geçmişi olan, mal ve mülk sahibi erkekler hiyerarşinin üstlerinde yer almaktadırlar. Hiyerarşinin üstlerinde de olsa kasabanın erkekleri siyasi erke seslerini yükseltmez, itirazlarını kendi aralarında kısık sesle yaparlar. Yaşar Kemal ütopyik Karınca Adası'ndaki toplumdan başlayarak iletişim ve diyalog ile toplumsal ve egemen ilişkileri dönüştürme isteğini dörtlemenin çok yerinde dile getirir.

Romandaki insanlar savaş koşullarının mağduriyetini yaşamış ve yaşamaktadırlar. Savaş erkeklerin ve kadınların hayatlarındaki en belirleyici unsurdur. Erkekler arası sohbetlerin ana konusu savaş ve savaşta gösterilen kahramanlıklardır.

Erkekler için aynı cephelerde çarpışmış olmak, cesaretle düşmana karşı koymak, Poyraz'ın madalyası, ulus devlet söylemini içeren öğeler de romanda yer bulmaktadır.

3.1.5. Ali Paşa Selim Bey

Karınca Adası'na üç karısı ve çocuklarından oluşan tebaasıyla Ali Paşa Selim Bey'de gelir. Onuruna, aile soyuna çok önem veren, hegemonik erkekliğin en yukarılarında yer aldığını düşünen bir adamdır. Ailesindeki tek otorite kendisidir, aynı itaati Kadri Kaptan ve Poyraz Musa'dan beklemektedir. Aralarındaki görüş farklılıklarında Poyraz'ın ona karşı çıkması kendi görüşünü savunması Ali Paşa Selim Bey'in Poyraz'ın otoritesi ve gücünün farkına varıp yumuşamasına neden olur.

Erkeğin üzerinden yürüyen soy, erkek egemen toplumsal düzende çok önemli sayılmaktadır. O yüzden de Abdülvahab'ın dedesinin adının kökenine dair söyledikleri onu çileden çıkarıyor:

“...O söyler bana senin deden Tepedelen Paşa delmemiştir baş, insan tepesi, tepe delen olmamıştır hiçbir vakit. Senin deden der bana, Ali Paşa Tepedelen köyünde dünyaya gelmiştir de olmuştur adı Ali Paşa Tepedelen.” (Kemal, 1/2012:194).

Romandaki bu bölüm erkeklerin soylarının tarihinde güçlü ve korkutucu olmak ve saygı görmek için şiddetin makul ve gerekli olduğuna inandıklarını gösterir.

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana 'da ilk kez karşılaşılan erkekler; şehitlik, savaş, cesaret gibi erkek dünyasının değerleri üzerinden konuşuyorlar. Dörtleme boyunca erkek kahramanların ağzından bu konuşmalar sürekli tekrarlanıyor. Savaşın yıkım ve kötülüğü dile getirilse de orada savaşmış askerlerin yiğitlikleri ve cesaretleri de övgü konusu oluyor.

3.1.6. Doktor Salman Sami

Adaya savaşlardan yorulmuş, ruhen yaralı bir askeri doktor olan Salman Sami gelir. Daha önce Çanakkale Savaşı'nda yaralanan askerleri tedavi etmek için adada bulunmuş birisidir. Savaş zamanı yaşananlar ruhsal durumunu bozmuştur. O da savaşın kötülüğünü anlatır. Adaya gelmesiyle birlikte yaşadığı kötü günlerin tekrar zihninde yaşanması Salman Sami'yi perişan eder ve yine doğa iyileştirici gücüyle oradadır:

“...duvara yaslanmasa yere düşecektir. Poyraz onun durumunu anladı, koluna girdi, Salman Sami can veren bir kuş gibi ağzını açıp açıp kapatıyor, zorla soluk alıyordu. ... Tepeye geldiler, yan yana sırtlarını o yazılı mermer taşaya dayadılar, oturdular. Doktorun

yüzü yavaş yavaş değişti, kendine geldi. Toprağın, çiçeklerin, otların kokusunu duyumsadı.” (Kemal,1/2012:216)

Çanakkale gazisi Salman Sami bir başka Çanakkale gazisi doktor arkadaşıyla adaya gelir. Çanakkale Savaşı esnasında adanın kilisesini hastaneye çevirerek yaralı askerleri birlikte tedavi etmişlerdir. Daha önce adaya gelmiş ancak Çanakkale Savaşı zamanında yaşadıklarının yarattığı travma yüzünden adada kalamamıştır.

Adaya gelip çınarların altında Musa Kazım Ağaefendi, Poyraz Musa, Doktor Salman Sami ve Doktor Halil Rifat Bey çınarların altında oturup savaşların insana ettiği kötülükleri konuşurlar.

Yaşar Kemal dörtleme boyunca eleştirel bir tarih tavrı sergiler. Dörtleme boyunca erkekler her karşılaştıklarında savaşın kötülüğü üzerine konuşur. Bu konuşmalar Erol Köroğlu'nun ifadesiyle Karınca Adalılar ve kasabada onlara yakın olan insanların benzer ama ayrıntılar açısından farklı savaş ve yıkım deneyimlerini paylaşıp bunun üzerinden yeni bir toplumsallık oluşturabilmelerini mümkün kılmak içindir. Bunu kurabilmenin yolunun da travmatik geçmişlerini birbirlerine anlatmaktan geçtiğini söyler. Ayrıca yeni bir gelecek için de olumlu bir şimdi inşa edebileceklerini belirtir (Köroğlu:2015).

Dörtlemede kolektif bellek ve iletişimin biz olarak bir gelecek inşa edebilmek için önemine vurgu vardır. Bu geleceğin inşasında erkekler kendilerini ve egemen söylemi sorgular ve dönüştürmek isterler.

Dörtlemeye göre: “Savaştan geriye kalmış her insan sakattır, yarı ölüdür. Savaşmış her kişi savaştan önceki kişi değildir. Yıpranmış, sakatlanmış bir kişidir. O kişiler ölüncüye kadar mutlu olamaz, o pis dünyayı unutmak için böyle, kaçacak bir ıssız dünya ararlar.”

Yaşar Kemal Karınca Adası'nda savaşın zulmünden kaçanlarla savaşımsız, huzurlu yeni bir toplum hayalini yazar. Karınca Adası aynı zamanda doğasının sağaltıcı etkisiyle oraya gelenleri iyileştirir, yaşadıkları zorlukları atlatmalarına yardım eder.

Adanın doğasının güzelliği Musa Kazım Ağaefendi'nin ağzından şöyle anlatılır: “ Allah bir cennet köşesi diye burasını yaratmış. Şu karşı dağa siz Kazdağı diyorsunuz, Grekler İda dağı diyorlar. Olimpos dedikleri de bu olmalı. Tanrılar o dağda otururlardı. Orasını görmedim, yemin ederim ki tanrıların oturduğu yer o dağ değil, bu adadır, siz bu adanın baharını gördünüz mü hiç? Pınarının suyu su değil ışıktır. Su yerine bir deli

ışık kaynar pınardan su yerine. Sabahleyin ışık menekşe rengi olur. Kuşluklayın bütün ada menekşe kokar. Arılar, kelebekler, karıncalar, balıklar boynu eğri mor menekşe kokar. İnsanın derisinin altına, kanına, iliklerine menekşe kokusu işler. Havası hava değil ipektir.” (Kemal, 2/2012:483)

3.1.7. Hançerli Efe

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana romanında Ada’ya Hançerli Efe adında biri gelir. Efeler isyancı bir erkek grubunu temsil eder. Hançer ise fallik bir semboldür ve Hançerli Efe’nin grup içi hiyerarşide yerini belirler. Poyraz Musa da eli tabancasının üstünde gider Hançerli Efe’nin yanına. Dörtlemenin çeşitli yerlerinde silah bir erkeklik aksesuarı olarak karşımıza çıkar. Efenin ürkütücü ama etkileyici dış görünüşü, nasıl silah kullandığı, düşmanlarını nasıl alt ettiği anlatılır. Efeler arası hiyerarşide yaşın önemi anlatılır. Demirci Efe ile Hançerli Efe arasındaki anlaşmazlık Hançerli Efe’nin etme eyleme şeklindeki itirazları ve onun çekip gitmesiyle son bulur. Demirci Efe’nin yaşça büyük olması Hançerli Efe’nin fazlaca bir şey yapmasını engelliyor.

Aslında efeler başlangıçta iyi şeyler yapmak için bir araya gelmiş isyankar bir erkek grubudur.

“Hançerli Efe, Karıncalı Dağa çıkmış kendine bir çete kurmuş. Yanına yedi kızan almış. Hepsini de çok merhametli insanlarmış, ellerinden geldiğince adam öldürmüyorlarmış. Zenginden alıp fakire vermişler. Fıkara, öksüz kızları, delikanlıları baş göz etmişler. Derken Yunanlılar İzmir’e çıkmışlar. Efeler dağda bir konuşuk düzenlemişler, Yunanla dövüşmeye karar vermişler. Başlamışlar dövüşmeye. Demirci Efe gelmiş ona, böyle tek tek olmaz, birleşelim, demiş. Hançerli Efeye bu öneri uygun gelmiş. Başlamışlar Yunan ordusunu hırpalamaya.”(Kemal,1/2012:224).

Ancak erk sahibi olunca Demirci Efe’nin özellikle köylüye zulmetmesi Hançerli Efe ile aralarında anlaşmazlık çıkmasına neden olur. Demirci Efe’nin yaşının Hançerli Efe’den büyük olması fazla bir şey yapmasını engeller, ancak onun yanından ayrılır. Zulüm karşısında dörtlemenin bütün kahramanları ezilenin yanında yer alır.

3.1.8. Yunan Mübadili Hüsmen

Adaya Hüsmen, karısı Sabiha ve altı kızı da gelir. Onlar da mübadele ile Yunanistan'dan gelmişlerdir. Hüsmen sahip oldukları altınları bile Poyraz'a veriyor ve onun kararına bırakıyor. **Karıncanın Su İçtiği** 'nde Poyraz Musa adada kurulmaya çalışılan toplumun lideri pozisyonundadır.

Adaya gelen ailelerde oturulacak olan eve karar veren erkeklerdir. Hüsmen adada alacakları ve ailesiyle yerleşecekleri evin hangisi olacağına tek başına karar verir, eşinin fikrini sormaz. Karar verme süreçleri yine geçerli olan toplumsal cinsiyet düzeninde işler.

Zaman zaman erkeklerin kadınlara ev işlerinde yardım ettiği görülse de, toplumsal cinsiyet düzenine dayalı işbölümü de devam etmektedir. Roman boyunca erkekler balık tutmaya denize gidiyor, kasabaya alışverişe gidiyor. Kasabaya gidiş gelişler, ev satın alma, alışveriş, erzak alma erkeklerin kararında ve sorumluluğunda. Yine paranın mülkiyeti ve kullanımı erkeklere aittir. Kadınlar genelde adada evlerde kalıyor.

Şerife Hatun'un halı ve kilim dokuyarak kazanç elde etmesi dışında diğer kadınların kazanç elde etmek üzerine bir çalışması söz konusu değil. Ekonomik kazanç elde etmek için çeşitli işler yapan erkeklerdir.

Hüsmen'in adaya gelişiyle bir araya gelinip tekrar savaşın kötülüğü, savaş yüzünden çekilen acılar dile getirilir. Hüsmen de savaşın kötülüğü üzerine şunları söyler:

“Bu savaş bize neler etti, bizi insanlığımızdan çıkarttı. İnsanlığımızı, onurumuzu, neyimiz varsa hepsini elimizden... Yüreğimizi de kopararak aldı götürdü. Yürek koymadı insanlıkta. Yüreklerin yerinde taş kaldı. Hem de birer buz parçası.” (Kemal, 2/2012:54).

Bu konuşmaların yaşananlar üzerinden ortak bir tarih hafızasını oluşturmak ve savaşların olmadığı olumlu bir geleceği kurmak için olduğunu düşünebiliriz.

3.1.9. Nişancı Veli

Karıncanın Su İçtiği'nde Karınca Adasına yeni insanlar gelmektedir. Bunlardan biri Karadenizli Nişancı Veli'dir. Nişancı Veli bir balıkçıdır, balık satmak için çarşıya gittiğinde orada gördüğü Sultan'a sevdalanır ve onunla evlenebilmek

uğruna işinden, köyünden vazgeçer ve Sultan'ın babasının şartına uyarak karısının ailesinin yanına yerleşir. Burası bir dağ köyüdür şartlar zordur. Taşıma toprakla tarım yapılır, aşağılardan toprağı küfelerle taşıyanlar da kadınlardır. Evlenip karısının köyüne yerleşen Nişancı Veli bu düzene karşı çıkar ve Sultan'ın babasına bunun değişmesi gerektiğini söyler. Karısıyla birlikte o da toprak taşımak ister. Ancak diğer erkekler tarafından yargılanmak, toplumsal düzenin dışına itilmek korkusu onu bu durumu değiştirmek için bir şey yapmaktan alıkoyar.

Yaşar Kemal romanda bunu şöyle anlatmıştır:

“Kışlar, baharlar geldi, kaya düzlüklerinin üstündeki toprakları seller aldı, götürdü kayalıkları, düzlükleri doldurdu. Küfeli kadınlar dağlardan indiler, küfelerini doldurup toprakları yukarıya taşıdılar. Durumlar böyle sürdü gitti. Nişancı, Sultanın sırtındaki küfeye alıştı. Gene de onu böyle görmek istemiyordu ya kanıksadı.(Kemal, 2/2012:123)

Nişancı Veli, Yaşar Kemal'in dörtlemedeki erkeklik kodlarına uymayan erkek kahramanlarından biridir. Ancak hiçbiri bir başkaldırı değil direniş halindedir. Erkeklerin toplumsal düzene ve hakim erkeklik değerlerine uyma mecburiyetini dörtlemede sık sık okuruz.

Nişancı Veli ilerleyen zamanda ardında üç oğul ve Sultan'ı bırakarak askere gider. Üç cephede on bir yıl savaştıktan sonra askerden kaçarak eve döner. Yakalanıp kurşuna dizilmemek için uzun süre denizlerde kaçak olarak dolaşır. Savaştan dönmeyen oğullarının üç oğlu ve karısını alarak Karınca adasına gelmek ister. Karısı oğullarının ölüm haberine inanmadığı ve onların bir gün geri döneceklerine inandığı için yolda kaçar ve köyüne döner. Nişancı üç çocukla Karınca Adası'na gelir.

Adaya gelen herkes, Poyraz Musa'nın Karınca Adası diyerek gelmektedir ve ilk onunla konuşup, yönlendirmeleriyle kasabadaki tapu ve nüfus işlerini halletmektedir. Nişancı Veli de bu şekilde işlerini halleder. Poyraz Musa bir asker kaçağı olan Nişancı Veli'yi işbirliği içinde olduğu erkin temsilcileri ile arasında aracı olarak mağduriyetlerinden kurtarır. Karınca Adası'nın toplumsal düzenin dışındaki sakini böylece kurtarılmış olur.

Nişancı Veli ile Poyraz Musa'nın asker kaçaklığı üzerine konuşması da ilginçtir ve askerden kaçmak vatan hainliği ya da korkaklık olarak değerlendirilmez. Nişancı Veli olağan bir durummuş gibi anlatır asker kaçaklığını, bu da Yaşar Kemal'in dörtleme boyunca anlattığı savaş karşıtı görüşleri destekleyici bir anlatıdır.

Poyraz'ın asker kaçağı olduğunu düşünen Nişancı ile aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“...Sen askerden kaçmaklan iyi yaptın “

“Kaçmadım.”

“Kaçtın yavrumsun, kaçtın yiğidim. Sen güzel, güzel, güzelce kaçtın.”

“Ne biliyorsun, kaçtıysam, sana kaçtım derdim. Nereden çıkarıyorsun kaçtığımı?”

“Sarıkamış ordusundan bir tek kişi kaldı mı, söyle kaldı mı? Ordunun yarısını bit yemedi mi, yarısı da dağlarda donup kazık kesilmedi mi?”

“Öyle oldu ya, ben kaçmadım.” (Kemal, 2/2012:86)

Poyraz Musa kaçtığını inkar eder. Nişancı Veli'nin askerden kaçma iddiasının gerçek olup olmadığını öğrenmeyiz.

Dörtlemenin erkek kahramanları arasında asker kaçaklığı tepkilerle karşılanan bir durum değildir. Kasabada ve Karınca adasında savaş kahramanı olarak görülen Poyraz Musa'nın bu davranışı olması gerektir. Savaş kahramanı olmasından dolayı toplum içinde sahip olduğu itibar ve gücünü kaybetmek istemez. Roman boyunca Poyraz Musa bu çizgiden sapmaz.

Nişancı Veli'ye nişancı lakabı denizde balıkların bulunduğu yerleri kolaylıkla anlayabildiği için verilmiştir. Adaya geldiğinde oradakiler için denize çıkıp bolca balık tutarak geri döner ve dörtleme boyunca ada halkının yiyecek ihtiyacını karşılamak için balık tutmak üzere denize açılır. Artık kendisine bir tekne almak istediğinde ise Poyraz'ın aracılığıyla hep sahip olmak istediği balıkçı teknesine kavuşur. Nişancı Veli'nin teknesi daha önce hiç kullanılmamış, yepyeni bir teknedir.

Poyraz Musa Nişancı Veli'ye teknesinin güzelliğini ve yeniliğini şöyle ifade eder.

“Sana öyle bir tekne aldım ki, ne bu denizlerde, ne Akdenizde ne de Kızıldenizde böyle tekne var. Kız oğlan kız bir tekne.” (Kemal, 2/201:248)

Teknenin çok güzel olması ve yeniliği “kız oğlan kız” yani el değmemiş olmasına vurgu yapılarak anlatılır. Bu tanımlama erkek egemen değer yargılarını taşıyor ve toplumsal cinsiyete dayalı kabullerin yeniden üretilmesini sağlar.

Nişancı Veli'nin “kız oğlan kız” bir tekneye sahip olması ve buna sevinmesi, gurur duyması, egemen erkek değerlerinde kadın bedeninin sahip olunan bir nesne olarak düşünüldüğü fikrini ortaya koyar. El değmemiş bir şeye sahip olmak erkek için

çok önemlidir. Nitekim Nişancı Veli de teknenin bu haline çokça sevinir, coşar. Teknenin “kız oğlan kız” olduğu defalarca yinelenir.

Bir Ada Hikayesi dörtlemesi savaş karşıtı bir anlatı olmasına rağmen, silah kullanımındaki beceri ve cesaretin övüldüğü kısımlar da mevcuttur. Silah bir erkeklik aksesuarı olarak metinde vardır.

Karınca'nın Su İçtiği'nde Nişancı Veli'ye Hüsmen tarafından getirilen Bulgar Beyliği tabanca ve o tabancayla yapılan atış talimleri anlatılır. Tabancanın “kız oğlan kız”lığı önemsendir. Dolayısıyla dile yerleşmiş cinsiyetçi kalıplar çok sorgulanmaz. Birkaç talimden sonra Nişancı'nın attığını vurması yanındakiler tarafından hayranlık ve övgüyle karşılanır. Nişancı Veli bir asker kaçağı olmasına rağmen, silah atmak konusunda beceri sahibidir. Bu durum okuyucuya onun asker kaçaklığının, korkak ya da beceriksiz olmasından değil, savaşın kötülüğüne, hiçbir kimseye yarar sağlamayacağına inanmış olmasından kaynaklandığını düşündürür. Yine de silah kullanabilmek ve attığını vurmak toplumsal kabule uygun bir erkeklik becerisidir.

Nişancı Veli de dörtlemedeki diğer erkekler gibi çoğunlukla duygularıyla hareket ediyor. Korktuğu için savaştan kaçıyor, mutlu olduğu için adada kalıyor, aşık olduğunda da bütün yaşamlarını değiştirmeyi göze alıyor. Bu durum erkeğin daha çok akli ile hareket ettiği ya da etmesi gerektiği üzerine olan toplumsal cinsiyet kabulünün dışında bir durumdur. **Çıplak Deniz Çıplak Ada**'da “Benim aklım yok, yok da gönlüm var. “(Kemal, 4/2013:63) diyerek bunu bir kez daha dile getiriyor. Duyguları açığa vurmak zayıflık olarak görülüyor.

Yaşar Kemal dörtleme boyunca duygularını açığa vuran erkek kahramanlar kurgulamış ve duygularını kabul edip o yönde hareket etmenin zayıflık değil, cesaret anlamına geldiğini yazmıştır. Duygularıyla hareket etmenin kadınsı ve zayıf bulunduğu erkek düşüncesine eleştiri söz konusudur.

3.1.10. Baytar Cemil

Baytar Cemil orduda baytarlık (veterinerlik) yapmış bir askerdir. Allahüekber'de bulunuyor, Ruslara tutsak oluyor ve oradan kurtulan dört beş kişiden biri. Baytar Cemil de Karınca Adası'na gelen diğerleri gibi savaşı sorgulayan biri :

“... Olacak da oldu, doksan bin kişi Allahüekber dağına karlarına gömüldü... Belki o kayaların üstüne kazılmış çivi yazısı, kimse ne olduğunu bilmiyor ya, yazıyı okuyacak

bilgin öldürüldü, o yazılar çoğunlukla büyük kralların, büyük tutkuların yazısıdır. O yazı uğruna kim bilir kaç bin insan öldürüldü, kaç bin ocak söndürüldü. İnsanlık olumsuz olası kan içinde yüzüyor. (Kemal, 2/2012:151)

Karınca Adası'na gelen diğer erkeklerde olduğu gibi Baytar Cemil'de de yoğun bir korku ve savaşı lanetleme durumu söz konusu. Hem savaşı lanetliyor, hem de tekrar savaş çıkmasından, savaşmak zorunda kalmaktan ölesiye korkuyorlar. Bu korku onların ana karadan ve gözlerden uzak Karınca Adası'na gelmelerine neden olmuştur.

Her yeni gelenle savaşın kötülüğü, savaşta yaşanan zorluklar aralarında konuşulur. Yürürlükteki erkek egemen sistemin parçası olmayı reddeden erkekler bunu birbirlerine tekrarlayarak toplumu dönüştürme arzusunu ortaya koyarlar.

Adada bir araya gelen erkekler, genelde iktidara ve onu elinde tutanların öne sürdüğü resmi görüşe karşı bir tavır sergilerler. Ancak toplumsal kabule karşı çıkışın tehlikeli olduğunu bildiklerinden, bu bir başkaldırıya dönüşmez; direnerek, iletişime düzeni dönüştürebileceklerine inanırlar. Kendi aralarında rahatlıkla konuştukları pek çok şeyi iktidarın temsilcisi olarak gördükleri Kavlakzade Remzi gibi kişiler karşısında açık etmezler.

3.1.11. Musa Kazım Ağaefendi

Musa Kazım iki kızı ile Girit'ten mübadele ile Karınca Adası'na gelmiştir. Musa Kazım Ağa Girit'te büyük bir çiftlik sahibi, soylu atlar yetiştiren, itibarı olan biridir. Mübadele ile zorla vatanından koparılmayı kabullenemez ve bir yolunu bulup mutlaka Girit'e geri dönmek ister. Mübadeleyle gönderilip bir daha geri dönemeyeceğine inanmayan erkekler mal mülkünü yakın bir dostuna ya da komşusuna emanet eder ve bir gün mutlaka geri döneceğine inanır. Girit'ten gelen Musa Kazım Ağaefendi de böyle yapmıştır.

Aynı zamanda Girit'te itibar ve para sahibi biriyken kimsenin adını duymadığı adaya gönderilmekle statü kaybına uğramıştır.

Adaya geldiği zaman yorgun ve yılmış bir haldedir. Uzun vapur yolculuğunda karısı ölmüştür. İskeleye indiğinde Poyraz Musa'yı ona adamızın kaptanı, reisi diye tanıtır.

Musa Kazım yaşlı kırçıl sakallı olarak anlatılır. Yaşça adadaki çoğu erkekten büyüktür. Bu yaş hiyerarşisi ve Bektaşî dedeliğine vurgu yapılması Musa Kazım Ağa'yı da sözü dinlenen biri durumuna yerleştirir.

Musa Kazım Ağa kızlarıyla birlikte adalılardan çok yardım görür ve özellikle Poyraz Musa'yı çok sever, "Böyle bir oğlum olsa" diye düşünür. Daha sonra evinin ihtiyaçlarını almak üzere kasabaya alışverişe Poyraz Musa ile birlikte giderken üzerinde taşıdığı para kesesini, kendisine ağır geldiğini bahane ederek Poyraz Musa'ya emanet etmek ister, kendi kızlarından birine vermeyi düşünmez. Poyraz Musa'ya neden güvendiğini ve para kesesini emanet edebileceğini de şöyle anlatır:

"...Elbette bu kadar acı çeken bir insana güvenilebilirdi. Gene de büyük, bağışlanmaz bir suç işlemiştir. Savaş, en büyük suç değil miydi, o, daha dünyasına doymamış gencecik insanları zorla birbirlerini öldürmeye göndermek insan soyunun icat ettiği iğrenç, en alçak, insan soyuna hiç yakışmayan, insanı insanlıktan çıkararak en büyük suç değil midir? Gariban Poyraz, Allahüekberde donan, bitlerin yediği askerleri anlatırken başını kaldırıp da insanın yüzüne bakamıyordu. Sanki savaşı kendisi icat etmiştir, sesi o kadar utanç doluydu, acılıydı. Bu çocuğun azıcık üstüne var, bir iki demez kendini öldürür. Elbette böyle bir insana güvenilir. İnsan böyle bir insana canını da, malını da, ırzını da, insanlığını da güvenebilir." (Kemal, 2/2012:228)

Kazım Ağa Efendi'nin evinin alışverişini yapıp eşyaların adaya gelmesiyle, kadınlar evin yerleştirilmesi, düzenlenmesi işine girişirler. Yine toplumsal cinsiyet kalıplarına dayalı bir işbölümü okuruz:

"Sabahleyin erkenden bütün adadakiler uyandı, iskeleye geldiler, tekneyi boşaltıp eve taşındılar. Başta Melek Hatun, Lena, Sabiha, öteki kadınlar, Zehra, Nesibe ikindiye kadar evi yerleştirdiler. Kazım Ağaefendinin çok beğendiği yaldızlı aynayı da cümle kapısının yanına koydular. İkindiüstü Kazım Ağaefendi eve geldi, evi baştan sona birkaç kez dolaştı. Masanın, birkaç sandalyanın, koltuğun yerini değiştirdi, küçük Isparta halısını kendi odasına koydurdu." (Kemal, 2/2012:233)

Musa Kazım Ağa'nın Girit'te pek çok itibarlı dostu vardır ve ona Girit'e dönmek konusunda yardımcı olmaları için sürekli mektup yazar. Uzun süre hiç cevap alamaz. Bu geri dönme isteği ve mücadelesi dörtleme boyunca devam eder.

Tanyeri Horozları'nda Musa Kazım'ın Girit'e dönebilmesi için yardım istemeye gittikleri Poyraz Musa'nın kumandanı gibi asker ve "devlet adamı" kişiler militarist düşünceye sahiptir ve bu değerler onlar için mukaddestir. Musa Kazım'ın

Girit'e dönmek istemesini ve orayı kendi toprağı saymasını kabul etmez, çok öfkelenir. Mübadele ile Girit'ten kovulduğunu düşünen Musa Kazım'a "Buraya, öz vatanınıza biz sizi istedik ve sizi Yunanlılardan kan pahasına aldık," der. Düşüncesinden dolayı hem Musa Kazım'ı hem de onu buraya getiren Poyraz Musa'yı vatan haini olarak tanımlar. Önce Musa Kazım sessizce odayı terk eder, ardından Poyraz Musa hakaretler altında odadan kovulur.

Poyraz Musa'nın kumandanı olan bu binbaşının milletvekili seçildikten sonra, yani erk sahibi olduktan sonra olumsuz yönde değişmesinden şu sözlerle bahsederler:

"Mebus olunca bir insan böyle mi olurmuş, böyle insanlıktan mı çıkarmış?" (Kemal, 3/2012:47)

Egemen erkek siyasetinin insanlara ettiği kötülükler dörtlemedeki kahramanlar tarafından sürekli dile getirilir. Musa Kazım göç etmeye zorlanmasına karşı isyanını şöyle dile getirir:

"Bizim başımıza geleni insanlık kabul edebilir mi? Yurdunu yuvanı, dedelerinin mezarını bırak da bu yaşta git tanımadığın bir ülkeye, cenderede yaşa. Buna Allah razı olur mu, insan olan insanın vicdanı bunlara, bizim çektiklerimize yüreği dayanabilir mi?" " Bu korkunç sürgün, tarihin en büyük sürgünüdür. İki milyon insana, sürgüne gitmek istiyor musun istemiyor musun diye sorulmuyor. Bu medeni Avrupanın insanlığının hususi sürgünüdür." (Kemal,3/2013:38-39)

Musa Kazım Ağaefendi bir mübadil olarak en çok mübadele üzerine düşünür, çareler arar. Kendisi gibi mübadil olan Çorbacı Elia ile kendi durumunu karşılaştırır devletlerin başındaki erkeklerin kararlarını, siyasal iktidar ilişkilerini kabul etmez ve bu durumun insan soyunun başına gelen büyük bir zulüm olduğunu düşünür. Çiftliğini emanet ettiği İsmail nasıl mutlaka Çorbacı Elia'nın geride bıraktığı çiftliğine döneceğini düşünüyorsa, kendi çiftliğini emanet ettiği Niko'nun da onu beklediğini ve Kavlakzade Remzi gibi Pavli'nin, hükümetin ve jandarmanın Niko'ya zulüm etmiş olabileceğini söyler. Gerekirse Mustafa Kemal Paşa'ya kadar gidip çiftliğine gönderilmek için uğraşması gerektiğini düşünür.

Tanyeri Horozları'nda Musa Kazım Ağaefendi Girit'e dönmekten hala vazgeçmemiştir. Kızlarının sandıkları açmalarına izin vermez, açmak istediklerinde de çok öfkelenir. Musa Kazım kendisi eğitim görmüş biridir. Kızlarını da Atina'da İngiliz okullarında okutmuştur. Girit'te sayılan ve zengin biri olması nedeniyle böyle

imkanlara sahiptir. Musa Kazım hem Girit'te sahip olduğu konumu, hem yaşı, hem de ekonomik gücü nedeniyle güç ve iktidar sahibi bir erkektir. Ailesinde de karar veren otorite kendisidir.

Emine Ender'e göre "Hegemonik erkeklik belirli koşullar ve varsayımlar içinde dahi değişmez bir özelliğe sahiptir. Toplumdaki diğer erkeklerin ona göre şekillenebileceği veya rekabet edebileceği ortak bir varsayımdır." (Ender, 2016) (<http://gaiadergi.com/erkeklik-egilip-bukulebilen-bir-sey-midir>)

Bütün sahip olduğu itibar ve güce rağmen, Musa Kazım Ağa efendi kadınlara duygularını söylemekten çekinen biridir. Kızların annesiyle de Musa Kazım ona bir türlü açıklamadığından kadının bohçasını alıp onun evine gelmesi sayesinde evlenebilmişlerdir. Melek Hatun'a karşı hissettiği duyguları bir türlü söyleyemez. Kızları ve Melek Hatun arasında bu mesele uzun uzun konuşulur, çareler aranır. Kızlar Melek Hatun'a babalarına olan duygularını önce kendisinin söylemesi gerektiğini söylerler. Melek Hatun da buna yanaşmaz. Musa Kazım Ağaefendi bu durumda yaşadığı sıkıntı ve psikolojik baskıyı adada kesilmeden kalmış yaşlı bir zeytin ağacı bulup onunla dertleşerek aşmaya çalışır.

3.1.12. Dengbej Uso

Yaşar Kemal roman boyunca bir arada sevinç içinde yaşamaya, savaşların olmadığı, dayanışma içinde mutlu bir toplumu Karınca Adası'nda oluşturmaya odaklanır. Çeşitli etnik köken ve aidiyetten insanları adada bir araya getirir. Bunlardan biri de Kürt destancı Uso'dur. Uso ailecek perişan bir halde adaya gelmiştir. Başta Poyraz Musa, Nişancı Veli, Lena ve adadaki herkes onlara yardımcı olmak üzere sevecenlikle yaklaşırlar. Uso köy köy gezerek destan söyleyen Kürt bir dengbejdir.

Uso da İstiklal Harbi'nde savaşmıştır. Birbirlerine katıldıkları savaşları anlatırlar. Savaşın kötülüğü, insanlara ettikleri daha çok erkeklerin deneyimleri üzerinden anlatılıyor. Erkekler bu yolla savaşın yarattığı psikolojik travmanın üstesinden gelmeye çalışıyorlar.

Adaya her yeni gelen gibi Uso da işbölümüne dahil oluyor. Arıcılıktan anlayan Uso'nun görevi kovanlarla ilgilenmek olur. Köy köy gezerek destan söylemeye de devam edecektir. Uso karakteri uzun uzun anlatılır. Yine ön planda olan bir erkektir, karısının adının Hacı olduğunu yirmi sayfa sonra öğreniriz. Uso ilk kez ada halkına

kaval çalar. Hace de ona içmesi için çeşmeden iki kez su getirir ve yanına oturur. Hace'nin adı vardır ama varlığı son derece siliktir. Hace nin varlığı kocasına hizmet etmesi, ona ve destancılığına hayranlık duyması üzerinden tanımlanır. Hace yalnızca Uso'nun kavalını tutmasına yardım eder. Sonrasında da Hace'nin bir daha bahsi geçmez.

Uso Karınca adalılara baştan sona bir destan anlatır. Bu destan bey kızına sevdalı bir çobanın hikayesidir ve çoban kızla evlenebilmek için beyin söylediği bir imkansızı başarmak zorundadır. Evlilik kararı yine yaşlı erkeğin iki dudağı arasındadır. Otorite ve karar sahibi olan yaşlı erkektir. Bu destan yoluyla da erkek egemen sisteme dayalı erkek metni ön plandadır. Bu ütopya adasında bile dil yoluyla egemen erkeklik değerlerinin içselleştirilmiş olduğunu görürüz.

Dengbej Uso **Tanyeri Horozları** 'nda bu kez savaş üzerine bir ağıt söyler:

“Bir kezcik geldiği, dünya kurulduğundan bugüne kadar bu dünyaya hiç gelmemiş, şu güzelim dünyayı bir kerecik, bir ömürcük, bir daha hiç hiç göremeyecek, bir ömürlük de olsa bu dünyanın sonsuz sevincine kavuşmuş bu sevinci, ne pahasına olursa olsun sonuna kadar yaşayacak, bu sevince niçin kendi elinle son veriyorsun, diyordu. Karşıdakini öldürürken sen kendini de öldürmüyor musun, başkalarını aç koyarken, yüreğindeki yaşama sevincini yüreğiyle birlikte koparıırken sen kendini de koparmıyor musun diyordu. ... Kendini öldüresin diye mi sana bu akıl, bu yürek dolusu sevgi?”(Kemal, 3/2013:261)

İnsan varlığı ve yaptıklarıyla dünyanın bütün güzelliklerini öldürmüş, yok etmiştir. Uso dünyada insan olmasaydı dünyanın kendi kendine daha güzel bir yer olacağını da söyler. İnsan bütün gücünü savaşa ve kötülüğe harcamıştır.

Yaşar Kemal dörtlemede erkek karakterlerini hem erkeksi hem kadınsı özellikler taşıyan karakterler olarak kurgulamıştır. Erkekler farklı bir toplumsallığın yaratılmaya çalışıldığı Karınca Adasında erkeksi korkulardan uzak, erkeklik rollerinin baskısını daha az hissederler ve zayıflıklarını daha rahat açığa vururlar. Buna rağmen kasabaya gittiklerinde dışardan nasıl görünmeleri, davranmaları gerektiğine dair toplumsal beklentiye göre davranırlar.

Bütün ada halkı acılarını, çektiklerini çınarların altında birbirlerine uzun uzun anlatırlar. Her yeni gelenle yeniden yaşanılanlar dile getirilir. Bu hem acıları paylaşma, hem de iletişimin gücüne olan inançtır. Gelen herkes savaş yüzünden, sürgün

yüzünden çok büyük acılar çekmiştir. Savaşın insanı insanlıktan çıkardığını tekrarlarlar. Bunca acıya rağmen savaşları kimin istediği, neden istediği akıl alacak şey değildir onlar için. Anlamlandıramamak akıldışılığına vurgu yapmak içindir, diye düşünülebilir. Bu akıldışı durumu anlayabilmek ve tekrarlanmasına engel olmak için insanların birbiriyle konuşması ve birbirini anlamasının sağlanması gerektiğine vurgu vardır. Kürtçe de söylene, Rumca da söylene, Türkçe de söylene konuşulmalı, bir ortak dil bulunmalı ve bu düzen değişmelidir.

Ortak yol bulmanın sözünü Uso söyler. Savaşlarda insanın çektiği, hayvanın çektiği, doğanın çektiği acıları dile getirir.

Uso büyük Kürt dengbeji Fakiye Teyran'ın kılıamını söyler, herkes hayranlıkla onu dinler. Fakiye Teyran aslında bir kürt emirinin oğludur. Ataerkil düzende babanın kimliği adı önemlidir. Fakiye Teyran da babası bir emir olduğu için gittiği her yerde saygı görür. Nüfuz sahibi olmayı, emirlik yapmayı bir kenara iterek hayatını efsanevi bir kuşu görmeye adanmıştır. Sözün gücü, insanları bir araya getirmesi, yaraları sarması, mutluluk ve sevinç vermesi anlatılır :

“Dengbejin sesinde bütün çöl, çölü kuşatmış dağlar, yaylalar, ağzına kadar binbir çiçekle dolmuş koyaklar, deniz kıyısındaki verimli ovalar, ovalardaki bataklıklar, bataklıklardaki binlerce kuş türü, binbir renk, savaşlar, dünya güzeli kuşlar, padişahlar, vezirler, cerenler, geyikler, binbir donda atlar dile geliyordu. Dengbej, bütün dünyayı Cizre şehrine getirmişti. Cizre insanları bu ulu dengbejden sonra artık başka insanlardı. En azından daha mutlulardı.” (Kemal, 2/2012s:343-344)

Uso'nun Fakiye Teyran'ın destanını anlatmasından sonra, Poyraz Musa'nın da sesini duyduğu kutsal kuşu arayış öyküsü anlatılır. Dillerden düşmeyen bir kuştur bu. Bu, sesi duyulup da kendi hiç gözükmeyen bir tansık kuştur. O kuşun sesini de yalnız ermişler gibi yüreği pirüpak olanlar duyardı. Kuşu görenler de ölümsüzlüğe kavuşurlardı.

Fakiye Teyran da Lokman Hekim gibi kutsal kuşu arar. Lokman Hekim'in hikayesi de onun hikayesi ile birleşir. Lokman Hekim kuşun sesini duymuş hastalıklara çare bulmuş ancak ölümsüzlük otunu bulmasına rağmen kara bir yılan otu ondan çalmış ve karanlık bir kuyunun dibine götürmüştür. Kuyunun başında bekleyen Lokman Hekim'in gölgesini hala bazıları gördüğünü söylemektedir. Fakiye Teyran da kutsal kuşun sesini duyup, ölümsüzlük otunu bulmak istemektedir. Fakiye Teyran

bütün hikayeyi bir emir olan babasına anlatır. Emir olan babasının gücü ve zenginliği sayesinde soylu ve dayanıklı bir atı, altınları ile kutsal kuşu aramak üzere yola koyulur. Başka emirler babasının ünü sayesinde onu konuk eder ve çok iyi ağırlarlar.

Fakiye Teyran Yezidilere de gider. Yezidilerle karşılaşması anlatılırken inançlarından dolayı uğradıkları zulümleri, kısımları okuruz. Yezidiler de insanın insanı öldürmesine ve savaşa karşı bir topluluktur. Hakim tarih anlatısına ve erkek egemen sistemin kısıcılığına karşı eleştirel bir bakış açısından Yezidiler anlatılır.

Egemen erkek anlayışında erkekler maceraperest olmak konusunda yüreklendirilir ve desteklenirler. Bilinmeyene doğru gitmek, cesurca atılmak erkeksi özelliklerdir ve Fakiye Teyran da kutsal kuşu bulmak üzere bir maceraya atılmıştır. Karşılaştığı hiç kimse onu yolundan döndürmeye çalışmaz, destekler ve yardımcı olurlar. Nüfuz sahibi olmayı bir kenara itmiş olduğu söylene de kendisinin bir emir oğlu olduğunu gösteren emirlik yüzüğünü parmağından çıkarmaz ve bu durum onun gittiği yerlerde itibar görmesini sağlar.

Fakiye Teyran bir beyin çadırına konuk olur, ormandan oraya gelirken her bir kanadı iki kulaçtan daha uzun som mavi bir kuş da peşine takılmış onunla gelmiştir. Oradakiler bu kuşun kutsal kuş olduğunu düşünürlerken Bey'in karısı Hatun mavi kuşun o kuş olmadığını söyler.

İşte burada kuşla ilgili bilgiye sahip olan bir kadındır ve Hatun okuyucuya o kutsal kuşu anlatır. O kuşu dünya kurulduğundan beri insanların aradığını söyler. O kuşu bir gün insanların bulacağını, göreceğini, sesini duyacağını söyler. O zaman insanın kendini sonsuz cennetin ortasında bulacağını dile getirir. Dengbej Uso için burası Karınca Adasıdır.

Roman boyunca savaşın insanlara çektirdiği acıların anlatıldığı savaş karşıtı bir metin olduğu için aranan bu kutsal kuşun sonsuz barış ve mutluluk hali olduğunu düşünebiliriz. Kutsal kuşu arayan erkekler neden aradığını bilmezken, Yaşar Kemal metinde bu açıklamayı bir kadına Hatun'a yaptırır: İnsanlık tarihi boyunca bütün toplumların aradığı ve bulamadığı için de sonlarının gelmesine engel olamadıkları savaşların olmadığı, barış ve dayanışma, mutluluk içindeki toplum/yaşam özlemi. Bu düşünce dörtlemedeki eril düşünce yapısının insanlara çektirdiği acıları fark edip onu değiştirmek üzerinden yeni bir toplumsallık arayışı arzusuyla aynı paralelliktedir.

Nihayet Fakiye Teyran kutsal kuşun sesini duyar, kendini görür. Kuşu gördüğü anda bayılır kalır. Uyandığında artık bir dengbeç, bir destancı haline gelmiştir. Sonrasında da her gittiği yerde kuşu arama macerasını anlatır. Gördüğü sonsuz mutlu yaşam düşünüyü bütün insanlarla paylaşmak ve dünya üzerinde yaymak düşüncesindedir. Bunun için bütün Mezopotamya'yı, İran'ı, Turan'ı, Arabistan'ı destanlarını söyleyerek dolaşır. Erol Köroğlu'na göre, “ arayış tamamlanıp kuş bulunduğu –ve sadece bir an görüldüğünde, sahiplenildiğinde değil-hem arayışı tamamlayanı güzellik ve iyiliğin kaynağı olan anlatma gücüyle donatmakta, hem de kamil kişinin anlattıklarını dinleyenler bu iyilikten nasiplenmektedirler.” (Köroğlu, 2015) (<http://bianet.org/.../162020-bir-ada-hikayesi-kahramanlik-yazinina-yonelik-karsi-anlati>) Ancak bu arayış bir masalda olur, **Bir Ada Hikayesi**'nde değil. Ancak bu masalın Karınca Adalılara geleceği şekillendirmek, inşa etmek üzerine bir model oluşturduğunu düşünebiliriz. Yaşar Kemal dörtlemenin birçok yerinde destanla modern bir edebiyat yazını birleştirir.

Yaşar Kemal romanda erkek kahramanlarını duygulu, doğaya ve sanata kıymet veren, kadını eşit gören kişilikler olarak yazsa da hegemonik erkeklik romanda sık sık karşımıza çıkar. Emirler, pirlar, şeyhler, yaşlı erkekler iktidarın, hiyerarşinin en tepesindedir ve sahip oldukları iktidara göre saygı görürler. Erkeklerin emir ve dengbeç karşısında oturuş sırası bile hegemonik erkeklığe göredir. Fakiye Teyra'na gösterilen saygı dengbeçliği ve kuşların piri olmasından ötürü olduğu söylene de unutulmamalıdır ki Fakiye Teyran'da bir emir oğludur ve emir oğlu olduğunu gösteren yüzüğünü parmağından hiç çıkarmaz.

3.1.13. Kavlakzade Remzi

Bir Ada Hikayesi romanlarının dördünde de erkekler diyalog içinde yeni bir toplum düzeni kurmaya çalışıyorlar. Bu iletişim dördüncü kitap olan **Çıplak Deniz Çıplak Ada** romanının sonlarına kadar bir türlü iktidarı ve onun gücünü temsil eden Kavlakzade Remzi ile adanın erkekleri arasında sağlanamıyor. Adadaki hiç kimse onun yaptıklarını onaylamıyor, ondan çekiniyor ve fazla yapacak bir şey olmadığını düşünüyorlar. Ancak Karınca adasının kasabadan coğrafi uzaklığı işlerini bir ölçüde kolaylaştırıyor.

İlk karşılaşmalarında Poyraz Musa'nın savaştaki kahramanlıkları ve İstiklal Madalyası sahibi olması onu Hacı Remzi'nin gözünde itibarlı bir yere koymasına sebep olur ve uzun uzun övgüler düzer:

“Şerefyağ olduk beyefendi. Size muhterem Üzeyir Han Hazretlerinden, kaymakam beyefendiden, Abdülvahap biraderimizden ve hem de tapucu Talipten selam getirdim. Sizi kasabada herkes tanıyor ve seviyor. Sizin altın madalyalı İstiklal Harbi kahramanı olduğunuzu herkes biliyor.”(Kemal,2/2012:279)

Kavlakzade Remzi, Poyraz'ın karşısında devletin temsilcisi olan iktidara ortak kasabalı erkekler üzerinden hiyerarşideki kendi yerini belli etmeye çalışıyor. Ancak Kavlakzade Remzi'nin Poyraz Musa'yı savaş kahramanlığı üzerinden pohpohlayan konuşmaları karşısında Poyraz'ın mütevazılığı, hatta savaş kahramanlığını önemsememesi Kavlakzade Remzi'yi kızdırır. Kendisi için pek kıymetli olan savaş kahramanlığı ve istiklal madalyası gibi erkeklik değerlerini önemsememesine anlam veremez.

Kavlakzade için savaştaki kahramanlıklar ile güç ve hiyerarşinin üst basamaklarında olmak arasında mutlak bir bağlantı vardır. Poyraz'ın bu konuda onunla aynı heyecanı ve isteği taşıyaması ona göre mümkün değildir. Bu durum Kavlakzade'yi kızdırır ve savaş kahramanlığının önemini ve yüceliğini bağıra çağıra Poyraz Musa'ya anlatmaya girişir. Günil Cebe, Kavlakzade Remzi'nin bu davranışını kahramanlık eylemini tekeline alarak egemen söylemi, fırsatçılıkla ve kolaylıkla kişisel çıkarlar uğruna kullanılabilmesi olarak tanımlar (Cebe, 2014). Dolayısıyla Kavlakzade Remzi'nin kendini de yerleştirdiği malul gazi konumundaki “önemli” yerinden mahrum bırakan bu görüş onun için kabul edilemezdir.

Adanın lideri, akıllı, otoritesi ve İstiklal Harbi kahramanı Poyraz Musa, bir şekilde parası ile iktidarın gücüne ortak olmuş Kavlakzade Hacı Remzi ile karşı karşıya kalır. Çünkü Kavlakzade adada satın aldığı kiliseyi, çorbacıların köşklerini yıktırıp, çıkanları satmak üzere gelmiştir. Kavlakzade Poyraz Musa'nın Mustafa Kemal Paşa tarafından görevlendirilmiş olduğunu düşündüğünden temkinli yaklaşır.

Aralarındaki sözle yapılan güç mücadelesi Poyraz'ın Vasili'yi korumak adına geri adım atmasıyla neticelenir. Poyraz bir lider olarak her şeyden önce adadaki insanların huzurunu ve can sağlığını önemsemiştir. Aslında davranışı çocuklarını korumak için pek çok şeyi göz ardı etmek zorunda kalan bir anneye benzetilebilir.

Kilisenin yıkılması esnasında adaya gelen Nişancı Veli bu duruma tepki gösterir. Ancak Poyraz Kavlakzade Remzi gibilerin iktidar sahibi olduklarını ve onun hükümetin de devletin de buralardaki temsilcisi olduğunu söyler. Kavlakzade Remzi'nin sıkı sıkıya bağlı olduğu düzendeki yeri ona karşı bir başkaldırıya engel olur.

Roman boyunca iktidar sahibi, temsilcisi erkekler ile onun karşısında yer alan erkekler arasında bir direniş hali söz konusudur. Yaşar Kemal erkek kahramanları erkekler arası çekişmelerden, çatışmalardan, militarist ve etnik tartışmalardan uzak tutmayı seçmiştir. O yüzden de erkek kahramanlar erkeksi olarak nitelenen özelliklerin uzağında durur. Bu durum Erol Köroğlu tarafından şöyle açıklanır : “**Bir Ada Hikayesi**, farklı bireylerin belirli bir kolektivitete mecbur oluşlarını anlamaları ve bu anlayışın üzerinden eylemde bulunmaları anlatısıdır.” (Köroğlu, 2015) (<http://bianet.org/.../162020-bir-ada-hikayesi-kahramanlik-yazinina-yonelik-karsi-anlati>). Bu düşünceden yola çıkarak, erkekler arasında etkili olan kolektivite Kavlakzade Remzi karşısında ona karşı tavır belirlerken de geçerliliğini korur. Mecbur kalmadıkça onunla bir araya gelinmez, yapabileceklerinden çekinilir, uzak durulur, bir kaos ve çekişme yaşanmaması için gerekirse geri adım atılır. Erkeksi öfke ve kin duyguları bir adım geride durur.

Mal Müdürü Vahap Bey, Kavlakzade Hacı Remzi'nin temsil ettiği değerleri şöyle anlatır:

“O ne isterse olur. Mebus, Vekil bile olur. İzmir, İstanbul'a vali bile olur. Onun yeşerdiği, geliştiği tek toprak yok. O her toprağa kök salabilir. Yakında Kavlakzade Remzi Beyin nerelere kadar ulaşacağını hepimiz göreceğiz. Osmanlı'yı kolay kolay kimse bitiremez. Osmanlı sürüp gidecektir. Osmanlı bir çürümedir. Bu çürüme onun kılcal damarlarına kadar işlemiş, onu diriltmek hiç kimsenin elinden gelmez. Aaah, dostlarım, biz ne Kavlakzade Remziler gördük. Bundan sonra da daha nicelerini göreceğiz.” (Kemal, 2/2012:448)

Sonrasında yine Ali Çavuş'un köyünden Musa Kazım Ağaefendi için çiftlik almaya gittiklerinde, Çorbacı Elia'nın çiftliğinde karşılaştıkları yıkımı görürler ve herkesin aklına buraya Kavlakzade Remzi'nin gelmiş olduğu gelir ki bu doğrudur.

Mübadele ile Yunanistan'a gönderilen Rumlar ve onların burada bırakmak zorunda kalıp güvendikleri kişilere emanet ettikleri mülkleri konuşulur. Emanet bıraktığı İsmail, Çorbacı Elia'nın ne yapıp edip geri döneceğini söyler. Baytar Cemil

Lozan Konferansı ile bu kararın alındığını, bütün Avrupa'nın imza attığını ve bozulamayacağını söyler. Poyraz Musa, Ali Çavuş, İsmail karşı çıkar ve kararın bozulabileceğini söyler. İnsanın insana yaptığı böyle bir zulme inanmak istemezler.

Mübadele, Çorbacı Elia'nın yaşadıkları, çiftliğini emanet bıraktığı İsmail'in emanete sahip çıkmak için verdiği mücadele, casuslukla suçlanması, Kavlakzade Remzi ile gelen jandarmalar tarafından dövülmesi anlatılır. İsmail işkencelere rağmen kendisinde emanet duran parayı jandarmalara vermez.

Bütün anlatılanlardan sonra kendisi de Girit mübadili olan Musa Kazım Ağaefendi çok etkilenir ve üzülür. Artık Girit'e, çiftliğine dönme şansı olmadığını düşünür. Poyraz Musa ile konuşurken devlet otoritesini ve Kavlakzade Hacı Remzi'nin gücünden kaynaklı zulmünden duyduğu rahatsızlığı şöyle dile getirir:

“O adam İsmaili öldürmüş, yani öldürmekten beter etmiş. Bunu da devletin candarmalarına yaptırmış. Bütün mücadelesine rağmen ne candarmalara bir şey yapmışlar, ne de o adama. O zulüm gibi Yunanistan'da bile böyle bir zulüm görülmemiştir. Bu kuvveti, bu adam kimden alıyor?”

Poyraz: “Yakında Halk Fırkasının kasaba reisi olacakmış. Kasabada böyle bir şayia dolaşıyormuş. Kuvvetini bu şayiadan alıyor. Bu sebepten ona kimse dokunamıyor.”

“Dediniz ki o bir asker kaçağı.”

“Asker kaçağı. Bu kasabada onun asker kaçağı olduğunu bilmeyen yok.”

Sonra İstiklal Harbi bitince Kavlakzade Remzi Beyin nasıl milli kahraman olarak kasabaya girdiğini, Halk Fırkasının başı olacağını, Fırkayı kimlerin, niçin kurduğunu, kasabada Fırka reisinin en büyük güç olabileceğini anlattı.

Musa Kazım Ağaefendi:

“Anladım,” dedi. “Her şeyi çok iyi anladım. Biliyorum,” dedi, “biliyorum. Her zaman, her şeyde böyle olur.” (Kemal, 2/2012:419-420)

Serpil Sancar “**Erkeklik: İmkansız İktidar**” adlı çalışmasında erkekler arasında yaşanan bu çatışmalı durumu şöyle açıklar: “Günümüz toplumlarının erkek egemenliğine dayalı toplumlar olması çok açıkça gözlenebilen bir gerçeklik olmakla birlikte, bu toplumsal dokunun kendi içinde çok çatışmalı, farklı farklı iktidar ilişkilerinin eklenmesinden oluşmuş çok katmanlı bir işleyişi olduğunu görmek gerekir. Aslında kadınların topyekün denetim altında tutulması gibi ortak bir çıkar etrafında kalıcı biçimde eklenmiş bir erkek egemenliğinden bahsetmek yerine, çoğul, çatışmalı, birbiriyle uyumsuz, ya da birbiriyle ilişkisiz çok sayıda farklı erkeklik

deneyimlerinin yaşanmakta olduğu bir “erkek egemenliği”nden bahsetmek daha doğru olabilir. Erkek egemen toplum kavramı, aynı zamanda, farklı erkeklikler arasındaki hiyerarşi ve iktidar mücadelelerine dikkat çeker ve devlet, ordu, iş gücü piyasası gibi kurumlaşmış patriyarki alanlarındaki yapılanmış erkek egemenliğine özel vurgu yaparak doğrudan siyasal iktidar ilişkilerine gönderme yapar.” (Sancar, 2016:17)

Dördüncü roman **Çıplak Deniz Çıplak Ada**’da ise İsmail’i öldüresiye döven Kavlakzade Remzi’yi İsmail’in arkadaşlarının öldürme planları olduğunu öğreniriz. Kavlakzade Remzi korumaları olmasına rağmen ve İsmail’i öldürtmek istemesine rağmen İsmail de bir savaş kahramanı olduğu için kimse onu öldürmeyi kabul etmez. İsmail tarafından öldürüleceğinden ölesiye korkar, bu korku onu esir alır. Ona İsmail’in böyle bir şey yapmayacağını defalarca söylemelerine rağmen inanmaz. En son Hançerli Efe’den maddi çıkar karşılığında İsmail’i öldürmesini ister ancak o da kabul etmez. Hançerli Efe bunu gelip adada Poyraz Musa’ya anlattığında erkekler konuşup anlaşarak Kavlakzade’yi mebus olma yolunda destekleyip korkularından uzak tutmak gerektiğine böylece bütün “mendeburluklarından” vazgeçip vatana bir vatandaş daha kazandıracaklarına karar verirler. Bu durum düzene karşı toptan bir başkaldırı değil, bir dönüştürme arzusunun tekrar dile getirilmesidir. Tedavi yöntemi, direnme ve sonrasında dönüştürmedir.

Romandaki erkek kahramanlar, bütün bu olan bitende, işlerin bu noktaya gelmesinde kendilerinin de sorumluluğu olduğunu dile getirir. Bunun karşısında yapabilecekleri şeyleri ve düzene hizmet eden, bir yandan da kendi menfaatini düşünen Kavlakzade Remzi gibi kişiler karşısında alacakları tutumu, kasabadaki kaymakam, mal müdürü, hakim, nüfus müdürü gibi mevki sahibi erkekler beraberce konuşurlar. Atları konuşurlar, Çanakkale savaşını, Yunan Savaşı’nı, Dumlupınar meydan muharebesini ve en sonunda da mübadeleyi konuşurlar.

Bir Ada Hikayesi’nin bütün romanlarında bir bütünlük içinde savaşların önlenebileceği ve insanın insana yaptığı zulmün biteceği inancı hakimdir. Bunu da Yaşar Kemal **Karınca’nın Su İçtiği**’nde ailesiyle Karınca Adası’na gelen dengbeç Uso’nun ağzından hikayelerini anlatmasıyla sağlamaya niyetlenir. Erol Köroğlu Yaşar Kemal’in bu yöntemi seçmesini kuramcı Walter Benjamin’den şöyle aktarır: “Benjamin, hikaye anlatımının kaybolmasında kapitalizmin ulaştığı evreyi ve bunun yol açtığı rasyonalizasyonu sorumlu görür. Ancak, bu kayboluşta iki belirgin etken

olacaktır. Birincisi romanın ortaya çıkışıdır. Roman yalnızlığın edebi biçimidir. Bir yazar tarafından tek başına yazılır ve kitap haline geldikten sonra okurlar tarafından benzer bir yalnızlık içerisinde okunur. Oysa hikaye anlatımı hikayeciyle dinleyicileri canlı bir performans sırasında karşı karşıya getirir. Hikaye anlatıcısı, anlattıklarını kendi deneyiminden ve daha önce dinlediği başkalarına ait deneyimlerden çıkarır ve performans sırasında bunu dinleyicilerin deneyimi haline getirir.”(Benjamin, Walter, 1969. Illuminations. New York: Schocken Books, aktaran: Erol Köroğlu, 2015 (<http://bianet.org/.../162020-bir-ada-hikayesi-kahramanlik-yazinina-yonelik-karsi-anlati>)).

Dengbej Uso’dan yaşamın kutsallığına ilişkin, yardımlaşma, dayanışma ve mutluluk hikayeleri dinleyenlerin bunu çoğaltacakları düşünülür.

3.1.14. Asker Kaçağı Şehmus ve Hasan

Askerlik, silah kullanma gibi mekanizmalar erkeklerin savaşçı yapılması üzerine kuruludur, kadınsı her tür özellik dışlanır, hatta bir aşağılama aracı olur. Ancak Yaşar Kemal’in bu dörtlemesinde erkekler savaşmaktan, öldürmekten korkarlar ve bu durumu açık açık kendi aralarında konuşurlar. İçlerinden bazıları savaşlarda “kahraman” olmuş, madalyalar kazanmış olsalar da savaşı lanetlerler. Askerlik, savaşmak, askerden kaçmak gibi konular tabu değildir, sorgulayıp konuşurlar.

Askerden kaçarak adaya sığınan Şehmus asker kaçaklığını şöyle anlatır:

“Ben şimdi gene asker kaçağıyım. Her kaçışımda beni yakaladılar. Üç oğlumu askere aldılar. Onlara öğütler verdim. Askerciliğin sonu yok çocuklar, dedim. Korkak çıktılar, beni dinlemediler. Üçü Rus cephesinden dönmedi. Oradan bizim kasabaya bir tek kişi döndü. Onun da bir gözü, bir kolu, bir bacağı yoktu. O söyledi. Benim oğlanlar donmuş kazık kesilmişler. Ben de kaç kaç burasını buldum. Sen bana söyle Veli Ağa, beni burada bulamazlar ya. Bu adayı hükümet duymuş mu, biliyor mu?” (Kemal,2/2012:270)

Şehmus düzene karşı gelmenin cesaret işi olduğunu, oğullarının bunu yapamadığını korkak davrandıklarını söylüyor. Nişancı Veli de adayı hükümetin bildiğini ancak kendisini hükümete teslim etmeyeceğini söyleyerek, savaşı onaylamayan, düzeni dönüştürmek isteyen tarafta olduğunu göstermiş oluyor. Kendisi de askerden nasıl kaçtığını ve hiç yakalanmadığını Şehmus’a anlatır.

Karınca adasına asker kaçağı olan birçok erkek geliyor, Nişancı Veli, Şehmus, **Tanyeri Horozları** romanında başka bir asker kaçağı Hasan da adaya geliyor. O da Allahüekber dağlarından sağ kurtulan az sayıda askerden biridir. Üç kez askerden kaçmış en sonuncusunda Karınca Adası'na gelebilmiştir. Adadakiler ona sahip çıkıp kasabada tezkere ve nüfus işlerini hallederek onu asker kaçağı olmaktan kurtarıyorlar. **Karınca'nın Su İçtiği'** nde asker kaçaklığı erkekler arasında zorlukla dile getirilen bir konuyken **Tanyeri Horozları'**nda artık açıkça konuşulabilmektedir. Hasan'ın anlattıklarından sonra Poyraz ona asker kaçaklığı ile ilgili şöyle konuşur:

“Hasan sana gıpta ediyorum. Hasan içimizden en yürekli, en insan insan sen çıktın. O kadar insan içinde harbe gitmeme yürekliliğini az insan gösterdi, bir tek, senin gibi insanların en yüreklileri gösterdi bu yiğitliği. Hepimiz, koyun gibi olduğumuzdan, milyonlarcamız, sürü gibi çobanlarımızın önüne düştük, ölüme gittik, donarak öldük.” (Kemal, 3/2013:158)

Askerlik en katı erkeklik değerlerinin geçerli olduğu yerdir. Poyraz Musa, ölmenin öldürmenin yüceltiği militarist düşüncenin tam aksine Hasan'ın askerden kaçmasını korkaklık ya da zayıflık olarak tanımlamaz. Aksine askerden kaçmaya cesaret edebildiği için Hasan yürekli olarak değerlendirilir. Hasan “kahraman erkekler” miti üzerine kurulmuş bu yapıya karşı koyma cesaretini göstermiştir.

Hasan'ın başından geçenleri okurken ordu içindeki hiyerarşinin işleyişini, bu durumu yanlış bulmalarına rağmen ses çıkaramadıklarını görürüz. Erkeklerin askerlikte, savaşlarda yaşadıkları zorlukları, zulmü, akıl dışı uygulamaları da okuruz. Aç, susuz, sefil durumdaki askerler yine de emirlere uymak zorundadırlar. Bu durum birçoğunun ölümüne, sakat kalmasına sebep olmaktadır. Dayanamayıp kaçanlar da yakalandıkları takdirde ya kurşuna dizilir, ya da asılırlar. Bütün dağlar asker kaçaklarıyla doludur.

3.2. Erkeklerin Kadınlar ile İlişkileri

Bir Ada Hikayesi dörtlemesine kadın karakterler açısından bakacak olursak, birinci amaç erkekliğin sorgulanması, ikinci amaç ise kadın karakterler yoluyla bir başka alternatif toplumsal yapıyı duyurmaktır. Dörtleme daha çok bir erkek metnidir, kadınlar erkekler kadar ön planda değildir. Kadınlar daha çok anne, eş ve kız evlat olarak varlar. Lena, Melek Hatun, Zehra ön plandaki güçlü kadın karakterlerdir.

Yaşar Kemal dörtlemede toplumsal kabule dayalı kadın erkek ilişkilerini değiştirmeyi hayal etmiş ancak gündelik yaşamdaki cinsiyete dayalı paylaşımları değiştirmeye yoğunlaşmamıştır. Bu durumun toplumsal baskı yüzünden değiştirilemez olduğuna dair olan düşüncesini de zaman zaman okuyucuya aktarır. Bu durum Zeynep Ergun tarafından da şöyle dile getirilir: “Katı toplumsal cinsiyetlerin üstesinden gelinebildiğinde, bireyin yaratıcılığı özgürleşir ama sistem her seferinde vahşi bir baskıyla varlığını anımsatır.” (Ergun, 2009:336).

Bu bölümde dörtlemede ön planda olan kadınların erkeklerle ilişkilerine bakılacaktır.

Kadın, erkeklerle beraber rakı içiyor ancak kasabada bunu kimsenin duymaması gerektiğini, burada insanların çok tutucu olduğunu okuyoruz. Ancak Karınca Adası’nda kadınlar ve erkekler beraber rakı içerler. Kasabaya göre adada cinsiyetler arası ilişkiler daha eşitlikçidir. Rum mirasının etkisi, kültürel bellek ve adanın kasaba toplumundan uzak olması buna imkan vermektedir.

Dörtlemede tarihteki mitler de çıkar karşımıza: Yezidi kırımından bahsedilir ve şeytanın evinin Yezidiler için kutsal olan Laliş’te olduğu söylenip şöyle anlatılır:

“...Yılanı öldürmek o kadar kolay değildir. Yılanın yedi başında da yetmiş akıl vardır. Bu yılan Nuh Tufanı zamanında Nuh babamıza şeytanla birlikte isyan etmiş. Bu yılan Adem Babamız devrinde de şeytanla birlikte hem Allaha, hem de Adem Babamıza isyan etmiş, Allah da onların ikisini birden cennetinden kovmuş. Nuh babamız da kendisine isyan eden, gemisini delen yılanla şeytanı gemisinden kovmuş. Yılan da şeytanın sırtına binmiş ,dünyada sular kuruyunca Laliş koyağına inmişler.Nuh babamız da eğer şeytanla yılanı gemisinden kovmamış olsaydı, şimdi dünyada hiçbir yaratık, kuş, börtü böcek, insan hiçbir yaratık olmaz, bomboş dünya şeytanla yılanla kalırdı.” (Kemal,1/2012:249).

Burada baba otoritesine isyanın ve başkaldırının her zaman cezalandırıldığı düşüncesini okuyoruz. İktidar sahibi erkek, itaatsizliği affetmez ve toplumun dışına atarak cezalandırır. Bu mitsel öyküde de durum aynıdır. Toplumda var olabilmek otoriteyle uyumu gerektirir.

3.2.1. Lena

Dörtlemenin ön plandaki kadın kahramanlarından biri de Lena dır. Lena Karınca Adasından mübadele ile gönderilen Rumlardandır. Lena’nın üç oğlu da Çanakkale’de

ve Kurtuluş Savaşı'nda savaşmış ve öldüklerine dair künyeleri gelmiş olmasına rağmen Lena öldüklerini kabul etmez, Mustafa Kemal Paşa'nın yanında olduklarına ve sağ salim geri döneceklerine inanır. Mübadele ile adadan Yunanistan'a gönderildiğinde oğullarının geri dönüp onu bulamayacaklarını düşündüğünden kaçıp Karınca Adası'na geri döner. Lena da, vatan için savaşmış oğulları üzerinden erkek egemen sistemde savaşmış erkeklerin sahip olduğu kahramanlık payesine ortak olur.

Karınca Adası'na Lena'nın gelişyle Poyraz Musa ve Vasili birbirlerini öldürmeyi düşünürken Lena'nın arabulucu rolü ile uzlaşıyorlar. Lena gelene kadar birbirlerinden korkup öldürmeyi düşünen iki erkek, Lena sayesinde bir araya gelir ve mübadeleden sonra adada yok olan yaşam yeniden başlar.

Lena adaya geldikten sonra Vasili ve Poyraz Musa'ya karşı geleneksel doyurucu ve koruyucu anne rolünü üstlenir. Onlara güzel yemekler yapıp karınlarını doyurur önce, onları koruyup kollaması gerektiğini düşünür. Bundan sonra Lena kaybettiği oğullarının yerine Poyraz Musa ve Vasili'ye analık yapar ve onlar da Lena'ya ana diye hitap eder.

3.2.2.Melek Hatun

Melek Hatun eşini Çanakkale Savaşı'nda kaybetmiş kasabada oğlu ile yaşayan bir kadındır. Oğlu Kadri Kaptan daha önce yanında çalıştığı Rum balıkçının giderken ona bıraktığı teknesiyle kasabadan adaya taşımacılık yapar. Bu esnada Poyraz Musa ile tanışır ve o da adaya yerleşmek ister. Kadri Kaptan diğer erkekler gibi tek başına karar veremez çünkü o bıyıkları yeni terlemiş genç bir delikanlıdır. Melek Hatun ise kasabadan kimsenin adaya yerleşmeyi kabul etmemesine rağmen cesaret göstererek adaya yerleşmeyi kabul eder ve ana oğul adaya taşınırlar. Melek Hatun kökleri Kaz Dağları'na dayalı, kırklarında güzel bir kadındır. Bektaşî geleneğine bağlıdır. Dörtlemenin ikinci kitabı olan **Karınca'nın Su İçtiği**'nde Musa Kazım adaya gelir. Musa Kazım bir Bektaşî dedesidir. İnançlardaki ortaklık Melek Hatun ve Musa Kazım'ı birbirine yakınlaştırır. Melek Hatun Musa Kazım'a hem saygı duyar hem de ona aşık olur. Melek Hatun aynı zamanda Musa Kazım'ın kızları ile arasında arabuluculuk rolü ile ön plana çıkar.

3.2.3. Zehra

Musa Kazım Ağaefendi'nin kızı Zehra İngiliz okullarında iyi bir eğitim almış kendine güvenli çok güzel bir genç kızdır. Her gören ona hayranlıkla bakar Poyraz ile birbirlerine aşık olurlar. Zehra Poyraz'a olan duygularını saklamaz, sözle olmasa bile davranışlarıyla cesurca belli eder. Zehra, Poyraz ile karşı karşıya geldiğinde başını önüne eğmez, gözlerini dikip hayran hayran Poyraz'ı izler. Zehra Poyraz'a bakan, arzulayan gözleriyle duygularını belli eden etkin bir öznedir.

Zehra'nın babası Musa Kazım Ağaefendi Girit'te büyük bir çiftlik sahibi, soylu atlar yetiştiren biridir ve bir yolunu bulup mutlaka Girit'e geri dönmek istemektedir. Kızlarına da çeyiz sandıklarını burada açmamalarını Girit'e döneceklerini söyler. Aslında burada kimseye sevdalanmayın hep beraber Girit'e döneceğiz demektir. Bu durum Zehra ve Poyraz aşkının önündeki en büyük engeldir. Baba olmak Musa Kazım'a ailesi üzerinde mutlak bir egemenlik sağlar. Bu açıdan baba kızlarının kaderini tayin etme hakkını elinde tutar. Poyraz da bu duruma son derece temkinli yaklaşır ve babanın egemenlik alanına girmek istemez. Ancak Zehra duygularını Poyraz'a belli eder ve babasının koyduğu sınırlamaya direnir

Yaşar Kemal Zehra karakteriyle duygularından emin, kararlı ve cesur bir karakter ortaya koymuştur. Poyraz'ın bütün çekingenliğine rağmen adada onunla bir buluşma ayarlayan ve konuşmaya çalışan Zehra'dır.

Zehra Poyraz'a duygularını açıklayabilse de sevdasını babasına bir türlü söyleyemez. Babasının Girit'e gitme çabaları, Poyraz'dan ayrılmak zorunda kalacağı için onu çok üzer. Dörtleme boyunca buna bir çare bulmaya çalışır. Çare bulmaya çalışan Zehra'ya karşılık Poyraz üzülen durumunu kabullenmek dışında pek bir şey yapmaz.

Poyraz ise Yezidi kırımından dolayı yaşadığı suçluluk duygusuyla doludur. Yezidi Kırımında bulunan Poyraz Musa orada genç kızların memelerinin kesilip kumlara atılmasına, sonrasında da Yezidilerin öldürülüp Fırat Nehri'ne atılmasına tanıklık eder. Bu vahşete dahil olmamış ancak seyirci kalmıştır. Engel olmadığı için çok pişmandır. Zehra'ya bundan bahsedemez ve ondan öylesine utanır ki yüzüne bile bakamaz.

Poyraz yaşadıklarıyla başa çıkamaz ve içinde bulunduğu ruh hali geleceği için karar vermesinin önünde bir engeldir. Daha sonrasında Zehra onu konuşturacak ve

bütün olanları öğrenip anlayışla karşılayacak, Poyraz Musa'nın taşıdığı suçluluk duygusunun hafiflemesini sağlayacaktır.

Poyraz, Zehra ile konuştuğundan sonra Yezidi kırımında olanları adada anlatmadığı kimse kalmaz. Bu konuşma onun tedavi olmasını sağlamıştır. Sonrasında da rahat uyuyabilmeye başlar. Konuşarak psikolojik travmalar atlatılmaya çalışılır. Anlaşılacak, Poyraz'ı iyileştirir. Çözülemediği düşünülen büyük problemlerin bile iletişim, sevgi ve anlayışla çözülmesi inancı burada da karşımıza çıkar.

Çıplak Deniz Çıplak Ada romanında tekrar Musa Kazım'ın Girit'e dönme ihtimali doğuyor ve Zehra babasıyla konuşamadığından derdine çare bulmak için bir kadınla Melek Hatun'la konuşuyor. Musa Kazım'ın her ne kadar duygusal ve yumuşak huylu kurgulansa da kızlarına karşı mutlak bir otoritesi vardır. Onun sözü bitmeden kızları yerlerinden bile kalkamaz ve söylediklerine karşı çıkamaz. Geleneksel aile yapısındaki babanın tartışılmaz otoritesini Zeynep Ergun şöyle tanımlar : “Ataerkil dizgenin tüm katmanlarında yetişkin ve “aile reisi” erkek tek tanrılı dinlerin erkek Tanrısının temsilcisi rolünü üstlenir.” (Ergun, 2009:318)

Yaşar Kemal Karınca adasında eşit, adil, iyilik vaat eden kolektif bir yaşamın olduğu bir ada yaratma çabasıdır. Bu adayı yaratma çabasında ön plandaki kahramanların çoğu erkektir. Daha çok erkekler çalışır, kasabaya gider gelir, balıkçılık, demircilik, doktorluk gibi mesleklere sahiptirler. Kilim dokuyan Şerif Hatun ve doktorların yanında ev işlerini yapan kadınlar dışında çalışan kadın yoktur. Adaya geldiklerinde hangi eve yerleşileceğine de erkekler karar verir.

Kişilik özellikleri anlamında kadınsı özellikleri de taşımalarına rağmen romanlardaki erkekler cinsiyete dayalı işbölümünü sürdürürler. Zaman zaman kadınlara yardım etmeyi teklif eder ancak ufak tefek işleri yaparlar. Genellikle yemek, bulaşık, temizlik, çocuk bakımı gibi işler kadınlar tarafından yapılır.

Dörtleme boyunca kadınlar ve erkekler bir arada bulunurlar, yemek yer, sohbet ederler. Kadınlarla erkekler arasında kaçgöç yoktur.

Dörtleme boyunca kadınlar yemek yapmak, erkeklerin ve çocukların karnını doyurmak, dikiş dikmek, temizlik yapmak gibi toplumsal cinsiyet kalıplarında kadın için uygun görülmüş işleri görürler.

Adadaki erkeklerin kadınlarla ilişkilerinde değişim ve dönüşüm isteğinde olduklarını görürüz. Yine de toplumsal cinsiyet kalıpları adadaki kadın erkek ilişkileri

üzerinde etkilidir. Adadan kasabaya yalnız erkekler gider, alışverişi onlar yapar, ne alınacağını kararını onlar verir. Erkekler yemek yapmayı düşünür ama yaptığı hiç anlatılmaz. Cinsiyete dayalı işbölümü büyük ölçüde geçerlidir. Kadınlar adada kalıp, kadınlara ait işleri yaparlar.

Savaşlarda oğullarını kaybetmiş, künyelerini almış kadınlar bomboş kalan köylerde oğullarını bekliyor, başka bir yere gitmeyi reddediyorlar. Nişancı Veli'nin karısı Sultan ve Lena bu şekilde köyde kalıp oğullarının sağ olarak döneceği umuduyla bekleyen iki kadındır. Sultan ve Lena her türlü güçlüğü göze alarak kendi kararlarını veren güçlü kadınlardır.

Erkeklerin adaya yerleşmeye, buradan bir ev seçmeye veyahut da adadan gitmeye karar verirken yanlarındaki kadınlara danıştıklarına dair bir şey okumuyoruz. Yalnız Kadri Kaptan Karınca Adasına yerleşmek için annesi Melek Hatun'u ikna ediyor, çünkü o daha "bıyıkları bile terlememiş" bir genç erkektir.

Adadaki iki kadın Şerife Hatun ve Zehra da uzun süre sohbet edip, birbirlerine adaya gelene kadar başlarından geçenleri anlatırlar. İkisinin de savaş yüzünden, erkek egemen siyaset yüzünden yaşadıkları büyük sıkıntıları, acıları vardır. Bu konuşmalardan sonra Şerife Hatun erkek egemen düzen için şunları söyler:

"Ben kendimi bildim bileli bu erkekler hep harp ediyorlar, ölüyor öldürüyorlar. Köyleri kasabaları, şehirleri, dağ taşı yakıyorlar. Bebeleri, çocukları yakıyorlar. Yurtlarından yuvalarından ediyorlar insanları."(Kemal,2/2012:333)

Yaşar Kemal erkek egemen düzene eleştirisini bu düzenden en çok zarar görenler olarak bir kadına söyler.

Bu toplulukta birçok kadın olmasına rağmen onlar daha yüzeysel anlatılmıştır. Ancak yine de savaş yoluyla yapılan kıyımların, erkeklerin eseri olduğu göz ardı edilmemiş ve bir kadının ağzından dile getirilmiştir. Böylelikle ataerkinin haklı eleştirisini yapma hakkı bir kadına verilmiş olur.

Şerife Hatun, Melek Hatun, Zehra hepsi de geleneksel olarak kadın işi kabul edilen halı, kilim dokumacılığında anlarlar. Ancak halı, kilim tezgahlarının yapımı ve kurulması işi erkeklerle aittir. Erkekler kasabaya, Kaba Adaya, Ali Çavuş'un köyü gibi yerlere gitmelerine rağmen, kadınlar Karınca Adası dışına çıkmazlar, onlara ada dışından gerekli olan şeyler genelde erkekler tarafından satın alınır. Kadınların sosyalleşmesi daha çok ada içindeki insanlarla sınırlıdır.

Doktorların evinin işini yapan yine kadınlardır. Her erkeğin yanında evinde işini yapacak kadınlar vardır. Doktorlar, yanlarında çalışan Karadenizli iki kadının ailelerinin aslında kan davalı olduklarını, eşleri savaşta öldükten sonra oğullarını kan davasına kurban gitmekten kurtarmak için adaya geldiklerini öğreniriz. Sonuçta bu durumdan da iletişimle Aziz Ağa ikna edilerek çıkılır ve kan davası olayı kapatılır. Dışardan gelip problem olan ya da olabilecek kişileri uzaklaştırarak değil, ikna edip kazanarak topluluğa dahil ediyorlar.

3.3. Erkeklerin Doğa ile İlişkileri

Yaşar Kemal'in **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesinde doğa bütün çiçekleri, ağaçları, denizi, dereleri ve hayvanları ile bir karakterdir aslında. Doğanın renklerini ve kokularını, güzelliğini anlatır ve daha çok anacıl, iyileştirici, iyicil gücüne dikkat çeker. Adadakiler savaşın ve mübadelenin yarattığı psikolojik travmaların üstesinden gelmek için dörtlemenin birçok yerinde gösterilen doğanın sağaltıcı gücüne sığınır. Doğanın muhteşem güzelliği karşısında sevinç duyup, yaşama karşı umutlarını tazelerler.

Kimi zaman sırdaşlık etmek için doğaya ziyaretler yapılır. Bu ziyaretler bir arınma ve yenilenme kaynağıdır.

Musa Kazım Ağaefendi de umutsuzluğa düştüğü zaman adanın doğasında yalnız kalma ihtiyacı hisseder, tıpkı daha önce Poyraz'ın peşine düşen Emir'in adamları karşısında korkuya kapıldığında yaptığı gibi.

Yaşar Kemal romanda savaşın sadece insanlara değil bütün doğaya ve hayvanlara yaptığı zulmü, kötülüğü de Musa Kazım Ağaefendi'nin ağzından şöyle dile getirir:

“Savaşı biliyorum evladım. Yalnız insanlar değil, atlar, cümle mahlukat kurt kuş, börtü böcek, kelebekler, arılar, ağaçlar, otlar, su, su da kırma uğruyor. Ben de savaş gördüm, savaşı girdim çıktım. Olmaz olsun, insanoğlu budur işte.” (Kemal, 2/2012: 389)

Onun bu duygularına Poyraz, Baytar Cemil ve Kadri Kaptan da katılır.

Doktor Salman Sami de adaya geldiğinde Çanakkale Savaşı'nda yaralı askerleri tedavi ettiği kilisenin Kavlakzade Remzi tarafından yıkıldığını gördüğünde tepesinden aşağı kaynar sular dökülmüş gibi olur. Perişan bir halde çınarların altına getirilip epey

sonra kendine geldiğinde ilk söylediği biraz dolaşmak istediğiydi, bu istek aynı zamanda doğanın iyileştirici gücüne olan inancı yineliyordu:

“Su değil, ışık kaynayan, dibine göklerin yıldızları düşen pınara varayım, kaynayan ışığı, gölgeleri ışığın dibine düşen kaygan böceklerini göreyim. Çalıların diplerindeki boynu eğri mor menekşelerin son kalan yaprakları da solmamışsa, menekşe kokularını ciğerime çekeyim de, menekşe kokusu derimin altına, iliklerime kadar sinsin de...”(Kemal, 2/2012: 490)

Doğa Salman Sami'nin de geçmişi sorgulayarak, geleceğe, insana olan umudu tazelemesini sağlar. Yüzündeki öfke silinir, sevecenleşir. Acıdan mutluluğa geçer. Çanakkale Savaşı'ndaki birlik beraberliği düşünür. Rumların, kıyı Türkmenlerinin, Yörüklerinin dostluğunu, acılarda birleşmesini düşünür.

Nişancı tekne almak için gittiği köyde de mübadiller olduğunu öğrenir. Eskiden Rum Mahallesi olan yere yerleştirilen Yunanistan mübadili aileler evlerine girmişler, aylardır da hiç ortaya çıkmamışlardır. Neden kendilerini evlerine hapsettikleri belli değildir.

Nişancı bu durumu merak eder, sokakları bomboş mahalleye girdiğinde damlara, ağaçlara konmuş rengarenk kuşları görür. Şaman inancında “ruh” genelde kuş ile simgelenir. Buradaki rengarenk kuşlar bedenen oraya gelmek zorunda bırakılmış, ancak ruhu, akli hala doğduğu topraklarda kalmış göçmenleri simgelediğini düşündürür. Kuşlar tek tek evlere girdikçe Nişancı da, evdekiler de sevinç duyar ve nihayet evlerinden çıkıp köyün meydanında toplanırlar.

Nişancı'nın da Karınca Adası'nın bir çok erkeği gibi doğa ile yakın bir ilişkisi vardır. Toplumda daha çok kadınlara atfedilen bu özellikler üzerinden doğayı anlamaya ve bir ilişki kurmaya çalışıyorlar. Daha çok kadında güçlü olan insan ilişkileri kurma, diyalogla problemleri çözme becerileri romanlardaki erkekler tarafından önemsenip, geçerli kılınmaya çalışılıyor. Nişancı Veli de kuşların yol göstericiliğinde göçmenlerle ilişkiye geçip onlarla yakınlık kuruyor. Hiç konuşmadan beklemek ve gözlerle iletişimi sağlamak istiyor, karşısındakini zorlamadan anlamaya çalışmak yolunu seçiyor. Acıyı, zorluğu, yaşananları paylaştığını göstermeye çalışıyor.

Karınca Adası'nın erkekleri doğa ile kopmaz bağları olan doğa ile bütünleşebilen erkeklerdir. doğanın güzelliği, kusursuzluğu karşısında büyük sevinç duyarlar.

Tanyeri Horozları'nda da erkeklerin doğa ile ilişkisi işlenir. Musa Kazım Ağafendi bunu şöyle anlatır:

“Yalnız atları, denizi sevmek marifet değil, kurdu kuşu, yerdeki karıncayı, petekteki arıyı, dünyada ne var, ne yoksa taşı toprağı, esen yeli, kayan yıldızları, her şeyi taa iliklerine, taa yüreğinin köküne kadar seveceksin. Dünyayı okşamaya doyamayacaksın.” (Kemal, 3/2013:232)

Doğa ile kurulan bağ dörtleme boyunca çok sık karşımıza çıkıyor. **Çıplak Deniz Çıplak Ada**'da Melek Hatun'la Musa Kazım'ın birleşmeleri ancak mor menekşelerin açması ve onların koklanması ritüeli sayesinde gerçekleşir. Musa Kazım ağaca konan som sarı kuşu görünce sevinç duyar. Kederliyen zeytinliğe gidip dolaşır, çalılardaki örümcek ağlarına bakar ve yatışmış, sakinleşmiş olarak eve döner.

Dörtlemede zaman zaman doğanın kendi kendine yettiği insanın varlığının doğaya zarar verdiği üzerinde durulur. Örneğin **Tanyeri Horozları**'nda Musa Kazım'ın İsmail'e çiftlikteki ağacın altında kaynayan pınarı genişlettiği, içine çakıl taşı ve balık koyduğu için kızmasında olduğu gibi, doğanın en güzelini yapacağı düşüncesi vardır. Kimi yerlerde de insanı merkeze alan doğa güzellemeleri vardır. Örneğin Vasili, insansız bir yerde, o yer cennet bile olsa yaşayamayacağını düşünür. (Kemal, 1/2012:156-157)

Yaşar Kemal **Bir Ada Hikayesi**'nde doğanın insana mutluluk verdiğini, insanı arındırdığını, iyileştirdiğini her fırsatta dile getirir:

“Akdeniz dağları hiçbir dağa benzemez. Çiçekleri, otları, ağaçları, arıları, kayaları, pınarları, suları mis gibi kokar. Kokular insanın iliklerine işler. Akdeniz ormanları kokular cennettir. Destancılar der ki göklerin, toprağın, yellerin, yağmurun kokusu insanı bayıltır. Akdeniz dağlarının her günü mutlu bir ömürdür.” (Kemal, 4/2012:97)

Bütün bu doğa ile kopmaz bağlar ve doğa bütünleşmesi adadaki ilk kışı geçirdikleri anda sekteye uğrar. Adadaki bütün yakacak bitmiştir, herkes soğuktan yorganların altından çıkamamaktadır. Adada bir hızarcı vardır ancak o ağaçların da can olduğunu ve onları kesemeyeceğini söyler. Daha sonra kesebileceğini söyleyen başka bir adalı önce çam ormanının tamamını, kışın bitmemesi üzerine de zeytinliği

keserek yakacak odun yapar. Orman kesmekten başka çaremiz olsaydı kesmezdik diye gerekçelendirilir. Öte yandan daha önce de adada yaşayanların bu durumu nasıl çözümlediklerini kimse konuşmaz. Bu doğanın değil, insanın merkeze alındığı bir bakış açısıdır.

Erkek aklı egemen toplumsal düzende doğayla bütünleşmek, güzelliğinin farkına varmak için değil, doğaya hükmetmek üzerinden çalışır. Poyraz Musa ise iç sıkıntısını atmak için doğaya döner ve onun iyileştirici gücüne sığınır. Poyraz Musa'nın bu hali sayfalar boyunca uzun uzun anlatılır ve doğanın her baharda kendini yeniden tazelemesi durumu ile insanı karşılaştırır:

“Güneş doğdu doğacak ılgınların içine girerken usulcacık durdu Poyraz. İnce bir dalın üstünde iç içe mavi, turuncu, yeşil, yıldız halkalar, kanatların altı kıpkırmızı. Böyle bir kırmızıyı bu kelebeğe kadar insanoğlunun görmüşlüğü yok. Poyraz'ın yüzü gittikçe aydınlanıyor, kendinden geçmiş, kanatlarını usul usul açıp kapatan kelebeği seyrediyor, altın sarısı bıyıkları gülüyordu.”(Kemal, 1/2012:207)

“...Poyraz gözlerini fal taşı gibi açmış, uyurgezer gibi patlamış, çıldırmış, nesi var, nesi yoksa ılık güneşin altında dökmüş baharın ortasına düşmüş, kendinden geçmiş dolaşıyor.(Kemal, 1/2012:208)

SONUÇ

Yaşar Kemal'in **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesi çerçevesinde oluşturulan bu çalışmada temel nokta romanlardaki erkeklik olgusunun incelenmesidir. Kurgulanan erkek karakterler ve bu erkeklerin erkeklik algısı, çevresi ile ilişkileri bakımından erkeklik çalışmalarına katkı sağlanması amaçlanmıştır. Erkeklik kurgusunun erkekler açısından zorlukları ortaya çıkarılmıştır.

Yaşar Kemal incelemiş olduğumuz **Bir Ada Hikayesi** dörtlemesinde savaşlar sonucunda meydana gelen acı, yoksulluk ve zulüm yaşayan insanları anlatır. Bu savaşlar Sarıkamış, Çanakkale muharebeleri ve Kurtuluş Savaşı dönemidir. Bu dönemde savaşlardan mağdur olmuş milyonlarca insan vardır. Dörtlemede savaşlardan geriye kalan insanların mübadele ile Yunanistan'a gönderilen Rumlardan geriye kalan bir adada yeni bir yaşam kurma çabaları anlatılır.

Ataerkil düzende egemen erkeklik tanımlarında askerlik, vatan savunması, cesaret önemli bir yer tutar ve bu konular tabu niteliğindedir, tartışmaya açık değildir. Bu amaçla dörtleme erkek dünyasının ortak paydalarından olan askerlik, kahramanlık ve savaş olguları üzerinden de değerlendirilmiştir.

Romanlarda karşımıza çıkan erkek karakterler ataerkil toplum yapısında olsalar dahi savaşı, askerliği sorgulayan, kahramanlık yoluyla elde ettikleri ayrıcalıklı konumu çok da önemsemeyiz. Kurgu çerçevesinde ana karadan uzak, bir adada yaşıyor olmaları işlerini bir ölçüde kolaylaştırmaktadır.

Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana' da sorgulanan savaş, askerlik ve savaş kahramanlığına dayanan erkeklik değerleri **Karınca'nın Su İçtiği, Tanyeri Horozları** ve **Çıplak Deniz Çıplak Ada** romanlarında da sorgulanmaya devam etmektedir. Erkeklik değerlerini ve savaşı sorgulayan erkek karakterler kendi aralarında da daha eşitlikçi ve iletişime dayalı bir ilişki sürdürmektedirler. Bu ilişki tarzı ada dışına çıkılıp kasabaya inildiğinde toplumsal düzene daha uyumlu hale gelebilmektedir. Dörtlemenin bütün romanlarında savaş, iktidar ve erkeklik değerleri sorgulanır. Bu durumun değişmesi, dönüşmesi gerektiği dile getirilir.

Romanlardaki erkek karakterlerin iç dünyaları üzerinde de durulmuştur. Özellikle katıldıkları savaşlar, şahit oldukları acılar yüzünden duydukları pişmanlıklar,

vicdan azapları ve korkuları ayrıntılı olarak betimlenmiştir. Aynı zamanda bu erkekler sahip oldukları evleri ve eşyaları ile ilgili kadınsı değerlerle karşımıza çıkmaktadırlar.

Serpil Sancar, **Erkeklik: İmkansız İktidar** adlı çalışmasında; askerlik, militarizm ve erkeklik üzerine şunları söyler: “Askerliği, modern toplumların tek cinsiyete dayalı en önemli kurumu olan ulusal ordulardan, genç yaşta bütün erkeklerin zorunlu olarak güvenlik hizmeti yaptığı en temel erkeklik pratiklerinden biri olarak tanımlayabiliriz. ... ama bu güvenlik gereksinimlerinin sadece erkekler tarafından karşılanması ve “militer” mekanizmalarına dönüştürülmüş kapalı kurumsal yapılar içinde gerçekleştirilmesi modern patriarkinin en büyük icadıdır. (Sancar, 2016:153)

Vasili Dumlupınar'da Çanakkale'de çarpışmış, Poyraz Musa da Kafkas Cephesi'nde, Sarıkamış'ta savaşmış birer askerdir. Yaşar Kemal bütün metin boyunca savaşın kötülüğünü anlatır, Poyraz Musa her karşılaştığı insanla tekrar tekrar savaşları konuşur. O kadar ki bazen saatlerin geçtiğinin farkına bile varmazlar. Vatan toprakları için gösterilen kahramanlıklar üzerinden olumlu bir gelecek oluşturulmaya çalışılır. Bu romanlardaki erkek dünyasında en temel ortaklıklardan biridir.

Dörtlemede militarist değerlere dayalı askerlik, adadaki erkekler için bir erkeklik sınavı olarak görülmez. Savaştan, askerlikten kaçmış erkekler adaya sığınmışlardır. Korku duygusu, cesaret kadar haklı görülür. Adanın erkekleri yıllarca savaşlarda bulunmuşlardır. Öldürmek üzerinden kahramanlığı sorgularlar ve böyle bir kahramanlığı istemezler, onların gözünde yaşam, yaşatmak kutsaldır.

Savaşlardan mübadeleden acı çekmiş, zorluklar yaşamış insanlar mübadele ve savaşları konuşurlar. Bu sanki bir tür acılardan arınma, birbirini anlama sürecidir. Bu durumu sorgulamayan değiştirmeye çalışmayan kasabalı Kavlakzade Remzi gibi birkaç kişi vardır sadece, onlar da egemen iktidar ile kendi çıkarları için ilişkide olan kişilerdir.

Yaşar Kemal sık sık savaşın neden olduğu acıları söyletir kahramanlarına, öyle ki Musa Kazım Ağaefendi'nin Yunanistan'a dönebilmesi için gittikleri Yunan sefiri de aynı fikirdedir. Erkeklere savaşın kötülüğünü tekrarlatarak erkek egemen sistemin bu açıdan dönüşümünün mutlaka gerekliliği tekrar dile getirilmektedir.

Savaşın akıl dışılığı **Tanyeri Horozları**'nda da bir kez daha Musa Kazım'ın okul arkadaşı Sait Rahmi tarafından şöyle anlatılır:

“Adına Dünya Harbi diyorlar, insanları kandırıyorlar. Bu dünya harbi değil, yalan tarihin gördüğü en büyük katliamdır. Biliyorsun Lozanda mübadeleye Avrupa karar verdi.” (Kemal, 3/2013:55)

Ayrıca dörtlemede farklı din ve ırktan insanların olması da dikkat çeker. Türk, Laz, Çerkez, Rum, Kürt ve Ermeni’si birlikte bir yaşam kurma arzusunu taşırlar. Birlikte yaşam için iletişim ve diyalog çok önemlidir ve bunu sağlamak için çabalarlar. Var olan erkek egemen düzenin iktidarı elinde tutanlar açısından eleştirisi yapılır.

Genel olarak romanları değerlendirdiğimizde ise Yaşar Kemal’in roman kurgusu üzerinden tarihsel bilgiler ışığında erkeklerin ön planda olduğu bir anlatıdır. Erkek karakterlerin kadınlarla ilişkileri toplumsal düzene göre daha eşitlikçidir. Bu ilişki düzeyinde erkekler ev işleri de yapar, sofrayı kurar, sofrayı kaldırır. Ayrıca karar alma süreçlerinde kadınların kararları da dikkate alınır. Nişancı Veli Karınca Adası’na gelirken eşi Sultan’ın oğullarının askerden dönmesini beklemek için köylerinde kalma kararına itiraz etmez. Aşk ilişkilerinde ise kadınlar duygularını söylemek ve adım atmak konusunda Musa Kazım Ağa ve Melek Hatun, Poyraz Musa ve Zehra ilişkisinde olduğu gibi daha cesur ve kararlı davranırlar.

Romanlarda erkeklerin her karşılaşmasında birbirlerine anlattıkları savaşın acıları ve mağduriyeti üzerinden toplumsal hafıza yinelenir. Bu anlatılanlarla birlikte erkeklik değerleri sorgulanır ve dönüştürülmesi gerektiğinin altı çizilir.

Yaşar Kemal Karınca Adası’nı bir arada ve mutlu yaşamının buradan başlayıp bütün dünyaya yayılacağı bir yer olarak kurgulamıştır. **Tanyeri Horozları**’nda bu düşünceyi Poyraz Musa’nın kelimeleriyle şöyle okuruz:

“Ve ada dolduğunda da adamız yine bu güzel ada olacak. ... Adamız dolduğunda bu adaya bir kötü adam, kötü bir insan ayak basmışsa bu adada iyi insan olacak. Medeniyetlerin verimli, iyi topraklarda yeşerdiği gibi bizim adamızda da hep iyi insanlar yetişecektir. Bu adada kötü hiçbir şey baş vermeyecektir. (Kemal, 3/2013:287)

Adada yaşayan herkes bu düşünce etrafında kenetlenmiş ve iyiliği, dostluğu, birbirini anlamayı sağlamaya çalışma peşindedir. Kendi küçük adalarından başlayarak iyiliğin, sevginin bütün dünyaya yayılacağına inanırlar. Bu düşünce tek tek insanları, öncelikle de erkekleri ve düzeni dönüştürerek gerçekleştirebileceğine dair inancı taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Ali, S.:	Kuyucaklı Yusuf , Yapı Kredi Yayınları, 59.baskı, Mart 2014, İstanbul
Ahmed, S.:	Feminist Bir Yaşam Sürmek , Sel Yayıncılık, 1.baskı, Mart 2018, İstanbul
Atay, T.:	“ ‘Erkeklik’ En Çok Erkeği Ezer”, Toplum Bilim , sayı:101, İletişim Yayınları, İstanbul, s: 11-30, Güz/2004
Ay, F.:	(2011) “Yaşar Kemal’de Göç Olgusu”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul
Berktaş, F.:	Kadın Olmak Yaşamak Yazmak , Pencere Yayınları, 1.baskı, Nisan 1991, İstanbul
Butler, J.:	Cinsiyet Belası , Metis Yayınları, 6. Baskı, Ocak 2018, İstanbul
Cebe, G.:	“Bir Adanın Hikayesini Anlatmak: Yaşar Kemal’de Tarih, Bellek ve Doğa” 2014, (çevrimiçi), (26.08.2018) (academia.edu/.../Bir-Adanın-Hikayesi-Anlatmak-Yasar-Kemal-Tarih-Bellek-ve-Doga)
Cengiz, K., Ulaş, U. Küçükural, T.:	Hegemonik Erkekliğin Peşinden, Toplum Bilim , sayı:101, İletişim Yayınları, s:50-70, Güz/2004, İstanbul
Connell, R.W.:	Toplumsal Cinsiyet ve İktidar , Ayrıntı Yayınları, 3.Baskı, 2017, İstanbul
Çalışlar, A.(Ed)	Türk ve Dünya Edebiyatçıları , 1.baskı, 1988, 4.Cilt 4, Remzi Kitabevi,
Ender, E.:	Erkeklik eğilip bükülebilen bir şey midir?,Gaia, (çevrimiçi) (17.08.2016), http://gaiadergi.com/erkeklik-egilip-bukulebilen-bir-sey-midir/
Ergun, Z.:	Erkeğin Yittiği Yerde , Everest Yayınları, 1.baskı, 2009, İstanbul
Kabacalı, A.:	“Yaşar Kemal ile Anlatım Sanatı üzerine Söyleşi”, Yazko Edebiyat , sayı:27, 1983, s:120-123
Kemal, Y.:	Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana/Bir Ada Hikayesi 1 , Yapı Kredi Yayınları, 17.baskı, Kasım 2012, İstanbul

Kemal, Y.:	Karıncanın Su İçtiği/Bir Ada Hikayesi 2 , Yapı Kredi Yayınları, 12.baskı, Kasım 2012, İstanbul
Kemal, Y.:	Tanyeri Horozları/Bir Ada Hikayesi 3 , Yapı Kredi Yayınları, 13.baskı, Şubat 2013, İstanbul
Kemal, Y.:	Çıplak Deniz Çıplak Ada/Bir Ada Hikayesi 4 , Yapı Kredi Yayınları, 1.baskı, Ekim 2012, İstanbul
Köroğlu, E.:	(2015) Bir Ada Hikayesi: “Kahramanlık” Yazınına Yönelik “Karşı-Anlatı, (çevrimiçi), (26.08.2017) http://bianet.org/.../162020-bir-ada-hikayesi-kahramanlik-yazinina-yonelik-karsi-anlati
Moran, B.:	Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış/1 , İletişim Yayınları, 27.baskı, 2015 İstanbul.
Moran, B.:	Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış/2 , İletişim Yayınları,19.baskı, 2014 İstanbul.
Moran, B.:	Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış/3 , İletişim Yayınları, 16.baskı, 2014 İstanbul.
Moran, B.:	Edebiyat Kuramları ve Eleştiri , İletişim Yayınları, 25.baskı, 2014 İstanbul.
Onur, H., Koyuncu, B.:	“Hegemonik Erkekliğin Görünmeyen Yüzü: Sosyalizasyon Sürecinde Erkeklik Oluşumları ve Krizler Üzerine Düşünceler, Toplum Bilim , Sayı:101, İletişimYayınları, s:31-49, Güz/2004, İstanbul
Özkazanç, A.:	“Bilim ve Toplumsal Cinsiyet”-Kasaum , (çevrimiçi), (28. Nisan. 2018) http://kasaum.ankara.edu.tr/files/2013/03/Alev-h-bilim_ve_toplumsal_1-2.docx
Sancar, S.:	Erkeklik: İmkansız İktidar , Metis Yayınları, 4.baskı, Kasım 2016, İstanbul
Saraçgil, A.:	Bukalemun Erkek , İletişim Yayınları, 1.baskı, 2005, İstanbul
Selek, P.:	Sürüne Sürüne Erkek Olmak , İletişim Yayınları, 7. Baskı, 2014, İstanbul

Scott, Joan W.:	Toplumsal Cinsiyet: Faydalı bir Tarihsel Analiz Kategorisi , İstanbul, agorakitaplığı: Feminist Kitaplık: 152, 2007).
Ural, T.:	1.3.2018, Erkeklik sınavı: Edebiyat sahnesinde şairden kahramana dönüşmek, (çevrimiçi), (10.Mayıs.2018) https://t24.com.tr/k24/yazi/erkeklik-sinavi,1616
Yuval-Davis, N.:	Cinsiyet ve Millet , İletişim Yayınları, 4.baskı, 2014, İstanbul

